

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Dagmar Krupová
Ivana Rochovská

Produktívne metódy a ich využitie v materskej škole

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Dagmar Krupová – Ivana Rochovská

Produktívne metódy a ich využitie v materskej škole

OBSAH

ÚVOD	4
1 DIDAKTICKÉ METÓDY V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ	5
1.1 Vymedzenie pojmu didaktická metóda.....	6
1.2 Klasifikácia didaktických metód	7
2 CHARAKTERISTIKA PRODUKTÍVNYCH METÓD V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ	9
2.1 Metódy tvorivej dramatiky	10
2.2 Diskusné metódy	12
2.3 Heuristické metódy	14
2.4 Bábateľské metódy	15
2.5 Projektová metóda	18
2.6 Didaktická hra.....	19
3 EDUKAČNÉ AKTIVITY S VYUŽÍVANÍM PRODUKTÍVNYCH METÓD V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ	21
3.1 Metódy tvorivej dramatiky	21
<i>Krajina zázrakov</i>	21
<i>Dažďové kvapky</i>	22
<i>Čarovná škatuľka</i>	23
<i>Na rodinu</i>	24
<i>Vychádzka v lese</i>	24
<i>Odpúšťanie</i>	24
<i>Radosť</i>	25
<i>Hra na rukavičku</i>	25
<i>Chorý medvedík</i>	27
<i>Malá rozprávka o repe</i>	27
<i>O múdrom chlapčekovi a hlúpej liške</i>	28
<i>Hra na obláčiky</i>	28
<i>Tvorba príbehov v adventnom období</i>	29
3.2 Diskusné metódy	30
<i>Vítanie dňa</i>	30
<i>Pravidlá slušného správania</i>	30
<i>Otesanček</i>	31
<i>Červená čiapočka</i>	31
<i>Škôlkarskí kamaráti</i>	32
<i>Slávnostná besiedka</i>	32
<i>Narodeninová oslava</i>	33
<i>Ako sa zbaviť „Frdúsikov“</i>	35
<i>Rozprávanie loptičke Zvedavke</i>	36

3.3	Heuristické metódy.....	36
	<i>Zvedavníček</i>	36
	<i>Robot</i>	38
	<i>Školský výlet</i>	39
3.4	Bádateľské metódy.....	39
	<i>Konštruovanie z Lego Dacta</i>	39
	<i>Pozorovanie miestneho potoka</i>	40
	<i>Hra na dážď</i>	41
	<i>Topenie a tuhnutie</i>	41
	<i>Je to priesvitné alebo nepriesvitné?</i>	42
	<i>Najobľúbenejšie zvieratko</i>	43
	<i>Ktorá látka je najpremokavejšia?</i>	44
3.5	Projektová metóda.....	45
	<i>V krajine motýľov</i>	45
	<i>Interpretácia vizuálneho umenia v dielach Dominika Skuteckého</i>	50
	<i>Ludské telo</i>	55
	<i>Knižka priateľstva</i>	58
	<i>Jarné kvety</i>	62
	ZÁVER	63
	DOSLOV	64
	ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	65

ÚVOD

Za niekoľko posledných desaťročí nastali na Slovensku v oblasti školstva mnohé progresívne zmeny. Kým v osemdesiatych rokoch minulého storočia bola výchova a vzdelávanie detí v materských školách ešte poznačená totalitným režimom, direktívnym prístupom, uniformitou, dogmatizmom, v deväťdesiatych rokoch sa táto situácia vplyvom „nežnej“ revolúcie začala výrazne meniť v prospech všetkých detí. Postupne sa v spoločnosti menili kultúrne, sociálne, politické, ekonomické či demografické podmienky, zmenil sa pohľad na detstvo, pohľad na dieťa.

Nové tisícročie je poznačené hektickosťou, markantným vplyvom techniky na všetky oblasti života. Učitelia by mali hľadať optimálnu odpoveď na otázku, ako čo najlepšie uchopiť ponúkajúci sa svet postmodernej a zužitkovať hodnoty minulého sveta v prospech zverených detí.

Použijeme myšlienky Adolfa Ferriera: „*Dieťa miluje prírodu...*“, „*Dieťa sa rado hrá...*“, „*Svojou činnosťou rado niečomu slúži...*“, „*Rado sa pohybuje...*“, „*Rado sa zaoberá vecami, predmetmi...*“, „*Rado využíva ruky...*“, „*Rado hovorí...*“, „*Rado by rozmýšľalo...*“, „*Chcelo by hľadať poznatky...*“, „*Rado by sa riadilo svojou obrazotvornosťou...*“, „*Tiež by sa rado nadchýnalo...*“, „*Chcelo by slúžiť slobode...*“.

Aby sme mohli splniť uvedené požiadavky, ktoré má dieťa rado, je potrebné uplatňovať vo výchove a vzdelávaní metódy, ktoré pôsobia nielen na rozvíjanie kognitívnej stránky jeho osobnosti, ale aj na formovanie celej jeho osobnosti. Práve metódy sú považované v našej profesii za jedny z najdôležitejších nástrojov. Učiteľ by mal vždy vedieť zdôvodniť, prečo sa rozhodol pre využívanie konkrétnej metódy, aby jeho výber nebol náhodný či intuitívny. Práve z uvedených dôvodov ponúkame učiteľskej verejnosti v predprimárnom vzdelávaní publikáciu pre lepšiu orientáciu pri výbere zo širokej škály produktívnych metód.

Cieľom publikácie je charakterizovať didaktické metódy v predprimárnom vzdelávaní so zameraním na produktívne metódy a navrhnúť konkrétne aktivity s ich uplatňovaním. Splnenie cieľov je prezentované v jednotlivých kapitolách tejto publikácie. V prvej kapitole vymedzujeme pojem didaktická metóda a uvádzame klasifikácie didaktických metód podľa viacerých kritérií. V druhej kapitole sme sa orientovali na charakteristiku jednotlivých produktívnych metód, ktoré možno uplatňovať v predprimárnom vzdelávaní. Ťažiskovú časť publikácie tvorí tretia kapitola, v ktorej ponúkame učiteľom predprimárneho vzdelávania návrhy konkrétnych aktivít s využívaním produktívnych metód, ktoré boli overené v praxi a sú doplnené reflexiou z ich overovania a fotodokumentáciou.

Uvedený cieľ publikácie sa nám podarilo splniť aj vďaka cenným radám a pripomienkam recenzentov publikácie – PhDr. Ľudmile Krajčírikovej a PaedDr. Božene Švábovej, PhD., ktorým si touto cestou dovoľujeme poďakovať.

Naším práním je, aby si publikácia našla svoje miesto v literatúre pre učiteľov a študentov pripravujúcich sa na povolanie učiteľov predprimárneho vzdelávania a pomohla im zorientovať sa v tradičných aj inováčných produktívnych didaktických metódach nielen z pohľadu teórie predškolskej pedagogiky, ale aj z pohľadu ich uplatňovania v materských školách.

1 DIDAKTICKÉ METÓDY V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

„Ked' chcem zdokonaľovať svoju metódu výchovy na humanistických princípoch, nesmiem zabúdať, že som kedysi sám bol žiakom, a musím sa usilovať, aby moji terajší zverenci netrpeli rovnakými pocitmi, akými som vtedy trpel ja.“

Šalva Alexandrovič Amonašvili

Didaktika sa už po stáročia zaoberá problematikou metód vyučovacieho procesu. E. Petlák (2004) prirovnáva metódu k „nástroju“ práce učiteľa tak, ako napríklad skalpel je nástrojom chirurga. Najvšeobecnejšie vysvetlenie tohto pojmu sa odvodzuje od gréckeho slova *methodos*, čo značí cestu, spôsob. V pedagogike ide o cestu, ktorou dosahujeme určitý cieľ.

Výskumy psychológov hovoria, že si zapamätáme 10 % z počutého, 15 % videného, 20 % súčasne z počutého a videného, 40 % z toho, o čom diskutujeme, 80 % z toho, čo priamo zažijeme, robíme, a až 90 % z toho, čo sa pokúšame naučiť iných. To by sa malo zohľadniť aj pri výbere stratégií, metód a techník v predprimárnom vzdelávaní.

Tu je žiaduce vymedziť rozdiel medzi pojмами stratégia, metóda, technika. Stratégie sú odborne charakterizované ako postup krokov pri dosahovaní cieľa s využitím rozličných metód a prostriedkov. Môžu byť vopred premyslené, často sa však v priebehu činnosti menia v závislosti od konkrétnych podmienok (Kiczko a kol., 1997). D. Kostrub (2007, s. 121) uvádza, že stratégia zahŕňa „rozpracovanie možných variantov uplatnenia metodiky výučby na základe učiteľom preferovanej koncepcie“. Jednoducho povedané, stratégia zahŕňa viacero didaktických metód so spoločnou filozofiou.

Pri výbere stratégií výchovno-vzdelávacej činnosti je potrebné mať na zreteli ich účinnosť z hľadiska rozvíjania jednak kognitívnych schopností detí, ale aj ich citov, postojov, hodnotových orientácií a v neposlednom rade ich psychomotorických schopností (Akimjaková, 2010; Hlaváčová, 2012). Vhodnými stratégiami využiteľnými v predprimárnom vzdelávaní sú napr. zážitkové učenie (Krupová, Rochovská, 2013), KEMSAK (kognitivizácia, emocionalizácia, motivácia, socializácia, axiologizácia, kreativizácia), EUR (evokácia – uvedomenie významu – reflexia). Jednotlivé stratégie sú prehľadne charakterizované v Metodike predprimárneho vzdelávania (Hajdúková a kol., 2011).

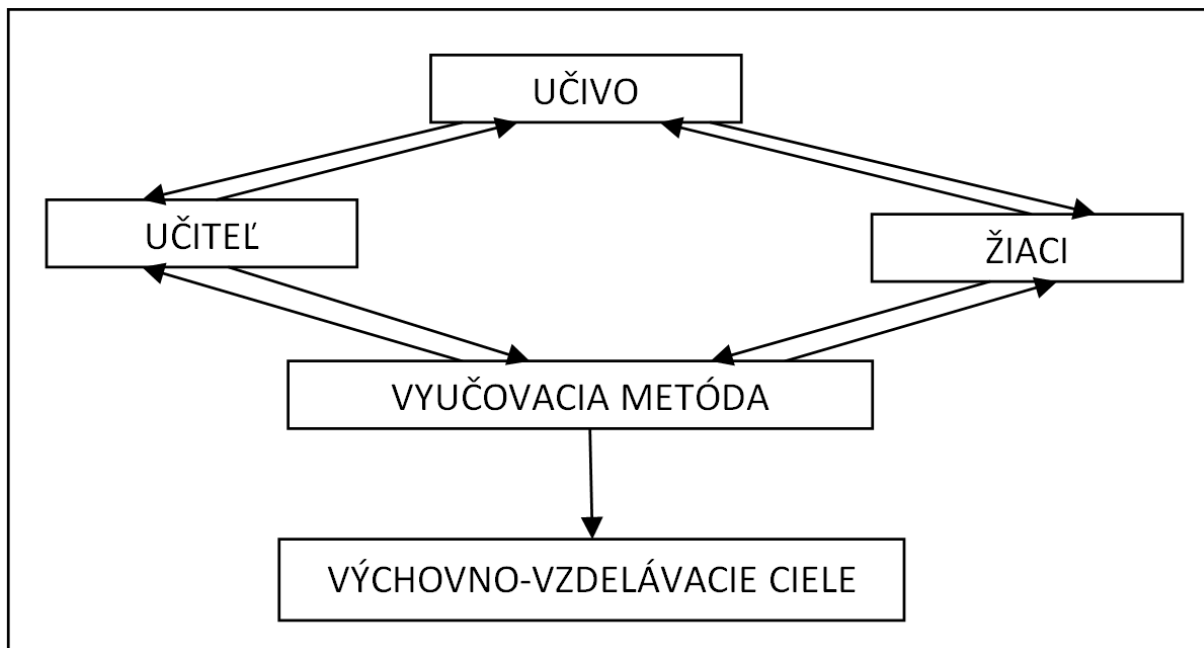
Podľa M. Zelinu (1994, s. 20) „stratégia je filozofia metódy a technika je formálny aspekt metodiky“. Technika je sled manuálnych úkonov súvisiacich s realizáciou činnosti a využitím nástroja alebo prístroja. Je to mechanická stránka činnosti. Príkladom je napr. technika kreslenia, technika hry na hudobný nástroj, technika nanášania lepidla (Kostrub, 2007).

V našej didaktickej terminológii sa termín metóda využíva veľmi často nepresne, napr. na označovanie foriem a iných didaktických prostriedkov (ibid.). Preto vymedzenie pojmu didaktická metóda je predmetom nasledujúcej podkapitoly.

1.1 Vymedzenie pojmu didaktická metóda

J. Maňák (1990, s. 33) poníma metódy výučby ako „koordinovaný systém vyučovacích činností učiteľa a učebných činností detí zameraných na dosiahnutie edukačných cieľov“. Podľa M. Zelinu (1994) je metóda určitý predpis a opis činností, ako prísť od vstupu k výstupu a uskutočniť organizáciu činností, aby došlo k pozitívnym cieľom.

Slovami D. Kostruba (2002, s. 69) „dieťa aj učiteľ využívajú v rovnakom čase, v rovnakých činnostiach, na rovnaký účel rovnakú metódu“. E. Petlák (2004) pripomína, že nejde len o pôsobenie na rozumovú stránku jedinca, ale na celkovú osobnosť jedinca, pričom vyzdvihuje vzájomnú súčinnosť – učiva, učiteľa, dieťaťa (obr. 1).

Obr. 1 Grafické znázornenie vyučovacej metódy (Petlák, 2004)

E. Petlák uvádza definíciu vyučovacej metódy podľa E. Stračára (1979): „...vyučovacou metódou rozumieme zámerné usporiadanie obsahu vyučovania, činností učiteľa a žiaka, ktoré sa zacieľujú na dosiahnutie stanovených výchovných a vzdelávacích cieľov, a to v súlade so zásadami organizácie vyučovania“ (podľa Petláka, 2000, s. 52). Autor vysvetľuje, že medzi činiteľmi podieľajúcimi sa na vyučovaní sú vzájomné vzťahy. V tejto súvislosti zdôrazňuje, že ak má byť výber metódy účinný, musí učiteľ prihliadať na všetky činitele vyučovania.

Pri uplatňovaní metód nemožno vylúčiť spojenie cieľa a obsahu edukačného procesu s jeho výsledkom, ktoré sa prejavuje zmenami vo vedomostiach, zručnostiach, postojoch a osobnostných vlastnostiach (Skalková, 2007). Pri optimalizácii a efektívnosti výchovno-vzdelávacieho procesu sa predpokladá aj spojenie a prepojenie viacerých metód (Mojžíšek, 1975).

1.2 Klasifikácia didaktických metód

Jednotnú klasifikáciu metód nenájdeme v žiadnej literatúre. Dôležité je, aby učiteľ poznal čo najviac metód a využíval ich tvorivo i metodicky správne. E. Petlák (2004) je zástancom názoru, že každá metóda musí byť logicky správna, a zaraďuje nasledujúce logické postupy učenia: analýzu, syntézu, indukciu, dedukciu, genetický (vývinový) postup, dogmatický postup, synkritický postup (porovnávanie) a analógiu (podobnosť).

Podľa etáp člení metódy na:

- **motivačné**, usmerňujúce záujem o učenie,
- **expozičné**, zamerané na prvotné oboznamovanie detí s učivom,
- **fixačné**, zamerané na opakovanie a upevňovanie učiva,
- **diagnostické a klasifikačné**, zamerané na hodnotenie, kontrolu (ibid.).

K. László a Z. Škvarková (2009) k nim pridávajú metódy **aplikačné**, zabezpečujúce bezprostredné využitie vedomostí a zručností v konkrétnej činnosti.

Podľa charakteru poznávacej činnosti detí rozoznáva J. J. Lerner tieto všeobecnodidaktické metódy:

- **informačno-receptívnu**, pri ktorej ide o osvojovanie poznatkov na úrovni zapamätania, porozumenia,
- **reprodukčnú**, pri ktorej ide o rozvíjanie pamäte a reprodukčného myslenia,
- **problémový výklad**, pri ktorom ide o výklad, prednášku spojenú s metódou demonštrovania a pozorovania,
- **heuristickú**, ktorá zdôrazňuje aktivitu detí pri objavovaní niektorých nových poznatkov,
- **výskumnú**, pri ktorej ide o osvojovanie poznatkov samostatnou prácou na všetkých úrovniach učenia (podľa Turka, 2008).

Na základe psychologického aspektu možno metódy deliť na:

- **reprodukčné**, ktoré podporujú rozvoj pamäťových vedomostí, a to najmä memorovaním, opakovaním, drilom;
- **produčné**, ktoré podporujú samostatnosť a tvorivosť (László, Škvarková, 2009).

Podľa K. Lászla a Z. Škvarkovej (ibid.) je častým delením didaktických metód delenie na:

- **metódy požiadaviek, kladenia úloh, otázok, problémov žiakom**,
- **metódy presvedčovania** (persuázia),
- **metódy precvičovania, nácviku, príkladov** (demonštrácia, exemplifikácia, excercitácia),
- **metódy vysvetľovania, objasňovania** (klarifikácia),
- **metódy motivovania, povzbudzovania** (motivácia a aktivizácia),
- **metódy hodnotenia, sebahodnotenia** (valorizácia, evalvácia, axiológia),
- **metódy vyhľadávania, uskladnenia a využitia informácií**,
- **metódy zážitkového učenia** (experienciálne),
- **metódy sociálneho učenia** (socializácia, prosociálne aktivity),
- **metódy rozvíjania tvorivosti** (kreativizačné metódy, metódy prokreatívneho prostredia),
- **metódy riadenia a sebariadenia** (autoregulácia).

J. Maňák a V. Švec (2003) delia metódy na:

- **klasické** (slovné, názorné, praktické),
- **aktivizujúce** (diskusné, heuristické, riešenie problémov, inscenačné, situačné, didaktické hry),
- **komplexné** (frontálne vyučovanie, skupinové a kooperatívne vyučovanie, partnerské vyučovanie, individuálna práca, individualizovaná práca, samostatná práca, kritické myslenie, brainstorming, vyučovanie dramatikou, projektové vyučovanie, otvorené učenie, učenie v životných situáciách, vyučovanie televíziou, vyučovanie podporované počítačom, sugestopédia a superlearning, hypnopédia).

Podľa zdroja poznatkov sa rozlišujú klasické metódy:

- **slovné**, pri ktorých zdrojom poznatkov je hovorená, tlačená alebo písaná reč. Delia sa ďalej na monologické (napr. rozprávanie, vysvetľovanie, opis), dialogické (napr. rozhovor, beseda) a na metódu práce s knihou;
- **názorné**, pri ktorých zdrojom poznania je živé nazeranie. Patrí sem napr. demonštrácia, pozorovanie, exkurzia;
- **praktické**, pri ktorých zdrojom poznania je aktívna činnosť, napr. projektové práce, grafické práce, konštrukčné práce (Turek, 2008).

M. Lipnická (2008) vysvetľuje, že vo všeobecnosti sa v predškolskej edukácii členia edukačné metódy podľa typov edukačných procesov na:

- **výchovné**, medzi ktoré patria metódy emocionalizácie, motivácie, socializácie, axiologizácie, kreativizácie osobnosti dieťaťa,
- **vzdelávacie**, ktoré zahŕňajú metódy kognitivizácie osobnosti, metódy formujúce jazykové a komunikačné spôsobilosti dieťaťa,
- **vycvičovacie**, ku ktorým patria metódy rozvoja hrubej motoriky, senzomotoriky, grafomotoriky (ibid., 2008).

Autorka považuje metódy predškolskej edukácie za koordinovaný systém učenia dieťaťa v rôznych zmysluplných aktivitách a situáciách učenia na dosiahnutie edukačných cieľov. Zdôrazňuje, že „edukačné metódy aktivizujú vnútorné mechanizmy učenia dieťaťa v interakcii so sociálnym učením“ (ibid., s. 75).

M. Podhájecká (2008) vysvetľuje, že v edukačnom procese sú vzájomne previazané motivačné metódy, expozičné, fixačné aj diagnostické metódy. Apeluje na učiteľov predprimárneho vzdelávania, že „cieľom je použiť také metódy, ktoré majú v sebe zakomponovaný maximálny podiel aktivizácie detí, metódy heuristické, metódy rozvíjajúce tvorivosť, metódy problémové, metódy interaktívne“ (ibid., s. 53). Ďalej zaraďuje k týmto metódam aj metódy zážitkového učenia, dramatickej výchovy, bádateľské metódy, pričom za najvhodnejšiu metódu pre deti predškolského veku považuje metódu hry.

Vychádzajúc z myšlienok A. Douškovej (2009) chceme doplniť, že všetky činnosti, ktoré deti realizujú s radosťou, elánom, osobným zaujatím, zanietením, činnosti, ktoré deťom prinášajú radosť, uspokojenie, sa dajú považovať za hrové činnosti. Podľa M. Pohájeckej (2008) ide predovšetkým o činnosti, pri ktorých je nevyhnutná aktivita dieťaťa.

2 CHARAKTERISTIKA PRODUKTÍVNYCH METÓD V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

„Lepšie, ako dať hladnému rybu, je naučiť ho rybu loviť.“
staré čínske príslovie

D. Kostrub (2003) vyjadril presvedčenie, že vzhľadom na aktuálne trendy v pedagogike a didaktike je potrebné meniť učiteľov pohľad na metódy, ktoré sú zaužívané v procese výučby. Dieťa je chápané ako subjekt vlastného učenia. „Pedagogika a didaktika stavia v súčasnosti na metódach, ktoré sú postavené na riešení problémov (učebných) v snahe podnietiť u detí reakcie a stimulovať ich na výber z viacerých možností riešenia“ (ibid., s. 69). Autor tiež podčiarkuje, že nemenej potrebné je zohľadňovať aktuálnu úroveň rozvoja, ktorú dieťa dosiahlo. Dáva do popredia pojem aktivizácia, ktorý vysvetľuje ako vzбудenie, vyvolanie činnosti a jej usmernenie. Aktivizujúce metódy „podporujú záujem subjektu o činnosť, podmieňujú činnostné a skúsenostné učenie sa subjektu medzi vnútornou a vonkajšou motíváciou“ (ibid., s. 70).

Všetky metódy, ktoré majú spoločného menovateľa a zameranie na tvorivú činnosť, produkty dieťaťa ako výsledok činnosti a získavanie nových poznatkov prostredníctvom aktívnej činnosti dieťaťa, patria do skupiny produktívnych metód. A. Lopusná a M. Lipnická (2011) k týmto metódam priradujú diskusné metódy, metódy tvorivej dramatiky, prácu s knihou, hru a podobne.

Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) upozorňujú na skutočnosť, že dnešný život ponúka v prevahe pasívne prijímanie informácií, preto apelujú na učiteľov, aby v edukácii uplatňovali práve produktívne metódy, ktoré umožňujú rozvíjať u detí tvorivosť, samostatnosť myslenia, aktivitu, sústredenie, rozhodovanie, prezentovanie vlastného názoru, samostatnosť, zručnosť.

A. Doušková (2009) tvrdí, že učiteľ má pri projektovaní aktivít vychádzať z bezprostredného záujmu detí, má aranžovať učebné prostredie tak, aby umožňovalo autentické, zážitkové učenie, aby pri spontánných alebo riadených aktivitách dochádzalo u detí k objavovaniu, prežívaniu a praktickému konaniu. Osobné prežívanie, vlastná aktivita a s tým súvisiace motivujúce a aktivizujúce učebné situácie ako súčasť edukačných aktivít sú nevyhnutné pre rozvoj dieťaťa.

E. Petlák (2004) vyjadruje presvedčenie, že je nutné v oveľa väčšej miere, ako je to v súčasnosti, využívať aktivizujúce metódy v edukačnom procese. Zároveň vysvetľuje, že tieto metódy navodzujú:

- *intelektuálnu, kognitívnu aktivitu* (samostatné osvojovanie vedomostí alebo v kooperácii s inými deťmi),
- *emocionálnu aktivitu* (prežívanie radosti, úspechu, prežívanie mravných, estetických a spoločenských hodnôt navodených učiteľom),
- *praktickú aktivitu* (psychomotorické činnosti, situácie bežného života).

Podľa E. Petláka (2000) môžeme overiť účinnosť metód z niekoľkých hľadísk:

- *objektívnosť* (metóda plní súbežne viaceré didaktické úlohy),
- *informatívnosť* (učiteľ súčasne so sprostredkovaným obsahom informuje aj o ďalších riešeniach, prípadne zaujímavostiach, situáciách...),
- *motivácia, tvorivosť* (vychádzajú priamo z hľadiska informatívnosti),

- *formatívna účinnosť* (metóda prispieva k celkovému rozvoju osobnosti dieťaťa),
- *racionálnosť a emotívnosť* (učivo má byť v súlade s poznatkami vedy a má deti zaujať),
- *výchovnosť* (metóda má mať v sebe zakomponovaný aj výchovný aspekt),
- *použitelnosť v praxi* (aplikovanie učiva v reálnom živote),
- *adekvátnosť smerom k učiteľovi i deťom* (učiteľ má metódy dokonale ovládať, adekvátnosť vzhľadom na deti sa spája so zásadou primeranosti),
- *hygienickosť* (ide o psychohygienu aj po stránke náročnosti učiva),
- *ekonomickosť* (spája sa s efektívnosťou, t. j. dosiahnuť vytýčený cieľ v krátkom čase s čo najmenšou námahou učiteľa i dieťaťa).

V nasledujúcej podkapitole uvádzame druhy produktívnych metód uplatňované v predprimárnom vzdelávaní, ktoré sme rozdelili do kategórií na metódy tvorivej dramatiky, diskusné, heuristické, bádateľské metódy a projektovú metódu.

2.1 Metódy tvorivej dramatiky

Metódy tvorivej dramatiky sú „...aktivizujúce, zefektívňujúce edukačný proces a umožňujúce deťom skrz zážitok spoznávať nielen seba, ale aj okolie, počúvať druhých a komunikovať“ (Švábová, 2008, s. 18). A. Doušková (2009) tieto metódy delí a charakterizuje takto: jednoduchá dramatická hra, hry na sebaovládanie, hry na predstavivosť, hranie rolí.

- **Jednoduchá dramatická hra** je vhodnou metódou na rozvoj sociálnych zručností. Je založená na prepájaní pohybu s predstavivosťou, pričom je dôležitý priestor, ľudia, predmety či zvuky v prostredí. Deti vyjadrujú vlastné pocity, zaoberajú sa samy sebou a nadväzujú kontakt s okolím.
- **Hry na sebaovládanie** môžu hrať jednotlivci alebo dvojice voľne v priestore. Učiteľka menuje rôzne predmety, ktoré deti napodobňujú pohybom. Vhodné je počítanie do desať, aby sa dodržalo pomalé tempo pri napodobňovaní predmetov. Deti môžu napodobňovaním charakterizovať ročné obdobia (snehové vločky, kvietky vo vetre, padajúce listy zo stromu, dážď...). Sebaovládanie môže učiteľka precvičovať s deťmi aj vo dvojiciach. V reflexii deti vyjadrujú svoje pocity alebo hodnotia kamarátov.
- **Hry na predstavivosť** sú jednoduché hry, ktoré má učiteľka možnosť zaradiť v ktorejkoľvek časti dňa. Ponúkne deťom pohľad na nejaký predmet a pýta sa: „Čo je to?“ Povzbudzuje deti k uvoľneniu fantázie a prezentovaniu rôznych návrhov. Napríklad stolička – trón, kreslo, sedlo na koni... Zaujímavé je pripojiť aj pohyb detí – sed ako princezná, ako kráľ, ako šašo...
- **Hranie rolí** považuje A. Doušková aj za učebnú úlohu, pri ktorej deti vychádzajú z vlastných predstáv alebo skúseností. Scenár hry nepovažuje za potrebný, ale ak má byť výsledkom nová znalosť, dieťa musí dostať k hre adekvátne inštrukcie. Navrhne i taký postup rolovej hry, pri ktorej sa deti oboznámia so situáciou, potom sa vo dvojiciach alebo trojiciach na pripraví. Potom svoje roly prehrávajú. Učiteľka má pri takomto spôsobe rolovej hry na zreteli nácvik určitého správania alebo zdokonaľovanie vytýčených schopností, pričom je potrebné uskutočňovať reflektovanie skúseností detí.

Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) považujú túto metódu za najvhodnejšiu v materskej škole, pričom rola je východisková oblasť. Ide o prebratie a predstieranie akejkoľvek roly dieťaťom. Autori spájajú dieťa v role so sebaaktualizáciou kompetencií. Pri tejto metóde dochádza k interpersonálnej interakcii medzi deťmi v činnostiach. Úlohou učiteľky je zabezpečiť vhodné podmienky na hru,

aby mohlo dochádzať k vzájomnému ovplyvňovaniu detí prostredníctvom správania a konania v predstieraných rolách. Nie je vylúčené, aby aj učiteľka prijala rolu podľa konkrétnej hry.

E. Fülöpová a M. Zelinová (2003) priradujú k vhodným podmienkam pri hraní rolí aj dostatok časového priestoru, aby sa hra mohla naplno rozvinúť. Rolové hry prirovnávajú k napodobňovaniu bežných životných situácií, napr. hra na lekára, poštára, predavačky, rodinu, školu...

Pri využívaní **inscenačnej metódy** (psychodráma, sociodráma) I. Turek (2008) vysvetľuje, že vybrané alebo všetky deti inscenujú (hrajú) určité roly podľa simulovanej situácie alebo prežitej skúsenosti. Potom prichádza diskusia zameraná na hľadanie východiska zo situácie. Dôležité je osobné prežívanie detí, emocionálne angažovanie.

Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) ponúkajú nasledujúce využitie inscenačnej metódy v materskej škole:

- štruktúrované inscenácie (hranie rozprávky),
- neštruktúrované inscenácie (hranie len na základe opisu),
- mnohostranné hranie rolí (zamerané kladne i záporne).

Pri **pantomíme** je vhodná simultánna, párová i skupinová organizácia. Deti pohybom celého tela vyjadrujú myšlienky, pocity, zmyslové vnemy, objavujú priestor, menia sa na niečo. A. Doušková (2009) delí túto metódu na jednoduchú pantomímu a pantomímu s konfliktom, kde je pod vplyvom okolností nastolená zmena dynamiky (napr. chôdza po chodbe, keď nečakane zhasne svetlo). Príkladom jednoduchej pantomímy je napríklad navliekanie nite do ihly, chytanie motýľa, radosť z darčeka...

Improvizácia je najprirodzenejšou ľudskou činnosťou, vzniká bez prípravy (Švábová, 2009a). Vyžaduje reagovanie na navodenú situáciu, akoby bola skutočná, pričom je podstatné, že pri tejto metóde nejde o diskusiu, ale o aktívne konanie. Dej improvizácie môže učiteľka navrhnuť z literárnej predlohy, nedokončenej vety či životnej situácie s naznačeným konfliktom (Doušková, 2009).

Dramatizácia je stváranie príbehu pohybom a slovom, pričom možno využiť rôzne rekvizity, masky, kostýmy, bábky a pod. (Majzlanová, 2004). Pri dramatizácii meníme nedramatický literárny text na dramatický útvar, pričom ideovo-estetická podstata originálu ostáva nezmenená. Aby bol dramatizovaný príbeh pútavejší, sú potrebné zmeny v štruktúre príbehu (Švábová, 2009b).

Dramatizácia príbehu ponúka množstvo variácií. Optimálne je, keď téma príbehu nadväzuje na kurikulárny projekt. Pri **riadenom hraní** deti rešpektujú pokyny učiteľky. Ak hrajú čítaný text, ktorý môže učiteľka pri čítaní modifikovať kvôli dynamickejšej dramatizácii, hovoríme o **neverbálnej pantomíme** (Doušková, 2009).

Pri dramatizácii príbehu sa využíva aj **spomalená** alebo **zmrazená pantomíma**. Deti predstavujú ľudí, ktorí pod vplyvom kúzla zmenia svoju podobu. Pri zmrazenej pantomíme sa odporúča použiť príjemnú hudbu, napríklad pri hre Na sochy sa deti po prerušení hudby prestanú hýbať. Zaujímavou obmenou je rozdelenie detí na dve skupiny, pričom druhá skupina po prerušení hudby háda, na čo sa deti premenili. Tak, ako pri hre na sebaovládanie, aj pri spomalenej pantomíme sa odporúča počítanie do desať, aby kúzlo pôsobilo spomalene (obor sa mení na mravčeka, dedko sa premení na chlapčeka...).

Metóda improvizovanej scény umožňuje učiteľke navodiť deťom dramatizáciu časti príbehu prostredníctvom pantomímy, ale aj reprodukováním dialógu z časti príbehu.

Protikladné stanoviská v príbehu môže učiteľka využiť na dramatizovanie. Deti rozdelí do dvoch skupín podľa záujmu, pri reflexii je vhodné diskutovať o daných stanoviskách, pýtať sa ich na názor a argumenty.

Po dramatizácii je tiež vhodné rozdeliť deti do dvoch skupín, vysvetliť im, že jedna skupina sa bude pýtať na názory, druhá skupina – *experti* – budú odpovedať. Učiteľ je moderátor a podnecuje deti k tvoreniu otázok, čo býva pri tejto metóde pre deti najťažšie.

Príslušné metódy je vhodné obmieňať realizovaním sólovej dramatizácie, párovej, skupinovej, prípadne unisimo, keď hrá simultánne celá trieda bez publika.

Tvorivá vizualizácia je zameraná na podporu sebadôvery detí. Zámerom je prostredníctvom riadenej imaginácie navodiť u detí prežitie úspechu v predstave. Pri realizácii je nevyhnutná pohodlná poloha, odporúča sa nevýrazná hudba, učiteľka akceptuje v plnej miere potrebu vyjadrovania detí o ich prežívaní počas vizualizácie. Pre deti je pútavý motív o čarovnom prsteni, zázračnej šatôčke atď.

Pri **tvorbe príbehu** ako metóde tvorivej dramatiky A. Doušková (ibid.) navrhuje vymyslieť pre deti zaujímavý námet a pripraviť plán otázok. Skupinky detí (dvojice, trojice) potom dostanú čas na prípravu a v poslednej fáze svoj vymyslený príbeh dramatizujú.

Ako možnosť metódy tvorivej dramatiky Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) ponúkajú hru **Neobývaný ostrov**, ktorej cieľom je efektívna spolupráca v skupine, vytváranie medziludských vzťahov. Motivácia spočíva v stroskotaní lode a ocitnutí detí na opustenom ostrove. Učiteľka mení dynamiku deja, deti sa prostredníctvom hesiel dostávajú do rôznych situácií, v ktorých musia konať (vychádza slnko, kúpanie v mori, búrka, príprava stravy, zvečeriava sa...). Potrebná je dôsledná príprava (dej, materiálne zabezpečenie), reagovanie podľa záujmu a správania detí.

2.2 Diskusné metódy

Učiteľ má byť profesionál vo vedení rozhovoru. To znamená, že má byť dobrým rétorom, aby jeho reč bola jasná, myšlienky presne formulované a prispôbené vekovým a mentálnym osobitostiam dieťaťa. Taktiež by jeho reč mala obsahovať aj motivačné a emocionálne prvky. Je veľmi dôležité, aby učiteľ vždy nehodnotil v rozhovore, neklasifikoval všetko na dobré – zlé, múdre – nemúdre. Naopak, čo najväčší priestor by sa mal ponechať na sebahodnotenie detí. Navyše, v každom rozhovore s dieťaťom je potrebné stavať na jeho potencialitách, pretože každé dieťa má v sebe niečo, čo možno pochváliť, v čom ho možno povzbudiť a pre čo mu možno veriť (Zelina, 1994).

V rámci diskusných metód je dôležité kladenie otázok, ktoré dynamizujú rozhovor. Vyžaduje sa, aby boli stručné a jasné, aby im dieťa porozumelo. S umením kladenia otázok súvisí aj umenie počúvať. Je to veľmi dôležitá komunikačná schopnosť učiteľa. Mal by sa sústrediť na dieťa, ktoré hovorí, všimnúť si jeho znenie hlasu, mimiku, ale aj reč tela (ibid.). Zároveň je nemenej dôležité pestovať u detí schopnosť vzájomne sa počúvať a rešpektovať hovoriaceho.

Charakteristiku diskusných metód ponúkajú autori Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) a považujú ich za najvyužívanejšie v materskej škole. Vychádzajú z potreby dieťaťa prezentovať svoje návrhy, myšlienky, predstavy a zároveň o nich diskutovať, preto je potrebná náležitá podpora zo strany učiteľa. A. Doušková (2009) poskytla nasledujúce delenie a charakteristiky jednotlivých diskusných metód:

- **Riadená diskusia vo veľkej skupine** sa vyznačuje tým, že väčšinu otázok kladie deťom učiteľ podľa diskusnej témy a má aj vopred pripravené žiadané závery.
- **Skupinová diskusia** zahŕňa skupinovú výmenu skúseností na nastolenú tému, ktorá vyústi do spoločného návrhu. Je vhodné, ak sa na závere podieľa celá skupina.

- **Bzučiace skupiny** je názov metódy, pri ktorej sú deti zoskupené v malých skupinkách, pričom podstatou metódy je otočenie všetkých detí k učiteľovi. Týmto sa sleduje zvýšenie záujmu o jeho rozprávanie a neskoršiu spätnú väzbu, o čom hovoril.
- Pri **panelovej diskusii** je téma vopred pripravená, deti sú rozdelené na dve skupiny, ktoré učiteľ riadi. Jedna skupina predstavuje odborníkov, ktorí sú oboznámení s témou. Učiteľ s nimi vedie diskusiu, kladie im k téme otázky, na ktoré odpovedajú. Druhá skupina detí predstavuje poslucháčov, ktorí nezasahujú do diskusie, zapájajú sa len v závere, v reflexii.
- Pri metóde **obhajoby** je potrebné vyzdvihnúť rozporuplnosť situácie, ktorú učiteľ deťom predostrie. Podľa názoru na situáciu vytvoria deti dve skupiny. Postupne, s využitím argumentov, prezentujú svoje názory na danú situáciu. V prípade zmeny presvedčenia detí prechádzajú na príslušnú stranu. Postup vyzerá takto:
  - tvrdenia detí (čo obhajujem),
  - vysvetlenie, fakty (prečo mám daný názor),
  - zdôraznenie tvrdenia (súhlasím, nesúhlasím s tvrdením).
- **Argumenty „za a proti“** je metóda podobná predchádzajúcej, jej autormi sú Z. Knapíková, D. Kostub a M. Miňová (2002). Podčiarkuje efektívne dorozumievanie v rôznych situáciách, rozvíjanie myslenia u detí. Navrhujú vytvoriť plagát s názormi detí na problémovú situáciu – súhlasím, nesúhlasím, neviem sa k tomu vyjadriť. Názory vyjadria aj pomocou symbolov, ktoré si nakreslia na samolepku a pripnú na odev. Podľa symbolov vytvoria skupiny a diskutujú o téme, vymieňajú si argumenty. Prínosom je prijímanie nových argumentov, ktoré vyplynú z diskusie. Obmenou je výmena skupín, využívanie protiargumentov, v záverečnej fáze deti vysvetľujú, prečo trvajú na svojom názore.
- **Situačné metódy** predstavujú sociálne a kvázisociálne situácie a ich princíp spočíva v konfrontácii detí s konkrétnou problémovou situáciou umožňujúcou im variantný prístup k riešeniu. Témy situácií môžu byť modelové alebo vymyslené – prípadové štúdie (Sitná, 2009). Pri situačnej metóde sa deťom opíše situácia podľa témy z príslušnej edukačnej oblasti (prípad), ktorá obsahuje úlohy, ktoré motivujú riešiť problémy. Učiteľ ich potom podnecuje otázkami zameranými na riešenie úloh, pričom kladie dôraz na argumentáciu a obhajovanie názoru. I. Turek (2008) zahŕňa medzi požiadavky na prípadovú štúdiu krátkosť príbehu, zaujímavosť a jeho súčasnosť, jasné ciele, provokovanie konfliktu, empatiu s hlavným hrdinom. Za nedostatok považuje statickosť metódy. Odporúča ju zaradiť aj medzi diskusné metódy.
- Metódu **slávnosť – oslava** považujú za veľmi podnetnú a prínosnú pre deti materskej školy A. Fabíková, M. Miňová (2008), A. Doušková (2009). Apelujú na aktivitu detí, rozdelenie právomocí a zodpovednosti na slávnosti. Téma má vychádzať z aktuálnej situácie v materskej škole, z kurikulárneho projektu. Deti na oslave prezentujú, čo sa naučili, čo vytvorili, preto je výhodné, keď sa oslavy zúčastňujú rodičia. Slávnostnejší ráz oslavy pridáva malé občerstvenie, ktoré môžu zabezpečiť deti alebo rodičia.
- Pri metóde **Deň hviezd** ide o preferovanie dieťaťa v priebehu dňa alebo aj týždňa z dôvodu jeho narodenín. Je vhodné, ak učiteľia spolu s deťmi vytvoria pravidlá, podľa ktorých narodeninová oslava dieťaťa prebieha.
- Pri **cítovej inventarizácii** učiteľka zisťuje aktuálny emocionálny stav dieťaťa buď pri príchode do materskej školy, alebo aj v priebehu celého dňa. Vhodné je uplatňovanie pozorovania dieťaťa, rozhovoru s ním alebo rodičom. **Cítové preladovanie** možno využívať v rannom komunikatívnom kruhu, aby sa deti naladili na aktivity, ktoré má pre ne učiteľka pripravené.

2.3 Heuristické metódy

Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) vysvetľujú, že heuristika je metóda tvorivého riešenia problémov. Od formulácii problému k vyriešeniu môže dôjsť pomocou krokov, postupov, ktoré predstavujú ucelený systém. V zhode s I. Turkom (2008) zdôrazňujú aktivitu detí pri objasňovaní nových poznatkov.

V materskej škole je obľúbená metóda **DITOR**, pričom dešifrovanie akronymu je nasledujúce:

D – definuj problém!

- výber problému, zoznamy problémov na určitú tému, zužovanie a rozširovanie problému, presné vymedzenie problému na riešenie;

I – informuj sa!

- zožehň čo najviac a najlepších informácií, ktoré sa dotýkajú vybraného problému. Tento krok zahŕňa prácu s informačnými fondmi, konzultácie a metódy a techniky spracovania informácií. Obsahuje kauzálne (príčinné) a konzekvenčné (dôsledkové) myslenie;

T – tvor riešenia!

- tvorivá práca, ktorá odlišuje heuristiky od algoritmických riešení problémov. Môže sa tu použiť brainstorming, morfológická analýza alebo metódy tvorivého riešenia problémov;

O – ohodnot' riešenia!

- zo zoznamu navrhovaných riešení a nápadov riešenia sa vyberajú vhodné, zvažujú sa dôsledky, účinnosť návrhov; návrhy sa hodnotia podľa rozličných kritérií (čas, náklady, podmienky, dôsledky a pod.);

R – realizuj riešenie!

- posledný krok metódy, v ktorom sa návrhy na riešenie premietajú do konkrétnych projektov realizácie riešenia (Zelina, 1994, s. 28).

Medzi podobné heuristické metódy patrí metóda **IDEALS** (Ideal Design of Effective and Logical Systems – heuristika de Bona). Využíva tzv. laterálne myslenie, ktorého súčasťou je byť pripravený meniť vzory, klásť otázky, využívať humor, nebať sa urobiť krok späť. Akronym je tvorený na základe začiatočných písmen jednotlivých krokov:

I – identifikácia problému a možností jeho riešenia,

D – definícia cieľov, čo je najdôležitejšie,

E – explorácia, použitie možných stratégií, výhody, nevýhody, zaujímavosti,

A – anticipácia, dôsledky a následky,

L – logické zhodnotenie výsledkov ako výzva pre ďalšie učenie, závery a ciele,

S – spätná väzba, poučenie pre budúce riešenie podobných problémov (Maňák, Švec, 2003).

Podľa I. Turka (2008) je táto metóda najprínosnejšou stratégiou pre rozvoj myslenia.

Brainstorming spočíva v tom, že „...na daný problém sa má produkovať čo najviac najrozmanitejších a najoriginálnejších nápadov“ (Zelina, 1994, s. 199). Pri brainstormingu platia určené pravidlá, medzi ktoré patrí zákaz kritiky, uvoľnenie fantázie, vzájomná inšpirácia, úplná rovnosť účastníkov, čo najväčší počet nápadov. Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) pokladajú túto metódu za vhodnú pre deti materskej školy. Najprv je nutné oboznámiť deti s cieľom a pravidlami, nasleduje produkcia nápadov a prestávka. Až po prestávke má byť zaradené vyhodnotenie návrhov a riešenie. Variácie brainstormingu:

- **pingpongový brainstorming** (pre dvoch účastníkov, formou návrh – reakcia),
- **Hobo metóda** (tvorba nápadov nasleduje až po fáze samoštúdia),
- **Gordonova metóda** (vytvorenie len jedného originálneho riešenia).

Metóda PHILLIPS 66 sa uplatňuje vytvorením šesťčlenných skupín, pričom jedno dieťa je vedúcim skupiny. Každá skupina rieši uvedený problém 6 minút, potom výsledky skupiny prezentuje ich vedúci. Zároveň hľadajú optimálne riešenie a názor svojej skupiny obhajujú. I. Turek (2008) navrhuje v prípade nezhody ďalšie kolo alebo zhodnotenie názorov učiteľom a urobenie záveru.

V metóde **synektika** trojica autorov Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) upozorňuje na spojenie emocionálnej a racionálnej tvorivej činnosti, pričom podmienkou je asociácia (spájanie) prvkov v predstavách, ktoré spolu zdanlivo nesúvisia. Potrebné je dodržiavanie nasledujúcich etáp:

- nastolenie úlohy, problému,
- určenie známych a neznámych prvkov,
- pretvorenie neznámeho na známe,
- opis úlohy po pretvorení neznámeho na známe,
- pretvorenie známeho na neznáme.

I. Turek (2008) upozorňuje, že používanie tejto metódy v praxi je obmedzené a odporúča využívať len jej prvky, asociácie, na riešenie problémov.

Tvorcom **metódy zoznamu kontrolných otázok** je A. F. Osborn, ktorý vypracoval deväť okruhov otázok: Inak využiť? Prispôbiť? Zmeniť? Zväčšiť? Zmenšiť? Nahradiť? Inak usporiadať? Obrátiť? Kombinovať? (ibid.) Otázky stimulujú tvorbu nových nápadov.

2.4 Bádateľské metódy

D. Melicherčíková a M. Melicherčík (1997) preferujú u detí činnosti, pri ktorých nie je úplný popis pracovného postupu, a ktoré sú spojené s emocionálnym zážitkom. Dieťa chce vedome niečo skúsiť, dozvedieť sa. Podobne J. Kopáčová (2003) preferuje v predprimárnom vzdelávaní samostatnú prácu, pri ktorej podnecujeme záujem detí operačnými otázkami, pričom hľadajú odpoveď vlastnými činnosťami. Autorka tiež apeluje na dôslednú prípravu učiteľov a vhodný výber témy. Upozorňuje, že nie je dôležitý prírastok faktov ani úplné pochopenie prírodných dejov, ale ide predovšetkým o radosť detí z objavu (Kopáčová, 1999). Z uvedených dôvodov je veľmi dôležité, aby učiteľ v materskej škole využíval bádateľské metódy.

P. Hockicko (2009) tvrdí, že deti už od útleho detstva môžu zažívať radosť z objavovania prírody a pestovať si kladný vzťah k nej. Oblubujú témy zo živej i neživej prírody, mnohé z nich majú pre deti náznak kúzla, a práve prostredníctvom uplatňovania bádateľských metód im učiteľ umožňuje postupne prechádzať z detského sveta zázrakov do sveta faktov a informácií.

Podľa J. Kopáčovej (1999) si deti zároveň rozvíjajú manuálne zručnosti i schopnosť pozorovať a zdôvodňovať uskutočňované činnosti. Ďalej vysvetľuje, že vlastná prieskumná činnosť detí predškolského veku je založená na simulovaní práce vedcov. Dieťaťu je potrebné predkladať čo najviac podnetov pre objavovanie, skúmanie, pretože každá skúsenosť, ktorú zistí vlastnou aktivitou, je preň veľkým objavom.

Potrebu uplatňovania bádateľských metód v predprimárnom vzdelávaní odporúčajú aj autori A. Doušková a Š. Porubský (2009). Pozitíva týchto metód vidia v aktivizácii psychických procesov, medzi ktoré

zaradujú aj triedenie, usporadúvanie, selekciu, výber, abstrahovanie, racionálne myslenie využívaním hľadania príčin a dôsledkov, upevňovanie schopnosti vlastného úsudku. Uplatňovaním týchto metód sa u detí podporuje transverzálne učenie – schopnosť objavovať, vyhľadávať, pýtať sa, hovoriť (ibid.).

D. Kostrub (2002) tvrdí, že dieťa prostredníctvom uplatňovania bádateľských metód poznáva vlastnosti predmetov, javov, procesov, ale aj vzťahy medzi nimi.

K bádateľským metódam patrí podľa A. Douškovej a M. Kružlicovej (2011) manipulovanie, pozorovanie a bádanie, ďalej sem patrí demonštrovanie, pokus a experimentovanie. Pri **manipulovaní** dieťa cielavedome poznáva prostredie, predmety, pričom ich ohmatáva, premiestňuje, rozoberá. Manipulovanie sa spája s aktivitami, napríklad modelovaním, konštruovaním atď. Aby mohlo byť **pozorovanie** považované za bádateľskú metódu, musí podľa nich obsahovať tri fázy:

- individuálne a zámerné pozorovanie objektu či predmetu,
- zabezpečenie výmeny informácií medzi deťmi navzájom,
- vyhotovenie záznamu z pozorovania, pri ktorom môže učiteľ pomôcť, aby výsledok slúžil ako prezentácia práce.

L. Held (2001) poukazuje pri pozorovaní na dôležitosť predošlých vedomostí a skúseností, ako aj na stupeň chápania pozorovaných javov a na primeranosť schopnostiam detí. „Čím viac chápem a viem, tým moje pozorovania môžu byť úspešnejšie. Pozorovanie má byť súčasťou riadenej aktivity. Osvojiť si zámerné, riadené, sústredené pozorovanie je zložitá a dlhotrvajúca záležitosť. Preto je dôležitý nácvik, pričom platí zásada minimálnej situácie: odporúča sa pozorovať jednoduchú situáciu v obmedzenom priestore“ (ibid., s. 357).

K. Žoldošová (2010) vysvetľuje, že na pozorovanie používame všetky zmysly a získané informácie ďalej spracúvame. Za dôležité aspekty pri pozorovaní považuje rozvíjanie schopnosti vnímať a dávať do vzťahu premenné, zameriavanie vnímania dieťaťa na detaily, sledovanie zmien v situácii po rôznych zásahoch a porovnávanie so skôr nadobudnutými informáciami. Vyzdvihuje dôležitosť kladenia podnetných otázok dieťaťu zo strany učiteľa. Autorka vysvetľuje aj rozdiel medzi metódou pozorovania a pokusom či experimentom. „Pozorovanie je metóda, ktorá neumožňuje aktívne vstupovať do pozorovanej situácie a meniť premenné. Ak premenné meníme, ide o pokus alebo experiment (podľa toho akým spôsobom manipulujeme s premennými). Pozorovanie je teda metóda, ktorá nám umožňuje overiť si svoje predpoklady (hypotézy) na základe pozorovania prirodzenej situácie“ (ibid., s. 81 – 82).

Základom **bádania** je produkcia alebo objav novej informácie. Aby išlo o bádateľskú aktivitu, deti musia stanoviť predpoklad (napr. *Čo asi zistím?*, *Myslím si, že...*, *Predpokladáme, že...*), prostredníctvom bádania ho potvrdiť alebo vyvrátiť. Deti pritom realizujú bádateľské činnosti, ako sú pozorovanie, vyjadrenie predpokladov, meranie, identifikovanie javov, narábanie s prístrojmi, zhodnotenie svojho zistenia (Doušková, 2009). A. Doušková a M. Kružlicová (2011) zdôrazňujú väčší význam postupu riešenia problémovej úlohy než výsledného produktu. Deti nadobúdajú informácie, na základe ktorých postupne riešia stanovené úlohy. Aby išlo o bádateľskú aktivitu, je potrebné vždy stanoviť predpoklad, ktorý deti bádateľskou činnosťou potvrdia, prípadne vyvrátia. Využívanie bádateľských aktivít v predprimárnom vzdelávaní poskytuje deťom priestor na vlastné bádanie, pri ktorom objavujú alebo vytvoria niečo nové a zároveň získavajú rôzne schopnosti, názory, postoje, ale aj výtvary. Autorky stanovili nasledujúci postup pri využívaní bádateľských aktivít:

- hľadanie vhodnej témy, problému (rozhovorom, kresbou),
- tvorba zaujímavých problémov a úloh, rozhovor,

- tvorba predpokladov,
- získavanie informácií (konkrétne aktivity, zaznamenávanie údajov),
- spracovanie zisteného,
- porovnanie predpokladu so zistením,
- prezentácia nových informácií.

Podobne J. Kopáčová (2003) uvádza niekoľko fáz bádateľských aktivít:

- zadanie problému (napríklad aj vhodne položenou otázkou),
- návrh postupu (dominuje aktivita detí),
- pomôcky (môžu evokovať aj návrh postupu),
- vyslovenie predpokladu (vyplýva zo skúsenosti dieťaťa alebo je len jednoduchým hádaním),
- realizácia (nevyklučuje sa viacero postupov),
- pozorovanie (deti je potrebné cielene upozorniť na pozorovanú skutočnosť),
- robenie záznamov z pozorovania (u detí v predškolskom veku v symbolickej podobe),
- vyvodenie záverov (potvrdenie predpokladu, nájdenie odpovede na položenú otázku) (ibid.).

S pozorovaním súvisí aj metóda **demonštrovania**, pričom *demonstro* znamená ukazujem. I. Turek (2008) vysvetľuje, že učiteľ deťom umožňuje pozorovať podľa obsahu výučby objekty, javy, procesy. Pozorovanie môže byť priame (reálny objekt alebo model, a to statický či dynamický) alebo nepriame (obrazy, fotografie, film...). Cieľom je, aby deti porozumeli princípu pozorovaného objektu alebo javu. Preto je nutné spájať demonštrovanie s výkladom učiteľa. Vhodné je ukázať deťom najprv komplexný objekt či jav a postupne ho v priebehu demonštrovania zjednodušovať, kým sa nepríde na princíp toho, čo sa majú deti naučiť.

Na metódu pozorovania nadväzuje **experimentovanie**. E. Held (2001) upozorňuje, že kým pri jednoduchom bádani deti vyslovujú predpoklad, ktorý nemá oporu v jeho teoretickom zdôvodnení, s experimentálnymi metódami sa spájajú hypotézy, ktoré majú zmysluplné teoretické zdôvodnenie. Súčasťou experimentov je identifikácia premenných, ktoré môžu ovplyvniť výsledky experimentu. Experimentálnu metódu odporúčame využívať pri práci s nadanými a talentovanými deťmi, keďže vyžaduje nadpriemerne rozvinuté kognitívne schopnosti detí predškolského veku, aby dokázali formulovať premenné a hypotézy.

M. Uhrinová (2011) uvádza, že termín experimentovanie sa využíva často nepresne a zamieňa sa s pojmom **pokus**. Zároveň vysvetľuje, že s pokusom sa spája aktívna účasť detí, samostatná práca detí, overovanie platnosti už osvojených vedomostí. Vždy je spojený so zámerným riadením jedného i viacerých faktorov (napríklad zisťovanie množstva vody, svetla, teploty).

R. Bernátová (2001) za základné požiadavky na pokus považuje: realizovateľnosť s jednoduchými pomôckami, názornosť, bezpečnosť. Na rozdiel od pokusu musí experiment podľa K. Žoldošovej (2010) spĺňať nasledujúce požiadavky:

- otázku formulovať tak, aby nevyžadovala len bipolárnu odpoveď,
- možnosť nájsť v odpovedi na otázku aspoň dve odpovede,
- téma problému sa má týkať reálneho sveta,
- jasný skúmaný problém,
- zamerať sa len na jednu skúmanú vec,
- zabezpečiť jednoznačnosť riešenia problému.

Bádateľské metódy vychádzajú z koncepcie objavujúceho učenia, ktorej autorom je J. Bruner (1965). Niektorí autori tieto metódy nazývajú aj *metódy objavovania a riadeného objavovania*. Deti prežívajú radosť zo samostatného riešenia úloh, uplatňujú myšlienkové operácie vyššieho stupňa, ľahko pochopia učivo prostredníctvom nadobudnutých poznatkov a skúseností.

Bádateľské metódy možno realizovať aj pri metóde *problémového výkladu*, ktorá je považovaná za prechodnú metódu medzi produktívnymi a reprodukčnými metódami. Podľa A. Douškovej (2009) učiteľ sčasti deťom predkladá hotové informácie a sčasti je metóda orientovaná na tvorivú činnosť. Sú organizované najprv vo veľkej skupine, neskôr v malých skupinách a opäť vo veľkej skupine. Učiteľ vytýči problém a deti potom hľadajú informácie, riešenia, svoje návrhy hodnotia a vyberajú najvhodnejšie riešenie, ktoré potom realizujú.

2.5 Projektová metóda

Projektovú metódu charakterizujú Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) ako metódu riešenia komplexných problémov, získavania skúseností praktickou činnosťou, experimentovaním. Upozorňujú na výber tém zo života, zaujatie detí témou a na produkt, ktorý má byť výsledkom činnosti detí. Poukazujú na jej štyri etapy:

1. etapa: voľba témy projektu, určenie cieľov,
2. etapa: plánovanie riešenia projektu, vypracovanie plánu,
3. etapa: riešenie projektu, jeho realizácia,
4. etapa: zverejnenie výsledkov, zhodnotenie práce na projekte.

A. Doušková (2009, s. 101) opisuje projektovú metódu ako „...zmysluplnú, vnútorne prepojenú koncentráciu učiva okolo ústrednej myšlienky alebo motívu“, ktorá sa realizuje v materskej škole prostredníctvom edukačných aktivít tvoriacich premyslený celok.

D. Kostrub (2002) rozdeľuje edukačné aktivity v projekte na východiskové a rozvíjajúce. Projektová metóda zahŕňa v sebe metódy zážitkového učenia a aktivizujúce metódy, preto ju právom považujeme za komplexnú metódu, a zároveň jednu z najdôležitejších produktívnych metód.

V rámci projektovej metódy je možné využívať viaceré metódy, napr. metódu konceptuálneho mapovania a metódu hlasného uvažovania.

Návrh *metódy konceptuálneho mapovania* Z. Knapíkovej, D. Kostruba a M. Miňovej (2002) vychádza z vytvárania pojmovej mapy učiteľkou a deťmi na základe logického formalizovania poznatkov. Závisí od ústrednej témy, z ktorej je odvodené kľúčové slovo, pojem. Deti vyberajú z pripravených obrázkov, fotografií, ktoré potom umiestňujú na hárok baliaceho papiera okolo ústredného názvu. V rámci predčitateľskej gramotnosti deti vyberajú pod obrázok príslušný názov napísaný veľkými tlačenými písmenami. Ďalej hľadajú prepojenie vybraných obrázkov s ďalšími pripravenými obrázkami, čím vzniká prepojenie, mapa, sieť. Tematickú spojitosť vyznačujú graficky čiarami, prípadne šípkami.

Spomínaní autori vidia význam aj v *metóde hlasného uvažovania*. Ide o slovné sprevádzanie konania dieťaťa, pričom verbálne prejavy dieťaťa sprevádzajú riešenie učebného problému. V súvislosti s obsahom edukácie má učiteľ možnosť získať obraz o jeho komunikácii, prípadne môže zistiť zónu jeho aktuálneho rozvoja. Konkrétne pri rolových a konštruktívnych hrách, športových a relaxačných činnostiach či pobyte vonku je uplatňovanie danej metódy úplne prirodzené. Podľa nášho názoru by ju

mali učítelia predprimárneho vzdelávania uplatňovať denne s úplnou samozrejmosťou, aby zo spon-tánnych prejavov dieťaťa mohli diagnostikovať jeho aktuálnu rozvojovú úroveň.

V projektovom vyučovaní možno uplatňovať aj *metódu riešenia problémov*. Problém je prvok problémovej situácie, pričom problémovú situáciu netvorí jeden izolovaný objekt. Ide o objavenie vzťahov, ktoré sú implicitne zahrnuté v nejakej situácii. A. Doušková (2009) uvádza, že učiteľ definuje problém, mení známe na neznáme, kombinuje zdanlivo nesúvisiace komponenty, podáva pohľad na situáciu s odstraňovaním bariér vnímania. Deti po pochopení úlohy aktualizujú vedomosti a zručnosti o postupe riešenia, samostatne riešia problémovú situáciu, samostatne overujú správnosť riešenia, zú-časťujú sa na overovaní výsledkov.

2.6 Didaktická hra

Hra je často diskutovanou témou v pedagogike a didaktike. Už v starovekom Grécku Platón upozornil na praktickú cenu hry, keď v diele *Zákony* uvádzal, že deťom pomáha v učení hra. Taktiež v období renesancie sa uplatňovali hry ako metódy vo výchove. Na prelome 19. a 20. storočia s rozvojom alternatívnych škôl vzrastal význam hry ako vyučovacej metódy. Našla si svoje nezastupiteľné miesto v alternatívnych pedagogických koncepciách tzv. modernej francúzskej školy (C. Freinet), waldorfskej školy (R. Steiner), tzv. jenského plánu (P. Petersen) a ďalších.

V predprimárnom vzdelávaní je hra akceptovaná a klasifikovaná ako rovnocenná iným prostriedkom výchovy a vzdelávania, ako sú učenie či pracovné činnosti. Je uznávaná ako nosný prostriedok a kľúčová metóda schopná „...maximálne rozvíjať a využiť edukačný potenciál a možnosti detí...“ (Metodika predprimárneho vzdelávania, 2011, s. 45).

Hru ako vyučovaciu metódu definoval v roku 1975 L. Mojžíšek. Ide o „didaktickú aktivitu subjektu a objektu vyučovania, rozvíjajúcu vzdelanostný profil žiaka, súčasne pôsobiacu výchovne, a to v zmysle vzdelávacích a tiež výchovných cieľov a v súlade s vyučovacími a výchovnými princípmi. Spočíva v úprave obsahu, v usmernení aktivity objektu a subjektu, v úprave zdrojov poznania, postupov a technik, zaistení fixácie alebo kontroly vedomostí a zručností, záujmov postojov“ (ibid, s. 141).

Ak hovoríme o hre ako o vyučovacej metóde, používame pojem didaktická hra. Podľa V. Trubíniovej (2007, s. 90) je didaktická hra „...činnosť, ktorej zmyslom a cieľom je poskytnúť deťom určité poznatky a vedomosti pomocou hry“. Ide o „osobitný druh hry s náučným obsahom, ktorej cieľom je príťažlivou, zábavnou formou rozvíjať poznávacie procesy a intelektové schopnosti, rozširovať a upevňovať poznatky detí“ (ibid.). Autorka ďalej uvádza, že štruktúra didaktickej hry v predprimárnom vzdelávaní má typické znaky, ktoré ju odlišujú od akejkolvek inej hry alebo činnosti detí:

- *Hrová úloha* dáva zmysel didaktickej hre, motivuje, aktivizuje pozornosť, sprostredkúva a fixuje poznatky. Realizácia didaktickej úlohy väčšinou vyžaduje intelektuálnu aktivitu dieťaťa. Musí byť primeraná schopnostiam detí a poskytovať im pocit uspokojenia a radosti zo splnenia úlohy. Ak je hrová úloha príliš náročná, alebo naopak, príliš jednoduchá, nepôsobí na dieťa motivujúco a znižuje jeho záujem o hru.
- *Hrová činnosť* je najdôležitejšou časťou didaktickej hry. Predstavuje prostriedok, ktorým sa plní hrová úloha. Hrová činnosť sa musí nevyhnutne podriaďovať úlohe a spĺňať náučný cieľ hry. Zároveň musí spĺňať požiadavku zaujímavosti pre deti, aby pútala ich pozornosť od začiatku až do konca jej priebehu. Vďaka hrovej činnosti, ktorá stiera didaktický zámer didaktickej hry, si dieťa neuvedomuje,

že sa učí. Výstižne to vyjadruje citát Terézie Brunswickovej: „Tieto malé deti sa tak vyučujú, že ani nevedia, že sa učili, a celý čas trávajú tak, že si myslia, že sa len hrajú.“

- *Pravidlá hry* sú organizujúce činitele, ktoré z hrovej činnosti robia logický, usporiadaný a zmysluplný celok. Pravidlá organizujú hrovú činnosť tak, aby sa prostredníctvom nich dosiahlo splnenie hrovej úlohy. Dieťa má vďaka pravidlám presné pokyny, ako sa má počas hry správať, čo je dovolené a čo zakázané. Ak sú pravidlá porušené, z didaktickej hry sa vytráca napätie a radosť. Pravidlá utlmujú živelnosť hry a, naopak, upevňujú vôľové vlastnosti a schopnosti sebaregulácie, čím prispievajú k jej zaujímavosti a príťažlivosti.

- *Výsledok a záver hry* je riešenie hrovej úlohy a splnenie pravidiel. Hodnotí sa z hľadiska detí, ale aj z hľadiska učiteľa. Deťom didaktická hra prináša citové, morálne a rozumové uspokojenie, sebadôveru, pocit radosti. Na druhej strane učiteľ hodnotí, či hra splnila svoju úlohu a čo prostredníctvom nej deti získali. Deti by mali byť odmenené za splnenie úlohy (pochvalou, ocenením), avšak je potrebné dbať na to, že odmena má byť stimulom, nie cieľom didaktickej hry.

Metodický prístup učiteľky k hre v kontexte výchovno-vzdelávacej činnosti si vyžaduje:

- koncipovanie cieľov,
- rešpektovanie témy,
- zaraďovanie hry ako metódy rozvoja edukačného potenciálu detí,
- organizovanie a usmerňovanie hier,
- zabezpečenie materiálneho vybavenia edukačného hrového prostredia,
- vymedzenie adekvátneho času na hru,
- implementovanie hry do organizačných foriem dňa,
- koncipovanie a aplikovanie hrových kurikulárnych projektov,
- realizovanie pedagogického diagnostikovania hry ako súčasť edukačného procesu,
- skúmanie a hodnotenie efektu hier (Metodika predprimárneho vzdelávania, 2011).

3 EDUKAČNÉ AKTIVITY S VYUŽÍVANÍM PRODUKTÍVNYCH METÓD V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

Každá metóda, ktorú učiteľ vyberie, musí byť vhodne využitá s ohľadom na cieľ, ktorému má slúžiť. Taktiež obsah výchovy a vzdelávania ovplyvňuje voľbu didaktických metód a stratégií. Rovnako dôležité je brať do úvahy osobnosť každého jedného dieťaťa, jeho špecifiká, a podľa toho vyberať metódy na dosiahnutie cieľov. M. Blaško (2012, s. 233) uvádza, že „nie sú metódy dobré a zlé, sú len metódy vo výučbe učiteľom vhodne a nevhodne použité“.

Nasledujúca kapitola pozostáva z konkrétnych návrhov aktivít. Každá aktivita má pevnú štruktúru, ktorú tvorí názov, cieľ, metódy, učebné zdroje, pomôcky a materiál, opis a reflexia aktivity. Názov aktivity korešponduje s jej obsahom. Pri každej aktivite uvádzame jeden alebo niekoľko operacionalizovaných cieľov. Na splnenie cieľa sú nevyhnutné didaktické prostriedky – nemateriálne aj materiálne. Medzi nemateriálne prostriedky patrí konkrétna didaktická metóda a medzi materiálne patria učebné zdroje, pomôcky a materiál. Učebným zdrojom rozumieme každý prameň informácií, ktorý rozvíja kognitívnu oblasť. Príkladom učebného zdroja je napr. kalendár počasia, text rozprávky a pod. Pomôckami sú napr. multifunkčná tabuľa, lano, vankúše, rôzne masky, kostýmy, pastelky, nožnice. Materiál zahŕňa napr. papier, textílie.

Činnosti učiteľa a detí sú uvedené v opise aktivít. Nasleduje reflexia, v ktorej zdôrazňujeme dôležité postrehy z realizovania aktivít. Edukačné aktivity sú doplnené fotodokumentáciou z ich praktickej realizácie.

3.1 Metódy tvorivej dramatiky

Názov aktivity: *KRAJINA ZÁZRAKOV*

Cieľ aktivity: Vymyslieť rozprávkovú postavu, vytvoriť masku a prezentovať ju ostatným deťom.

Metóda: Jednoduchá dramatická hra.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Farebné textílie a stužky na vytvorenie kostýmov, líčidlá na tvár.

Opis aktivity: Učiteľka už niekoľko dní pred plánovanou aktivitou deťom rozprávala, že sa materská škola premení na krajinu zázrakov, v ktorej sa každý môže stať akoukoľvek rozprávkovou bytosťou. V daný deň priniesla do triedy množstvo farebných textílií, stužiek a rôzne líčidlá na tvár. Deti si samostatne vyberali textílie a navrhovali kostýmy. Učiteľka im podľa potreby pomáhala s ich vytváraním, prípadne menej aktívne deti podnecovala radou. V druhej fáze aktivity nasledovala prezentácia vytvorených rozprávkových postáv pred ostatnými deťmi. Každé dieťa postupne na čarovnom koberci verbálne i pohybom stvárňovalo svoju postavu. Učiteľka mu pri prezentácii pomáhala otázkami: *Na čo si sa premenil? Z ktorej krajiny si prišiel? Aká je tvoja krajina?* atď. Po prezentácii nasledovala sponátna zábava, v ktorej deti prirodzene vytvárali skupiny podľa prezentovaných postáv.

Reflexia aktivity: Danú aktivitu je vhodné uplatňovať v rámci Medzinárodného dňa detí. Doposiaľ sa do aktivity zapojilo každé dieťa, hoci sa stalo, že deň vopred niektoré deti vyjadrovali nezáujem o vytváranie kostýmov. Učiteľka ich ubezpečila, že budú len pozorovateľmi. V konkrétnej situácii sa však

do aktivity spontánne zapojili. Je veľmi dôležité vychádzať zo záujmu detí. Najobľúbenejšími postavami, ktoré deti vytvárali, boli napr. zvieratá (obr. 1), princezné, šermiari, kovboji, sultáni (obr. 2) a rôzne iné. Výhodou je spolupráca dvoch tried, pretože deti môžu prezentovať vlastnú premenu a vytvorenie kostýmu pred kamarátmi z druhej triedy.

Obr. 1 Maska tigra

Obr. 2 Maska sultána

Názov aktivity: *DAŽĎOVÉ KVAPKY*

Cieľ aktivity: Reagovať na dohovorený signál.

Metóda: Hra na sebaovládanie.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Krepový papier, menšie plastové nádoby (pre každé dieťa – obr. 3).

Opis aktivity: Učiteľka motivovala deti hrou na dažď. Krčili nastrihané kúsky krepového papiera a ukladali ich do misiek (obr. 3). S pripravenými rekvizitami sa hrali na dažďové kvapky. Úlohou detí bolo dažďové kvapky pripravené v zovretých dlaniach vyhodiť na dohovorený signál (napr. počítať do 10) do vzduchu (obr. 4, 5). Potom pokrčené papiere znázorňujúce dažďové kvapky deti pozbierali a hra sa opakovala, kým o ňu nestratili záujem.

Obr. 3 Krčenie krepového papiera

Obr. 4 Príprava na dramatické stvárnenie dažďa

Reflexia aktivity: Aktivita je vhodná pre deti všetkých vekových kategórií. Prejavovali veľký záujem o krčenie papiera, pretože pre ne bola motiváciou hra na dažďové kvapky. Mali možnosť vybrať si papiere rôznych odtieňov a farieb, pričom s učiteľkou diskutovali o tom, aké farby môže mať dažď. Okrem papierov modrej a čiernej farby si vyberali aj papiere farieb dúhy. Samotná hra na dažď spôsob-

bovala deťom veľkú radosť, deti dokázali reagovať na dohovorený signál. Hra prechádza do výtvarnej aktivity na tému jeseň. V závere deti naliepali dažďové kvapky na výtvarné práce s témou jesennej krajiny, ktoré vytvorili deň predtým (obr. 6).

Obr. 5 Dramatické stvárnienie dažďa

Obr. 6 Výtvarné práce na tému jeseň

Názov aktivity: ČAROVNÁ ŠKATUĽKA

Cieľ aktivity: Komunikovať v kolektíve o svojej predstave.

Metóda: Hra na predstavivosť.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Škatuľka, stolík.

Opis aktivity: Učiteľka motivovala deti čarovnou škatuľkou. Povedala im, že z rozprávkovej krajiny sa dostala do materskej školy čarovná škatuľka, v ktorej sa ukrýva všetko, čo si budú priať. Deti postupne prichádzali po jednom k stolíku, na ktorom bola položená zatvorená škatuľka. Úlohou detí bolo vymyslieť si, čo sa v škatuľke nachádza, a opísať to ostatným deťom (obr. 7).

Obmena aktivity: Dieťa nemusí prezradiť vopred, čo „vidí“ v škatuľke, čím môže aktivizovať ostatné deti k predstavivosti podľa indícií, ktoré im zadá.

Reflexia aktivity: Počas aktivity vládlo v triede ticho plné očakávania, deti rešpektovali kamaráta, ktorý pozeral do škatuľky, a netrpezlivo očakávali, čo v škatuľke videl. Do hry sa zapájali deti všetkých vekových kategórií. Obmenu aktivity je vhodné zaradiť pre 5- – 6-ročné deti. Aktivitou sa u detí prirodzene rozvíja nielen obrazotvornosť, ale aj komunikácia a súvislé verbálne vyjadrovanie.

Obr. 7 Čarovná škatuľka

Obr. 8 Hra na rodinu

Názov aktivity: *NA RODINU*

Cieľ aktivity: Dramaticky stvárniť starostlivosť rodičov o dieťa.

Metóda: Hranie rolí.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Hrací kútik – Rodina.

Opis aktivity: V komunikatívnom kruhu sa deti rozprávali o svojich rodičoch, ako sa o ne starajú, čo spolu robia, ako sa správa otecko k mamičke atď. Deti mali za úlohu vo dvojiciach dramaticky stvárniť rôzne situácie v rodine pri výchove dieťaťa (obr. 8).

Reflexia aktivity: Deti nemávajú problém s rolovými hrami, patria medzi ich obľúbené aktivity. Väčšinou sa dokážu dohodnúť na deji, ktorý stvárnajú. Deti sú rady aj v role divákov.

Názov aktivity: *VYCHÁDZKA V LESE*

Cieľ aktivity: Hrať rolu podľa prežitej skúsenosti. Nájsť východisko z prežitej situácie.

Metóda: Inscenačná metóda.

Opis aktivity: Deti boli na vychádzke v lese a videli, ako je príroda znečistená odpadkami, zdochlinami (obr. 9). Na základe tejto skúsenosti neskôr v triede inscenovali situácie zažité v lese a hľadali riešenia. Sedeli na stoličkách po krajoch triedy, aby ostal v jej strede voľný priestor, ktorý predstavoval les. Ľubovoľné dvojice detí sa hrali, ako sme boli na vychádzke, pričom najprv odchádzali za dvere, aby sa dohodli na postupe inscenovania prežitej situácie. Po inscenáciách nasledovala riadená diskusia vo veľkej skupine, v ktorej sa deti vyjadrovali ku skúsenosti, ktorú zažili, a navrhovali rôzne východiská (brainstorming, podkapitola. 3.3).

Obr. 9 Vychádzka do prírody

Reflexia aktivity: Deti vyjadrovali veľký smútok nad tým, čo videli, a prejavili ľútosť nad znečistením prírody a zaobchádzaním so zvieratami. Nevedeli pochopiť, ako je možné, že ľudia znečisťujú prírodu. Uvažovali, prečo sa to deje, kto ublížil ovečke atď. Táto skúsenosť v nich dlho rezonovala, preto ju učiteľka zaradila ako motív inscenácie. Deti aj výtvarne stvárnili tému „čistá príroda“ a výtvarné práce prezentovali na jesennej besiedke.

Názov aktivity: *ODPÚŠŤANIE*

Cieľ aktivity: Reagovať na konfliktnú situáciu ospravedlnením.

Metóda: Improvizácia životnej situácie s konfliktom.

Opis aktivity: Učiteľka v riadenej diskusii viedla s deťmi rozhovor na tému priateľstvo. Deti diskutovali o vlastných skúsenostiach, keď im kamarát ublížil. Úlohou detí bolo reagovať vo dvojiciach na situáciu, ako by sa správali, keby im ublížil kamarát. Podstatou aktivity bolo, aby deti dokázali prijať ospravedlnenie a kamarátovi odpustiť (obr. 10, 11).

Reflexia aktivity: Učiteľka v rámci uvedenej aktivity vyzdvihla priateľské správanie detí, ktoré neublížia svojim kamarátom a robia im vždy radosť. Táto aktivita bola pre deti podnetom využívať ju spontánne aj v iných podobných situáciách a vyústila do ďalšej aktivity na tému priateľstvo (obr. 12).

Obr. 10 Odpustenie po konflikte

Obr. 11 Zmierenie po konflikte

Obr. 12 Aktivita na tému Priateľstvo

Obr. 13 Vyjadrenie radosti z kamarátstva

Názov aktivity: RADOSŤ

Cieľ aktivity: V skupine znázorniť prejav radosti.

Metóda: Pantomíma.

Opis aktivity: Učiteľka vyberala skupiny detí, ktoré sa mali dohodnúť, ako pred ostatnými deťmi prejavia radosť z toho, že majú v materskej škole veľa kamarátov. Deti postupne vo dvojiciach alebo v trojiciach prezentovali pripravené návrhy (obr. 13). Aktivita bola sprevádzaná potleskom za dramatické stvárnenie radosti detí.

Reflexia aktivity: Deti majú o aktivity podobného druhu veľký záujem, sú naučené pracovať vo dvojiciach alebo trojiciach. Mladšie deti zvyknú kopírovať správanie starších detí, ktoré sú pre ne vzorom.

Názov aktivity: HRA NA RUKAVIČKU

Cieľ aktivity: Aktívne sa zapojiť do dramatizácie príbehu podľa pokynov učiteľky.

Metóda: Dramatizácia príbehu – riadené hranie.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Upravený text rozprávky Rukavička, text piesne Deduškova rukavička z knihy Piesne hry a riekanky detí predškolského veku (Lysáková a kol., 1989, s. 346), rukavička vytvorená z deky, čiapky zvierat, zvonček.

Opis aktivity: Učiteľka položila na koberec vytvorenú rukavicu z deky. Deti si posadali okolo rukavičky, učiteľka im navrhla zahrať sa hru Na rukavičku. Vysvetlila, že bude rozprávať rozprávku a deti ju podľa textu celú zahrajú (obr. 14). Postupne si rozdelili rekvizity a zároveň sa dohodli, ktoré dieťa bude hrať dedka, psíka, myšku, žabku, zajačika, líštičku, vlčika, medveďa, diviaka. Potom zazvonila zvončekom a začala rozprávať upravený text.

Šiel dedko horou. Šiel dedko horou a za ním bežal psíček. Šiel dedko, šiel, a vtom stratil rukavicu. Dedko zašiel so psíčkom ďaleko do hory, vybrali sa na dlhú prechádzku, pretože chceli v hore navštíviť zvieratká. Kým dedko kráčal po hore, rukavica ležala na zemi a vtom ju zbadala myška všetkohryzka. Prišla k rukavičke a pýtala sa: „Kto býva v rukavičke?“ Nikto sa neozýval, vlezla do rukavičky a povedala: „Ja tu budem bývať, toto bude môj domček.“ Hneď za myškou prišla k rukavičke žabka skákajlabka a pýta sa: „Kto býva v rukavičke?“ Myška ju počula a vraví: „Ja tu bývam, myška všetkohryzka.“ Pýta sa jej: „A ty si kto?“ Žabka vraví: „Ja som žabka skákajlabka, pusť, prosím, bývať dnu aj mňa.“ Myška jej odvetila: „Tak teda pod', budeme dve, bude nám veselšie.“ O chvíľu prišiel k rukavičke zajko pobehajko a pýta sa: „Kto býva v rukavičke?“ Zvieratká odpovedajú: „Ja som myška všetkohryzka, ja som žabka skákajlabka a ty si kto?“ Zajko sa predstaví: „Ja som...“ a vraví: „Pustite bývať do rukavičky aj mňa.“ „Tak teda pod', budeme traja, bude nám veselšie.“ O chvíľu prišla k rukavičke líštička kmotrička a pýta sa: „Kto býva v rukavičke?“ Zvieratká odpovedajú: „Ja som myška všetkohryzka, ja som žabka skákajlabka, ja som zajko pobehajko a ty si kto?“ Líštička sa predstaví: „Ja som...“ a vraví: „Pustite bývať do rukavičky aj mňa.“ „Tak teda pod', budeme štyria, bude nám veselšie.“ O chvíľu prišiel k rukavičke vlčik sivý bôčik a pýta sa: „Kto býva v rukavičke?“ Zvieratká odpovedajú: „Ja som myška všetkohryzka, ja som žabka skákajlabka, ja som zajko pobehajko, ja som líštička kmotrička a ty si kto?“ Vlčik sa predstaví: „Ja som...“ a vraví: „Pustite bývať do rukavičky aj mňa.“ „Tak teda pod', budeme piati, bude nám veselšie.“ O chvíľu prišiel k rukavičke diviak kvičiak a pýta sa: „Kto býva v rukavičke?“ Zvieratká odpovedajú: „Ja som myška všetkohryzka, ja som žabka skákajlabka, ja som zajko pobehajko, ja som líštička kmotrička, ja som vlčik sivý bôčik a ty si kto?“ Diviak sa predstaví: „Ja som...“ a vraví: „Pustite bývať do rukavičky aj mňa.“ Ale zvieratkám je už v rukavici tesno, preto mu hovoria: „Je nás veľa, nemáme miesto.“ Ale diviak ďalej prosí zvieratká: „Prosím vás...“ Zvieratkám je nakoniec diviaka ľúto, preto mu vravia: „Tak pod'... na krajíček...“ Diviak vošiel do rukavičky a zrazu sa pri rukavičke zjavil medvedík jedzmedík a pýta sa: „Kto býva v rukavičke?“ Zvieratká odpovedajú: „Ja som myška všetkohryzka, ja som žabka skákajlabka, ja som zajko pobehajko, ja som líštička kmotrička, ja som vlčik sivý bôčik, ja som diviak kvičiak a ty si kto?“ Medveď sa predstaví: „Ja som...“ a vraví: „Pustite bývať do rukavičky aj mňa.“ Ale zvieratkám je už v rukavici tesno, preto mu hovoria: „Je nás veľa, nemáme miesto.“ Ale medveď ďalej prosí zvieratká: „Prosím vás...“ Zvieratkám je nakoniec medveďa ľúto, preto mu vravia: „Tak pod'... na krajíček...“ Medveď vošiel do rukavičky a zrazu sa pri rukavičke zjavil dedko so psíčkom. Psíček silno zabrechal, zvieratká od zvedavosti vyliezli z rukavičky, dedko si vzal svoju rukavicu, zvieratká sa pochytili za labky a spievali si: „Deduškova rukavička, to bol teplý dom, aspoň na malú chvíľočku bývali sme v ňom.“

Obr. 14 Hra na rukavičku

Reflexia aktivity: Deti obvykle počúvajú jednu rozprávku aj niekoľko týždňov a až po osvojení textu nasleduje jej dramtizácia. Teraz učiteľka zvolila metódu riadeného hrania hneď prvý týždeň, keď sa deti oboznámili s rozprávkou. Aby uspokojila čo najviac detí, ktoré chceli hrať, vybrala na jednu rolu aj dve deti. V závere rozprávky sa učiteľka chytila s deťmi za ruky, vytvorili kruh a spolu spievali. Pieseň možno opakovať druhýkrát, pričom deti vytlieskávajú rukami jej rytmus.

Názov aktivity: CHORÝ MEDVEDÍK

Cieľ aktivity: Zahrať časť príbehu z rozprávky.

Metóda: Dramtizácia príbehu – metóda improvizovanej scény.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Text príbehu Chorý medvedík od Ľudmily Podjavorinskej, rekvizity na dramtizáciu rozprávky – stolík, kostýmy, zdravotnícke potreby.

Opis aktivity: Učiteľka čítala deťom veršovanú rozprávku Chorý medvedík. Po prečítaní navodila deti na improvizáciu časti príbehu, v ktorej Anička prišla s medvedíkom k lekárovi (obr. 15). Deti najprv pripravili potrebné rekvizity a potom sa dohodli, kto bude v dramtizácii vystupovať.

Obr. 15 Dramtizácia rozprávky Chorý medvedík

Obr. 16 Pantomíma – Malá rozprávka o repe

Reflexia aktivity: Deti si mohli vymyslieť aj ďalšie vedľajšie postavy, ktoré v príbehu vystupovali (napr. ľudia v čakárni), aby ich bolo do aktivity zapojených viac. Dramtizáciu je vhodné opakovať niekoľkokrát za sebou. Jej obmenou bola hra na lekára, v ktorej deti využili nadobudnuté vedomosti a schopnosti v rámci projektu „Ľudské telo“ (podkapitola 3.5).

Názov aktivity: MALÁ ROZPRÁVKA O REPE

Cieľ aktivity: Pantomimicky dramtizovať čítaný text.

Metóda: Dramtizácia príbehu – neverbálna pantomíma.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Text rozprávky Františka Hrubína Malá rozprávka o repe.

Opis aktivity: Učiteľka rozprávala text rozprávky, ktorý deti pantomimicky stvárňovali (obr. 16).

Reflexia aktivity: Je vhodné, ak učiteľka rozpráva jednu rozprávku deťom denne počas niekoľkých týždňov. V prvých dňoch sa môže zapojiť aj do dramtizácie príbehu. Neskôr motivuje deti k tvorivosti pri neverbálnej pantomíme textu rozprávky. Rozprávku môže rozprávať aj dieťa, ktoré pozná text.

Názov aktivity: O MÚDROM CHLAPČEKOVI A HLÚPEJ LIŠKE

Cieľ aktivity: Tvoriť otázky k téme rozprávky; tvoriť odpovede na otázky.

Metóda: Dramatizácia príbehu – experti.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Text rozprávky Františka Hrubína O múdrom chlapčekovi a hlúpej liške, šiltovka pre chlapca, oblečenie pre mamu, metla, čiapky alebo čelenky znázorňujúce lišku a rozkvitnutú jablňu.

Opis aktivity: Deti denne počúvali rozprávku počas dvoch až troch týždňov. Keď poznali text, najprv rozprávku reprodukovali, potom nasledovala jej dramatizácia. Pri jej reprodukcii si vysvetľovali správanie jednotlivých postáv (napr. Prečo mama bila lišku? Prečo pochválila jablňu chlapčeka? Prečo sa chlapček bál? Čo chcela liška dosiahnuť? atď.). Dramatizácia príbehu bola prezentovaná na besiedke pre mamičky (obr. 17). Keďže všetky deti mali po niekoľkých týždňoch osvojený text rozprávky, učiteľka uplatnila po dramatizácii metódu „expertí“ priamo pred rodičmi. Deti boli rozdelené do dvoch skupín. Jedna skupina detí tvorila expertov, ktorí dostávali otázky od druhej skupiny. Experti mali na dané otázky odpovedať. Dôležitá bola pozícia učiteľky ako moderátora.

Reflexia aktivity: Predpokladom uplatnenia uvedenej metódy je ovládanie textu rozprávky a pochopenie priebehu deja. Učiteľka musí zvážiť, ktoré deti vyberie do jednotlivých skupín na základe ich komunikačných schopností. Dôležité je, aby deti, ktoré sú v komunikácii zručnejšie, boli zastúpené v oboch skupinách. Od učiteľky sa očakáva, že bude čo najviac deťom nápomocná pri tvorení otázok, aby ich pri tejto aktivite povzbudzovala. Matky potleskom odmeňovali všetky deti pri odpovediach na otázky.

Obr. 17 Dramatizácia rozprávky O múdrom chlapčekovi a hlúpej liške

Obr. 18 Hra na obláčiky

Názov aktivity: HRA NA OBLÁČIKY

Cieľ aktivity: Vyjadriť pocity z dramatického stvárnenia oblakov.

Metóda: Tvorivá vizualizácia.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Rolničky, baliaci papier.

Opis aktivity: Každé ráno v komunikatívnom kruhu deti zaznamenávajú do kalendára počasia symboly počasia podľa aktuálnej situácie. Učiteľka využila tento moment a navrhla deťom hru na obláčiky. Najprv spolu diskutovali o vzniku oblakov, ich potrebe a dôležitosti. V diskusii upriamila pozornosť detí na to, čo všetko by mohli vidieť, keby sa premenili na obláčiky. Motivovala ich, že v hre sa premenia na obláčiky a budú sa môcť pohybovať po oblohe, až kým nepríde silný vietor a nerozfučí ich na inú stranu zemegule. Môžu si zahrať aj rolu dažďových kvapiek a stvárňovať ich padanie

z oblohy na zem. Skupina detí predstavovala vietor, ktorý na znamenie učiteľky rozfúkal oblaky. Premenu oblakov na dažďové kvapky učiteľka znázorňovala pomocou rolničiek.

Reflexia aktivity: Podstatou aktivity bolo navodiť u detí pocit, že sú obláčiky, bez ktorých by na Zemi nemohol existovať život. V reflexii a sebareflexii vyjadrovali pozitívne pocity a opisovali zážitky z aktivity. Uvádzali, že sa im páčilo všetko, boli šťastné, niektoré osobitne vyzdvihli tanec obláčikov. Zaujímavé bolo rozhodnutie detí premeniť sa na dažďové kvapky a spadnúť na zem, pričom konkretizovali miesto, kam ako kvapky dopadli s vyjadrením, že aj kvietky na lúke sa mohli napíť vodičky a pod. Pred dramatickým stvárnením oblakov sa vopred dohodli, ktorý rytmický nástroj bude znázorňovať dažďové kvapky. Aktivita bola zaradená v rámci školského projektu Počasie.

Názov aktivity: TVORBA PRÍBEHOV V ADVENTNOM OBDOBÍ

Cieľ aktivity: Vytvoriť spoločne príbeh na zadanú tému. Dramatizovať vytvorený príbeh.

Metóda: Tvorba príbehu.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Kostým Mikuláša, diktafón.

Opis aktivity: Učiteľka navrhla deťom, aby si spoločne vytvorili vlastný príbeh o Mikulášovi. V komunikatívnom kruhu si postupne podávali loptičku a každé dieťa, ktoré držalo loptičku v ruke, mohlo príbeh doplniť o jednu alebo niekoľko viet. Ak dieťa nemalo záujem zapojiť sa do vytvárania príbehu, podalo loptičku ďalšiemu kamarátovi, čo všetci rešpektovali. Učiteľka príbeh nahrávala na diktafón a v závere si ho všetci spoločne vypočuli z nahrávky. V druhej fáze aktivity nasledovala dramatizácia vytvoreného príbehu (obr. 19, 20).

Obr. 19 Hra na Mikuláša

Obr. 20 Kostým Mikuláša

Reflexia aktivity: Aktivita bola zaradená bezprostredne po Mikulášskej besiedke. Deti sú naučené vytvárať príbehy v komunikatívnom kruhu na zadanú tému. Netradičné bolo zaradenie dramatizácie vytvoreného príbehu. Znenie príbehu bolo takéto:

„O Mikulášovi. Mikuláš nosí darčeky. Mikuláš išiel na svojich sánkach domov zobrať svoje darčeky, aby sa deti potešili. Deti sa potešili a boli dobré. Dal deťom darček, a potom sa odišiel lyžovať. Blíži

sa pomaly zima. Mikuláš už nesie darčeky. Na lyžiach rozdával darčeky deťom. Do škôlky prišiel, aj do školy, aj do domu príde a dá darčeky. Ide na saniach, zas príde do domu a malým deťom dá darčeky. A potom pôjde na saniach domov. A potom sa pôjde lyžovať. Mikuláš do domu donesie darčeky na saniach aj na lyžiach. Porozdával všetky darčeky.“

Niektoré deti spontánne prebrali hranie hlavných rolí (Mikuláš, anjel, čert), iné stvárnili deti čakajúce na Mikuláša. Pri danej aktivite sa veselo zabávali a podieľali sa na riadení dramatizácie príbehu, nepotrebovali usmernenie učiteľky.

3.2 Diskusné metódy

Názov aktivity: *VÍTANIE DŇA*

Cieľ aktivity: Zapojiť sa do diskusie. Vyjadriť svoj názor na danú tému.

Metóda: Riadená diskusia vo veľkej skupine.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Vankúše, zvonček, loptička Zvedavka, kalendár počasia.

Opis aktivity: Denným rituálom je pre deti komunikatívny kruh (obr. 21). Učiteľka ich doň zvoláva zvončekom po príchode do materskej školy. Víťanie dňa znázorňovali v sede na vankúšoch pohybom na riekanku: „Slnko každé ráno vstáva, všetkým ľuďom silu dáva. Pozobúda všetky kvietky, do srdiečka nám zasvieti, aby sme sa mohli hrať, všetkých ľudí milovať.“ V riadenej diskusii vo veľkej skupine učiteľka motivovala deti pri rozprávaní návrhnutím určitej témy podľa aktuálnej situácie. Deti rozprávali loptičke Zvedavke svoje pocity, zážitky. Po riadenej diskusii spievali piesne, prednášali básne, riekanky, dopĺňali symboly do kalendára počasia, spolu s učiteľkou zostavovali program dňa.

Obr. 21 Komunikatívny kruh

Reflexia aktivity: V rámci komunikatívneho kruhu má každé dieťa možnosť samostatne rozprávať, slobodne sa vyjadriť pred ostatnými deťmi, ktoré ho počúvajú (expresívna reč, citová reflexia). Nie je neobvyklé kladenie recipročných otázok. V rámci tejto rannej aktivity deti reprodujú básne, riekanky s tematikou podľa témy týždňa (mesiaca).

Názov aktivity: *PRAVIDLÁ SLUŠNÉHO SPRÁVANIA*

Cieľ aktivity: Zapojiť sa do diskusie. Vyjadriť svoj názor na danú tému.

Metóda: Skupinová diskusia.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Vankúše, multifunkčná tabuľa, krieda.

Opis aktivity: Učiteľka navodila deti na činnosť rozprávaním o deťoch, ktoré vždy chodia rady do materskej školy. Nabádala ich, aby porozmýšľali o tom, ako sa majú správať, aby im v nej bolo stále dobre. Rozdelila ich do skupín, pričom každá skupina mala svojho vedúceho, ktorý neskôr prezentoval názor skupiny. Úlohou jednotlivých skupín bolo vymyslieť jedno pravidlo, ktoré učiteľka zapísala na multifunkčnú tabuľu.

Reflexia aktivity: Učiteľka vyberala deti do skupín tak, aby v každej skupine boli zastúpené mladšie aj staršie deti (ak je heterogénne zloženie detí). Optimálne sú štvor- až šesťčlenné skupiny, ktoré by mali byť rozmiestnené tak, aby sa vzájomne nerušili.

Deti vytvorili nasledujúce pravidlá: *Neublížujeme si. Nebijeme sa. Nekričíme.* Keďže vhodnejšia je pozitívna formulácia pravidiel, učiteľka navrhnuté pravidlá vyhodnotila a preformulovala (napr. *Sme k sebe ohľaduplní. Robíme kamarátom radosť.*) a pri podobných návrhoch pravidiel z dvoch skupín sformulovala jedno spoločné. Vytvorené pravidlá ostali vyvesené v priestore triedy, možno ich výtvarne doplniť kresbami detí.

Názov aktivity: **OTESANČEK**

Cieľ aktivity: Odpovedať na otázky učiteľky. Sústredene počúvať.

Metóda: Panelová diskusia.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Divadelné predstavenie „Otesanček“.

Opis aktivity: Učiteľka rozdelila deti do dvoch skupín podľa toho, či navštívili alebo nenavštívili divadelné predstavenie „Otesanček“ v bábkovom divadle v rámci školského výletu (obr. 22). Potom diskutovala o rozprávke s deťmi, ktoré boli v divadle. Poslucháči počúvali rozprávanie svojich kamarátov o deji rozprávky a o zážitkoch z divadla a v závere mohli klásť deťom – odborníkom otázky.

Obr. 22 Divadelné predstavenie Otesanček

Reflexia aktivity: Na základe kladenia otázok učiteľky deťom – odborníkom poslucháči so záujmom počúvali rozprávanie svojich kamarátov. Učiteľka kládla otázky tak, aby sa deti – poslucháči mohli čo najviac dozvedieť o rozprávke, napr. o čom bola, čo sa im najviac páčilo, ktoré postavy tam vystupovali, v akom prostredí sa odohrávala a pod. Dôležité je prispôbiť časový limit aktivity záujmu detí. Vhodné je zaradiť aj fotografie detí z divadelného predstavenia.

Názov aktivity: **ČERVENÁ ČIAPOČKA**

Cieľ aktivity: Vyjadriť vlastný názor a obhájiť ho.

Metóda: Obhajoba.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Text ľudovej rozprávky O Červenej čiapočke a text veršovanej rozprávky Františka Hrubína „Červená Karkuľka“ z knihy Naším deťom, symboly rozprávok.

Opis aktivity: Deti boli pred uvedenou aktivitou oboznámené s oboma verziami rozprávky. Pred uplatňovaním obhajoby im ich učiteľka prečítala bez vyjadrovania vlastného názoru. Po prečítaní textu ich vyzvala, aby sa postupne vyjadrili, ktorá rozprávka sa im viac páčila. Nevyžadovala od nich žiadne zdôvodňovanie. Potom si vzali pripravený symbol podľa toho, ku ktorej rozprávke inklinovali (napr. červené alebo žlté body). Po vyjadrení všetkých detí ich vyzvala, aby vytvorili dve skupiny. Podľa symbolov, ktoré si vzali, sedeli na stoličkách v dvoch radoch oproti sebe. Učiteľka sedela tak, aby videla na obidve skupiny. Deti postupne prezentovali svoj názor, pričom využívali argumenty a učiteľka

ich podnecovala otázkami, napr. „Prečo si si vybral túto rozprávku?“, „Čo sa ti na tejto rozprávke viac páči?“, „Čo sa ti nepáči na druhej rozprávke?“, „Súhlasíš s tým, že v rozprávke by mal vlk zjesť Červenú čiapočku?“. Ak niektoré deti v názore v obhajobe nekorešpondovali s tým, ktorú rozprávku si vybrali, učiteľka im navrhla prejsť na druhú stranu k druhej skupine a vymeniť si symbol rozprávky.

Reflexia aktivity: Rozprávka je veľmi obľúbená a deti ju v oboch variantoch rady počúvajú. Na aktivitu môžu byť vybrané aj iné rozprávky, resp. varianty tej istej rozprávky, avšak deti ich musia dobre poznať. Vždy je dôležité prihliadať na ich záujem o danú rozprávku.

Názov aktivity: *ŠKÔLKARSKÍ KAMARÁTI*

Cieľ aktivity: Navrhnuť riešenia problému, posúdiť ich a aplikovať najvhodnejšie.

Metóda: Situačná metóda (prípadová štúdia).

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Problémová situácia.

Opis aktivity: Námetom na realizáciu aktivity sa stala situácia zo života detí v kolektíve: Rodičia ráno učiteľke oznámili, že ich dcéra Daniela odmietla ísť do materskej školy, pretože jej často ubližuje chlapec Jakub. Mená detí sú fiktívne. Neskôr predostrela deťom v komunikatívnom kruhu túto situáciu ako problémovú. Pýtala sa ich, či im nie je za Danielou smutno. Navrhla im, aby porozmýšľali, ako by sa dal daný problém vyriešiť. Deti spontánne reagovali názorom, že treba Jakuba potrestať. Učiteľka reagovala ďalšou otázkou smerujúcou k tomu, či si myslia, že po potrestaní Jakuba bude chcieť ísť Daniela do materskej školy a či už z neho nebude mať strach. Deti prišli na to, že aplikáciou tohto návrhu by situáciu nevyriešili. Ďalej navrhli vylúčiť Jakuba z materskej školy. Učiteľka reagovala otázkou, či si nemyslia, že Jakub už je aj tak smutný zo situácie, a či mu chcú spôsobiť ešte väčší smútok. Deti pri tomto argumente učiteľky začali rozmýšľať inak. Učiteľka im navrhla hľadať také riešenie, aby nebol smutný ani Jakub, ani Daniela. Jedno dieťa navrhlo, aby sa Jakub Daniele ospravedlnil. K tomuto názoru sa postupne priklonili všetky ostatné deti. Nasledujúca otázka smerovala k Jakubovi, či s tým súhlasí. Po jeho súhlase bol pred deťmi ďalší problém. Ako sa Daniele ospravedlniť, keď nie je v materskej škole, a podľa slov jej rodičov už do nej nechce ísť. Navrhovali ísť ju navštíviť domov. V čase vychádzky bolo nepriaznivé počasie, návrh sa nemohol uskutočniť, preto hľadali ďalšie vhodné riešenie. Dohodli sa, že Daniele zatelefonujú a poprosia ju, aby prijala Jakubovo ospravedlnenie. Po rozhovore so všetkými deťmi mu odpustila a na druhý deň sa vrátila do materskej školy.

Reflexia aktivity: Deťom záležalo na tom, aby sa dievča do materskej školy vrátilo. Učiteľka sa usilovala nevtieravo deti nabádať k tomu, aby hľadali pozitívne riešenia (napr. aby dokázali Jakubovi odpustiť a dali mu šancu napraviť situáciu). Riešenie problému bolo účinné, pretože Jakub viac Daniele neubližoval. Deti boli veľmi citovo zainteresované do riešenia tejto prípadovej štúdie a spokojné s výsledkom riešenia.

Názov aktivity: *SLÁVNOSTNÁ BESIEDKA*

Cieľ aktivity: Upevniť kultúrne návyky – privítať hostí, ponúknuť občerstvenie, požiadať o tanec. Navrhnuť časť programu besiedky. Vytvoriť darček pre hostí. Prezentovať sa pred obecnstvom.

Metóda: Slávnosť – oslava.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Literárno-hudobno-dramatické pásmo, výzdoba triedy, výzdoba stolov, darčeky pre hostí, občerstvenie, kostýmy a rekvizity použité pri vystúpení, CD prehrávač, CD nosiče s hudbou pre deti.

Opis aktivity: Tematika besiedky vždy súvisela s projektom, ktorý bol realizovaný v materskej škole niekoľko týždňov. Počas plnenia projektu sa deti oboznamovali so zvolenou témou súvisiacou najčastejšie s ročným obdobím a aktuálnymi sviatkami (obr. 23 – 25). Súčasťou projektu boli mnohé výtvarné produkty s rôznym zameraním, ktoré deti využívali pri estetickvej výzdobe školy, triedy, alebo nimi obdarúvali pozvaných hostí (napr. rodičov, starých rodičov). Pri príprave konkrétnej besiedky spolu s učiteľkou zostavovali slávnostný program, ktorý bol vytvorený z literárnych, dramatických a hudobných aktivít realizovaných v priebehu projektu. Deti sa zúčastňovali aj na príprave občerstvenia, napr. pečením koláčov. Občerstvenie pre deti aj hostí zabezpečovali taktiež poverení rodičia.

Reflexia aktivity: Možnosti na realizáciu besiedok počas školského roka sú viaceré: jesenná besiedka pre starých rodičov, Mikulášska, vianočná, fašiangová, veľkonočná besiedka, besiedka ku Dňu matiek (obr. 24), besiedka ku Dňu detí, besiedka na rozlúčku s materskou školou. Je nežiaduce, aby sa deti drilom učili program naspamäť, aby ich učiteľky štylizovali do neprirozených rolí a nútili do vystúpení, naopak, je podstatné, aby učiteľka prihliadala na emocionálnosť detí, na ich záujmy, potreby, záľuby, aby mali možnosť samy si vybrať, ako sa chcú prezentovať (obr. 25). Dôležité je zväziť časové trvanie besiedky s akcentom na začiatok besiedky, aby deti neboli unavené, aby bol zostavený program premyslený a dával deťom po stránke psychohygieny možnosť odpočinku medzi jednotlivými výstupmi. Mali by sa zmysluplne striedať statické a dynamické časti výstupov. Je vhodné nepriamo zapojiť do programu aj pozvaných hostí, či už vhodnými hádankami, kvízmi, alebo ich v závere zapojiť do tanečných aktivít. Veľmi pozitívne pôsobí, ak program obsahuje aj humorné vsuvky, ktoré rozveselia hostí, uvoľnia atmosféru. Predovšetkým záleží na prirodzenom správaní učiteľky, ktorá celú besiedku vedie, aby jej nechýbal nadhľad a vžitie do pocitov hostí i účinkujúcich detí.

Obr. 23 Vianočná besiedka

Obr. 24 Besiedka ku Dňu matiek

Obr. 25 Tanec na besiedke

Názov aktivity: NARODENINOVÁ OSLAVA

Cieľ aktivity: Upevniť kultúrne návyky – zablahoželať oslávencovi, prijať gratuláciu, ponúknuť občerstvenie, poďakovať sa za ponúknuté občerstvenie, dodržiavať pravidlá slušného správania, prejaviť úctu oslávencovi.

Metóda: Deň hviezdy.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Kostým pre oslávenca, narodeninový príbeh, multifunkčná tabuľa, zvonček, občerstvenie.

Opis aktivity: Rodičia dieťaťa, ktoré oslavuje v materskej škole sviatok, zabezpečia v deň oslavy občerstvenie pre deti (výlučne ovocie, ktoré dodáva školská jedáleň). Ráno, v priebehu hier a hrových čin-

ností, učiteľka spolu s oslávencom na multifunkčnú tabuľu napíše jeho meno a celú tabuľu vyzdobia podľa jeho prania. V komunikatívnom kruhu učiteľka oboznámi deti s programom dňa a upriami ich pozornosť na vyzdobenú tabuľu s menom oslávenca. Pred oslavou pripraví triedu – odložia hračky, vyzdobia slávnostný stôl, prichystajú stoličky pre deti a pod. Oslávenec samostatne rozhoduje o výzdobe narodeninového stola (obrus, ozdoby na stôl, občerstvenie – pokrúšané ovocie na táckach). Dieťa si oblečie slávnostný odev pozostávajúci z plášťa a korunky. Oslava začína zvončením zvončeka: *Zvonček zvoní, všetkým hlási, narodeninová oslava sa začína, milé deti*. Nasleduje čítanie narodeninového príbehu:

V nebeskom kráľovstve je jeden zlatý dom. Má veľa zlatých okien a zlatých dverí. V tom dome býva veľa malých detí so svojimi strážnymi anjelmi. Jedným z týchto detí bola voľakedy ..... (meno oslávenca). ..... (meno oslávenca) sa pozeral/a z nebeského kráľovstva dole na zem, videl/a mora, veľké jazerá, rieky, hory, lesy, polia, líky... (deti sa zapájajú do vymenúvania) domy, kde žijú ľudia. V jednom dome býval ocko a mamička (podľa situácie tiež súrodenci, starí rodičia...) a veľmi si priali mať dieťaťko (druhé, tretie...). Jedného dňa povedala mamička: „Dieťaťko k nám chce prísť“ – a veľmi sa tešila. „Kedy príde?“ – opýtal sa otecko. A mamička začala rozprávať (opis ročného obdobia, napr. ...keď budú v záhrade kvitnúť snežienky, vtáčiky budú štebotať, ...keď sa začne topiť snežik). A teraz musíme pre dieťaťko všetko pripraviť: kolísku, postieľku, košielky, plienочки, dupačky... (dopĺňajú deti). A jedného rána ležalo dieťaťko, malá/y ..... (meno oslávenca) v postieľke. Mamička ho/ju zobrala do náručia a kolísala, otecko ho/ju kolísal na svojich silných rukách. Mamička, otecko (situačne podľa členov rodiny) sa veľmi tešili, boli veľmi šťastní, usmievaví, radovali sa a od toho dňa sa starali o ..... (meno oslávenca). Krmili ho/ju, hrali sa s ním/ňou, chodili na prechádzku... (dopĺňajú deti) a dieťaťko rástlo a rástlo, až oslavovalo prvý ročik, potom druhý ročik..., a keď malo ... ročkov, prišlo k nám do materskej školy a dnes oslavujeme jeho ... narodeniny.

Po prečítaní tohto príbehu všetky deti oslávencovi zatlieskajú a zaspievajú pieseň podľa jeho želania. Po pesničke nasleduje gratulácia oslávencovi k narodeninám (obr. 26). Postupne sa vystriedajú všetky deti, každé dieťa k nemu príde, podá mu ruku a zablahoželá. Tento rituál je sprevádzaný priebežným potleskom detí. Po gratuláciách sa všetci spoločne odfotia (obr. 27) a nasleduje „ovocná hostina“ a tanec s oslávencom (obr. 28). Ten si sám vyberá repertoár piesní vopred pred oslavou.

Reflexia aktivity: Rodičia s učiteľkou vopred dohodnú deň oslavy, aby ju mohla zaradiť do programu v určený deň v priebehu dopoludnia. Narodeninová oslava má svoje pevné pravidlá, ktoré sme si postupne spoločne vytvorili a na ktoré si deti zvykli. Všetci sa zapájajú aktívne do čítania narodeninového príbehu a podľa textu ho dopĺňajú (príroda v čase narodenia dieťaťa, príprava vecí pre novorodeniatko, starostlivosť o dieťa). Deti si vzájomne blahoželajú, obdarúvajú sa kresbou v podobe narodeninovej knižky (obr. 29). K oslave patrí ovocné pohostenie, spev a tanec.

Obr. 26 Gratulácia

Obr. 27 Spoločná fotografia na oslave

Obr. 28 Tanec s oslávencom

Deti sa pri týchto aktivitách naučili, ako zablahoželať kamarátovi. Rozvíjajú si slovnú zásobu, dokážu vyjadriť pranie, pričom pozerajú oslávencovi do očí pri podaní ruky. Nechýba objatie, mnohokrát i bozk na líce. Je na učiteľke, aby pozorne sledovala emocionalitu dieťaťa. Každé dieťa sa na svoju oslavu veľmi teší a prežíva ju. V prípade, že dieťa má narodeniny počas letných prázdnin, vyžiada si oslavu na konci alebo na začiatku nasledujúceho školského roka.

Odovzdávanie „narodeninovej knižky“ oslávencovi sa realizuje z časových dôvodov až v niektorý z nasledujúcich dní. Knižka je vytvorená z kresieb každého dieťaťa na výkres. Výkresy sú pomocou dierkovača a farebných stužiek (podľa prania dieťaťa) zviazané. Súčasťou „narodeninovej knižky“ sú aj fotografie dokumentujúce celú oslavu. Obmenou darčeka k narodeninám je leporelo formátu A5 vytvorené z kresieb detí, ktoré sú kreslené obojstranne, zalaminované a zlepené lepiacou páskou. Na prvej a poslednej strane sú fotografie z oslavy v materskej škole.

Obr. 29 Narodeninová knižka

Obr. 30 Kresba – autoportrét dieťaťa

Názov aktivity: AKO SA ZBAVIŤ „FRDÚSIKOV“

Cieľ aktivity: Slovné i výtvarne vyjadriť pozitívne a negatívne emócie.

Metóda: Citové preladovanie

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: výkresy, pastelky, väčšia škatuľa, loptička, CD Škola hrou 4.

Opis aktivity: Učiteľka využila situáciu z príchodu dieťaťa do materskej školy, ktoré bolo citovo rozladené, nechcelo sa s nikým ani ničím hrať. V komunikatívnom kruhu rozprávala deťom, že niekedy sa stáva, že nemáme dobrú náladu, a vtedy sa zabudneme usmievať, zabudneme byť k druhým milí a láskaví, nemáme ochotu nikomu pomôcť. Zároveň im vysvetlila, že vtedy sa správame tak, akoby bol pri nás neviditeľný „Frdúsik“ a rozkazoval nám správať sa neslušne. Potom si deti podávali loptičku „Zvedavku“ (maskot triedy) a každé dieťa mohlo vyjadriť, či ho už taký „Frdúsik“ navštívil, či malo zlú náladu a ako sa vtedy správalo. Učiteľka navrhla deťom, aby si každý nakreslil svojho „Frdúsika“. Po tejto výtvarnej aktivite sa opäť stretli v komunikatívnom kruhu a každé dieťa porozprávalo o svojom „Frdúsikovi“. Ďalší návrh učiteľky smeroval k zničeniu všetkých „Frdúsikov“, aby ich už nehnevali a aby nemuseli byť smutní. Deti mohli všetky kresby roztrhať a kúsky papierov pohádzať do väčšej škatule, ktorú mala pripravenú. Pani školníčka mala za úlohu odnieť zatvorenú škatuľu a všetkých roztrhaných „Frdúsikov“ spáliť. Keď sa deti upokojili po predchádzajúcej aktivite, dostali problémovú úlohu. Mali prísť na to, čoho sa „Frdúsikovia“ najviac boja. V riadenej diskusii vo veľkej skupine sa zhodli v názore, že najviac sa boja usmiatech, milých detí a dospelých. V závere tejto aktivity deti nakreslili autoportrét tak, aby sa k nim „Frdúsik“ nemohol priblížiť, teda s veľkým

úsmevom (obr. 30). Z autoportrétov učiteľka a deti zhotovili nástenku, ktorú umiestnili priamo v triede. Svoju dobrú náladu a radosť vyjadrili piesňou Keď si šťastný (CD Škola hrou 4).

Reflexia aktivity: Aktivitu je vhodné uplatniť, ak je v triede dieťa s problémovým správaním. Pri trhaní kresieb deti doslova prežívali radosť zo situácie, v ktorej sa mohli zbaviť nepríjemného „Frdúsika“. Názov „Frdúsik“ je symbolický, v našej škole ho deti poznali aj pred touto aktivitou. Učiteľka niekedy zvykla žartovne poznamenať, že pri dieťaťu, ktoré malo zlú náladu, je „Frdúsik“ a musíme počkať, kým od dieťaťa neodíde preč. V ďalších dňoch rezonovala v deťoch táto aktivita, snažili sa správať tak, aby o „Frdúsikoch“ nemohla byť žiadna reč. Pokiaľ sa stalo, že niekoho ovládla zlá náladu, dieťa malo možnosť opäť si samostatne nakresliť „Frdúsika“ a po roztrhaní ho zahodiť do koša.

Vyjadrenia detí bezprostredne po potrhání „Frdúsikov“:

- „Konečne som sa zbavila Frdúsikov, už som šťastná!!!“
- „Aj ja som šťastný!!!“
- „Som voľná! Voľná som!!!“
- „Som oslobodená, nemusím sa trápiť!!! Ja sa nemusím trápiť!!!“
- „Dáši, už sa cítim tak voľne, že už nepríde ku mne Frdúsik!!!“

V súvislosti s touto aktivitou môže učiteľka pracovať aj s príbehom O Gevenduche z knihy M. Ďuríčkovej Danko a Janka. Po prečítaní príbehu možno deti vyzvať, aby povedali, kedy Danko a Janku navštívil „Frdúsik“.

Názov aktivity: ROZPRÁVANIE LOPTIČKE ZVEDAVKE

Cieľ aktivity: Slovné vyjadrovať pozitívne aj negatívne emócie.

Metóda: Citová inventarizácia.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Vankúšiky, loptička „Zvedavka“.

Opis aktivity: Deti v rámci víťania dňa každé ráno rozprávajú loptičke „Zvedavke“ v komunikatívnom kruhu, čo ich potešilo alebo zarmútilo (rituál).

Reflexia aktivity: Mnohokrát ide o riadenú diskusiu vo veľkej skupine (obr. 21), v ktorej učiteľka motivuje deti vyjadriť sa k téme, ale je úplne prirodzené, že deti, ktoré majú problém, chcú o ňom v kruhu hovoriť, preto dostanú potrebný diskusný priestor. Pri tejto aktivite má učiteľka možnosť zistiť aj na základe vonkajších fyziologických znakov dieťaťa, či sa s ním niečo neobvyklé nedeje, a podľa toho môže zaujať adekvátne stanovisko.

3.3 Heuristické metódy

Názov aktivity: ZVEDAVNÍČEK

Cieľ aktivity: Navrhnuť, ktoré dieťa si vezme na víkend Zvedavníčka. Zdôvodniť svoj výber.

Dohodnúť sa na výbere s ostatnými kamarátmi.

Metóda: DITOR.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Zvedavníček, Zvedavníčkova knižka (obr. 31).

Opis aktivity: Jedno z detí každý piatok dostáva z materskej školy na víkend domov maskota triedy, ktorým je Zvedavníček. Pretože oň je veľký záujem, deti, ktoré ho nedostanú, sa môžu cítiť ukrivdené. Preto učiteľka v komunikatívnom kruhu nastolila problémovú otázku „Kto si vezme tento víkend

Zvedavnička?“ Každé dieťa navrhovalo seba. Učiteľka svoju otázku spresnila s vysvetlením, že majú navrhnúť jedno dieťa okrem seba. Tým bol v triede **Definovaný problém**. Informovanie o probléme prebiehalo tak, že učiteľka najprv deťom zadala, aby každé povedalo najprv o sebe, ako sa celý týždeň správalo, ako sa hralo, či niekomu v triede urobilo radosť alebo niekoho zarmútilo. Až potom nasledovala **Tvorba riešenia**, ktorá spočívala v návrhoch detí. Učiteľka na tabuľku návrhy detí zapisovala. Úlohou detí bolo svoj návrh aj zdôvodniť. Do **Ohodnotenia riešenia** bola zapojená aj učiteľka. Vysvetľovala deťom, prečo s ich návrhom súhlasí alebo nesúhlasí. **Realizovanie riešenia** nastalo na základe spoločnej dohody detí a výberu jedného dieťaťa. Deti hľadali dôvod, prečo vybrať jedno z navrhnutých detí. Zhodli sa v názore, že Zvedavnička si zoberie chlapec, ktorý mal nedávno narodeniny a bude to pre neho narodeninový darček.

Text v Zvedavničkovej knižke ako inštrukcia pre deti a rodičov:

Popros rodičov, nech s Tebou prečítajú Zvedavničkovi rozprávku.

Nakresli alebo prilep Zvedavničkovi obrázok, ktorý sa ti páči, a môžeš prilepiť aj svoju fotografiu.

Zvedavniček je zvedavý, kde bývaš, aké máš doma hračky, knižky, s kým sa najradšej hrávaš...

Popros rodičov, aby za Teba napísali do Zvedavničkovej knižky odpovede na tieto otázky.

Popros ich, nech do knižky napíšu aj o Tvojej škôlke:

- či rád chodíš do škôlky,
- čo rád v škôlke robíš,
- s kým sa najradšej hrávaš,
- aká je Tvoja pani učiteľka,
- čo Ťa v škôlke poteší alebo zarmúti...

Zvedavniček je veľmi zvedavý, preto mu môžeš napísať, čo len chceš.

Nezabudni, že v pondelok sa na Teba aj na Zvedavnička tešia všetky detičky a pani učiteľky Dáška, Hanka a Šteвка.

Obr. 31 „Zvedavničkova“ knižka

Obr. 32 „Zvedavničkova“ nástenka

Reflexia aktivity: Deti dokážu objektívne zhodnotiť správanie kamarátov a poukázať na ich dobré i zlé vlastnosti. Potrebný je pritom citlivý prístup učiteľky, aby deti nebadane navodila na rozmýšľanie

o ich dobrých vlastnostiach a naviedla ich na hľadanie viacerých dôvodov, prečo vybrať spomedzi všetkých nejaké dieťa. Na základe diskusie učiteľky s deťmi vznikla dohoda, že si zhotovia v triede Zvedavníckovu nástenku (obr. 32), do ktorej budú značiť, pri kom už Zvedavníček bol, aby mali z jeho návštevy radosť všetky deti. Čo rodičia napíšu do knižky, učiteľka číta deťom každý pondelok ráno v komunikatívnom kruhu. Zvedavníček je celý týždeň vyložený na viditeľnom mieste. Predtým učiteľka praktizovala výber dieťaťa jednoduchým spôsobom tak, že deti motivovala rozprávaním o tom, ako Zvedavníček celý týždeň pozoruje ich správanie v triede, a potom jej na konci týždňa sám pošepne, koho si vyberie, kto sa mu najviac páčil a ku komu chce ísť na návštevu domov. Zaujímavé je, že Zvedavníckovu knižku si deti často prezerajú aj v triede, pričom sa ešte nikdy nestalo, aby knižku poškodili. Knihy sú ozdobou našej školy už mnoho rokov a sú k dispozícii aj žiakom základnej školy, ktorí chodia do našej školy po svojich mladších súrodencov.

Názov aktivity: *ROBOT*

Cieľ aktivity: Vymyslieť návrh na zmenu výtvoru dieťaťa.

Metóda: Metóda zoznamu kontrolných otázok.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Lego Dacta, diktafón.

Opis aktivity: Po hrách a hrových činnostiach detí učiteľka využila konštrukciu chlapca z Lego Basic (obr. 33). Chlapec najprv porozprával deťom, čo postavil a na čo má jeho výtvor slúžiť. Potom spolu s ostatnými deťmi vymýšľali, ako možno robota využiť inak. Učiteľka u nich stimulovala tvorbu nápadov otázkami, na ktoré odpovedali podľa vlastnej predstavivosti. V rozhovore s nimi zakomponovala všetky otázky súvisiace s touto metódou: Prispôbiť? Zmeniť? Zväčšiť? Zmenšiť? Nahradiť? Inak usporiadať? Obrátiť? Kombinovať?

Obr. 33 Robot

Obr. 34 Realizácia zmien vytvorených produktov z Lego Dacta

Reflexia aktivity: Deti sa aktívne zapájali do rozhovoru. Stále rozprávali, že je to robot, a že stále aj ostane robotom, menili len jeho funkcie. (Např.: Keď ho zväčšia, bude sa s ním dať cestovať. Ak by sa zmenšil, bude neviditeľný. Ak by ho obrátili, museli by byť ľudia pripútaní, aby z neho nevypadli.) Aktivita bola plná humoru.

Obmena aktivity: Deti mali možnosť vybrať si v skupinách z Lego-výstavky rôzne konštrukcie a vymyslieť, ako by ich mohli zmeniť. Svoje návrhy mohli zrealizovať (obr. 34).

Názov aktivity: ŠKOLSKÝ VÝLET

Cieľ aktivity: Navrhnuť trasu školského výletu.

Metóda: Brainstorming.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Multifunkčná tabuľka, krieda.

Opis aktivity: Učiteľka v komunikatívnom kruhu motivovala deti rozprávaním o školskom výlete. Najprv si všetci pripomenuli, kde všade boli na školskom výlete, prípadne, kde boli na výlete s rodičmi. Potom im navrhla, aby spoločne vymysleli, kam by mohli ísť na nasledujúci školský výlet. Vysvetlila im pravidlá, že zdvihnutím ruky sa môžu prihlásiť a po vyzvaní vyjadriť svoj návrh, aby ho mohla zapísať na tabuľku. Po dokončení návrhov sa deti venovali inej činnosti a učiteľka zatiaľ návrhy vyhodnotila. Zapísala ich do novej tabuľky a pripisovala čiarky podľa ich opakovania. V závere aktivity sa deti opäť zhromaždili pred tabuľkami, učiteľka čítala ich návrhy a počítali, koľkokrát sa návrh opakoval. Dohodli sa, že výsledok oznámia rodičom. Tabuľku umiestnili v šatni, aby si rodičia mohli prečítať návrhy detí. Deti mali za úlohu vysvetliť rodičom, čo v škole robili, a zistiť, či s návrhom súhlasia.

Obr. 35 Výlet do Dinoparku

Obr. 36 Výlet do Telgártu

Obr. 37 Viadukt v Telgárte

Reflexia aktivity: Deti boli aktívne a trezlivé, dokázali počkať, kým ich učiteľka vyvolá, pretože chceli, aby bol ich návrh zapísaný do tabuľky. Kým sa nedozvedeli výsledok, sami vyjadrovali domnienku, aké budú výsledky. Pretože sa táto aktivita uskutočňovala v závere školského roka, išlo o reálne zisťovanie záujmu detí o školský výlet. V najväčšej miere navrhovali výlet do Dinoparku, pretože v daný týždeň tam bolo jedno z detí a rozprávalo o ňom kamarátom. Téma dinosaurov je u detí veľmi obľúbená, preto tento návrh zvíťazil a výlet do Bratislavy sa uskutočnil (obr. 35). Zrealizovali sme aj druhý návrh. Cestovali sme vlakom do Telgártu, kde deti mali možnosť vidieť tunel (obr. 36) aj viadukt (obr. 37).

Učiteľka má akceptovať všetky návrhy. Vyjadrenie pravidiel pre deti musí byť jasné a zrozumiteľné, aby sa mohli slobodne vyjadrovať a vymýšľať návrhy.

3.4 Bádateľské metódy

Názov aktivity: KONŠTRUOVANIE Z LEGO DACTA

Cieľ aktivity: Vytvoriť konštrukciu z Lega Basic (Dacta, tehál) podľa vlastnej predstavivosti.

Metóda: Manipulovanie.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Lego Dacta, Lego Basic, Lego tehly.

Opis aktivity: V rámci hier a hrových činností deti ľubovoľne konštruovali podľa vlastného záujmu (obr. 38, 39).

Reflexia aktivity: Manipulovanie je každodennou súčasťou hier a hrových činností. Hotové diela detí dávajú na výstavu a po ukončení hrových činností spoločne s učiteľkou produkty hodnotia. Majú možnosť samostatne porozprávať, čo vytvorili. Po manipulácii s konštrukčným materiálom je vhodné využiť metódu zoznamu kontrolných otázok (podkapitola 3.3). Najpoužívanejšou pomôckou pri manipulovaní sú rôzne stavebnice, ale deti si môžu rozvíjať manipulačné schopnosti aj pri práci s inými materiálmi, napr. plastelínou, cestom, papierom atď.

Obr. 38 Manipulovanie s Lego Dacta a Lego Basic

Obr. 39 Manipulovanie s Lego tehľami

Názov aktivity: POZOROVANIE MIESTNEHO POTOKA

Cieľ aktivity: Pozorovať miestny potok a urobiť reflexiu z pozorovania.

Metóda: Pozorovanie.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Lego Dacta, výtvarný materiál na vytvorenie makety pozorovanej časti dediny.

Opis aktivity: Metóda bola zaradená v rámci projektu „Naša dedina“. Jedna jeho fáza zahŕňala pozorovanie potoka (obr. 40), ktorý sa tiahne celou dedinou až k železničnej stanici (približne 1 km od materskej školy). Učiteľka deti vopred pripravila na pozorovanie. Rozprávali sa o tom, aby pozorne sledovali koryto potoka (hlboké, plytké, úzke, široké), jeho okolie a zvuky. Deti sa postupne pozdĺž potoka dostali až k miestu, kde sa vlieva do rieky. Po návrate do materskej školy spracúvali skúsenosti z pozorovania. Rozprávali sa o tom, čo videli, čo ich najviac zaujalo, a v poslednej fáze projektu vytvárali zmenšený model pozorovanej časti dediny (obr. 41).

Reflexia aktivity: Pre deti bola uvedená aktivita netradičná a mali z nej hlboký zážitok. Najobľúbenejším miestom na pozorovanie potoka boli mosty. Prekvapilo ich vlievanie potoka do rieky, pretože tento jav videli prvýkrát.

Obr. 40 Pozorovanie potoka

Obr. 41 Vytváranie modelu dediny

Názov aktivity: HRA NA DÁŽĎ

Cieľ aktivity: Pochopiť kolobeh vody v prírode.

Metóda: Demonštrácia.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Orffov inštrumentár, antikorová tácka, rýchlovarná kanvica, voda, ľad, sklenená nádoba.

Opis aktivity: Učiteľka nadviazala na tému oblakov a navrhla deťom hru na dážď. Motivovala ich, aby navrhli postup hry. Deti pri návrhoch využili skúsenosti s dramatickým stvárnením oblakov. Učiteľka im vysvetlila, že pršať z oblakov začne vtedy, keď je v oblaku veľmi veľa kvapiek, čo spôsobí, že sa oblak stane ťažkým. Pri hre deti využili rytmický nástroj hríbik. Po hre si posadali na koberec. Učiteľka demonštrovala pokus zameraný na vznik dažďa. Rýchlovarnú kanvicu položila na tácku a deťom povedala, že voda v nádobe bude predstavovať vodu na našej Zemi. Potom ukázala na sklenenú nádobu s vodou, ktorá predstavovala oblak na oblohe, a ktorú držala nad rýchlovarnou kanvicou. Do sklenenej nádoby pridala aj kocky ľadu, ktoré predstavovali ľadové kryštáliky nachádzajúce sa v oblakoch. Deti pozorovali, čo sa stane, keď sa voda z rýchlovarnej kanvice začne vyparovať.

Obr. 42 Demonštrácia dažďa

Reflexia aktivity: Hra na dážď sa deťom veľmi páčila, dožadovali sa jej opakovania. Pri vyberaní hudobného nástroja sa veľa nasmiali, žartovali, nakoniec sa spolu zhodli, že vyberú hríbik. Aj pokus, pri ktorom sa tvorili dažďové kvapky, sa im páčil, spontánne sa priblížili k stolíku, na ktorom ho učiteľka demonštrovala, a dotýkali sa padajúcich kvapiek. O niekoľko dní sa jedno dieťa opýtalo učiteľky, či bola nádoba s vodou deravá, keď z nej vytekala voda. Svedčí to o miskoncepciách dieťaťa a nedostatočnej presvedčivosti demonštrácie. V tomto prípade by bolo vhodné demonštráciu opakovať s doplneným vysvetlením jednotlivých krokov. Pri hodnotení aktivity deti vyjadrovali radosť a spokojnosť. Aktivita bola zaradená v rámci školského projektu Počasie.

Názov aktivity: TOPENIE A TUHNUTIE

Cieľ aktivity: Realizovať pokus zmeny skupenstva látok (vody, čokolády).

Metóda: Pokus.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Voda, formy na ľad, tácky, čokoláda, formy na čokoládu, väčšia a menšia nádoba, horúca voda.

Opis aktivity: Obidvom častiam aktivity predchádzal rozhovor o zmenách skupenstva. Deti rozprávali svoje skúsenosti so zamrznutím vody, topením ľadu v spojitosti so zmenou ročného obdobia. Vedeli, že čokoláda sa vplyvom tepla topí. Nasledovalo praktické overovanie ich skúseností pokusom. V prvom prípade naliali vodu do foriem a vložili ich do mrazničky. Na druhý deň pozorovali, ako voda zamrzla, a tiež realizovali pokus topenia ľadu na táckach (obr. 43). V druhom prípade postupovali opačne. Čokoládu v pevnom skupenstve rozlámali na kúsky, položili do sklenej misky, ktorú vložili do väčšej nádoby s horúcou vodou. Pozorovali topenie čokolády, ktorú priebežne miešali a roztopenú vkladali do

prípravených foriem. Formy odniesli do chladničky. Na druhý deň vyklopili čokoládu z foriem a pozorovali, ako stuhla a získala tvar formy (obr. 44).

Reflexia aktivity: Pri aktivite išlo o samostatnú činnosť detí so slovným usmerňovaním učiteľky. Deti mali možnosť overiť si svoje vedomosti. O uvedenú aktivitu prejavili veľký záujem aj napriek tomu, že s topením a tuhnutím materiálu už mali skúsenosti, niektoré deti sa dožadovali ďalších kociek ľadu, aby mohli opätovne pozorovať jeho roztopenie.

Obmena aktivity: Deti môžu pozorovať topenie dvoch kociek ľadu na tácke súčasne, pričom sa jednej kocky nedotýkajú a druhú držia v rukách.

Obr. 43 Topenie kocky ľadu

Obr. 44 Pozorovanie stuhnutej čokolády

Názov aktivity: *JE TO PRIESVITNÉ ALEBO NEPRIESVITNÉ?*

Cieľ aktivity: Vysloviť predpoklad a prakticky ho overiť. Určiť, či je predmet priesvitný alebo nepriesvitný.

Metóda: Bádanie.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Svetidlo (baterka), farebné papiere, potravinová fólia, sklenený pohár, sklenený tanierik, kovový tanierik, servítka, textilný obrúsok, alobal.

Opis aktivity: Učiteľka pripravila množstvo rôznych predmetov, ktoré deti postupne ľubovoľne vybrali a vyjadrovali predpoklad o tom, či je vybraný predmet priesvitný alebo nepriesvitný. Ak predpokladali, že predmet je priesvitný, zobrali si do ruky príslušný symbol (napr. kúsok fólie alebo igelitu). Ďalej pomocou rozsvieteného svetidla deti zisťovali, či daný predmet prepúšťa svetlo (obr. 45, 46). Za predmet umiestnili zdroj svetla (baterku) a podľa toho, či z druhej strany pozorovali svetlo, zaradili ho medzi priesvitné alebo nepriesvitné predmety. Vyjadrovali sa aj k správnosti, prípadne nesprávnosti svojich predpokladov. Ďalej mohli rozlišovať, či ide o *dobré* alebo *zle* priesvitný materiál, resp. či cez neho presvitá *veľa* alebo *málo* svetla.

Reflexia aktivity: Deti si pri aktivite osvojovali pojmy priesvitný a nepriesvitný. Presvedčili sa, že sklo, potravinová fólia, papier a textil svetlo prepúšťajú, a naopak, kovy zachytávajú všetko svetlo, resp. sú nepriesvitné. Nepodarilo sa im vždy správne predpokladať výsledok. Pri čiernom farebnom papieri sa všetci zhodli na tom, že je nepriesvitný, ale po realizácii aktivity pochopili, že ich predpoklad sa nepotvrdil. Vlastnou bádateľskou činnosťou zistili, že priesvitnosť a nepriesvitnosť papiera závisí od jeho hrúbky. Pri nadaných deťoch možno ešte deliť skupinu priesvitných predmetov na *priehľadné* (napr. sklenený tanierik, potravinová fólia) a *nepriehľadné* (napr. papier). Pri aktivite prejavovali radosť, nadšenie, záujem.

Obr. 45 Overovanie predpokladu o priesvitnosti materiálu I

Obr. 46 Overovanie predpokladu o priesvitnosti materiálu II

Názov aktivity: NAJOBĽÚBENEJŠIE ZVIERATKO

Cieľ aktivity: Zistiť, ktoré zvieratko je v triede najobľúbenejšie.

Metóda: Bádanie.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Detská knižnica, multifunkčná tabuľa, fotografie detí, obrázky zvierat, fotoaparát, počítač, tlačiareň, lepiaca guma.

Opis aktivity: Učiteľka využila prirodzenú situáciu, ktorou bola v materskej škole oslava narodenín. Položila deťom otázku, aké zvieratko by si vybrali, keby ho mohli dostať ako darček k narodeninám. Zároveň im ukázala tabuľku, v ktorej boli pod sebou poukladané fotografie všetkých detí.

Učiteľka im vysvetlila, že ku každej fotografii v tabuľke napíše názov zvieratka, podľa toho, ktoré zvieratko pomenujú. Navrhla im, aby skúsili uhádnuť, ktoré zvieratko si vyberie najviac detí. Postupne písala na papier názvy zvierat a prikladala ich k fotografiám detí (obr. 47). Potom bolo ich úlohou nájsť svoje zvieratko na obrázku v knihách alebo encyklopédiách a s pomocou učiteľky ho odfotografovať. Odfotografované obrázky zvierat s deťmi vytlačila a pripevnila na tabuľku namiesto napísaného názvu zvieratka. Deti obrázky jednotlivých zvierat počítali. Učiteľka vytvorila novú tabuľku, v ktorej boli pod sebou na obrázkoch druhy zvolených zvieratiek. Nakoniec každé dieťa vzalo svoju fotografiu z nástenky a priplo ju k vybranému zvieratku (obr. 48). V závere všetky deti spoločne zhodnotili výsledok a presvedčili sa o správnosti svojho predpokladu.

Obr. 47 Obľúbené zvieratá detí

Obr. 48 Vyhodnotenie bádateľskej aktivity

Reflexia aktivity: Aktivita sa u detí stretla s veľkým záujmom. Počas vyjadrovania predpokladov panovalo v triede napätie. Deti pozorne sledovali, ktoré zvieratká si ich kamaráti vyberajú, a či sa ich predpoklad najobľúbenejšieho zvieratka potvrdí.

Názov aktivity: *KTORÁ LÁTKA JE NAJPREMOKAVEJŠIA?*

Cieľ aktivity: Vysloviť predpoklad (hypotézu) o premokavosti predmetu, zdôvodniť ho a experimentom overiť. S pomocou učiteľky vyvodiť záver z realizovaného experimentu (napr. cez igelit nepretiekla voda do misky, preto je to nepremokavý materiál).

Metóda: Experiment.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Odmerka, väčšia plastová nádoba, menšia priehľadná plastová nádoba, gumička, viacero druhov premokavého a nepremokavého materiálu (textil, igelit, kúsky dáždnika a pršiplášt'a...), nádoba s vodou.

Opis aktivity: Učiteľka sa rozprávala s deťmi o tom, čo robíme, keď prší, čo je vhodné si obliecť, obuť, pod čím by sme sa mohli ukryť pred dažďom. Na rozhovor nadviazala otázkami, z akého materiálu sa vyrábajú pršiplášte, dáždniky, stany a pod. Po motivačnom rozhovore nasledoval experiment – overenie premokavosti predmetov vyrobených z rôznych látok. Deti s pomocou učiteľky pripevnili na priehľadnú plastovú nádobu vybraný materiál – textil, papier alebo igelit, vložili ju do väčšej nádoby a odmerkou na ňu nalievali vodu (obr. 49). Zisťovali, či cez daný materiál voda pretečie dovnútra (obr. 50). Pred každým overovaním premokavosti predmetu mali vysloviť predpoklad (hypotézu) o tom, či bude podľa nich materiál prepúšťať vodu, a tento predpoklad mali aj zdôvodniť.

Pri každom meraní ich učiteľka upozornila, aby odmerkou nalievali na testovaný materiál vždy rovnaké množstvo vody. Po zistení množstva vody, ktoré presiaklo cez materiál, ju vyliali znovu do odmerky a s pomocou učiteľky poznačili do záznamového hárka, koľko vody daným materiálom presiaklo (obr. 51). Jednotlivé záznamy (farebné čiarky) zobrazujúce množstvo presiaknutej vody možno farebne odlíšiť, napr. vyznačiť rovnakou farbou, ako je farba testovaného materiálu. Iným spôsobom označovania môžu byť rôzne symboly, prípadne deti môžu nalepiť kúsky testovaných materiálov k príslušným záznamom.

Obr. 49 Testovanie premokavosti materiálu I

Obr. 50 Testovanie premokavosti materiálu II

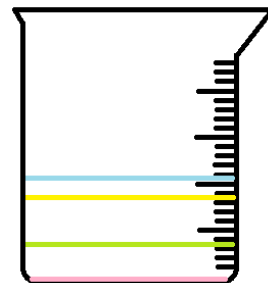
Reflexia aktivity: Pri využívaní experimentu ako produktívnej metódy je dôležité formulovanie *hypotéz* (teoreticky alebo prakticky zdôvodnených predpokladov) a *premenných*, preto je aktivita vhodná len pre nadané a talentované deti vo veku 5 – 6 rokov.

V tomto prípade bol

- *nezávislou premennou* (to, čo deti menili) materiál, ktorého premokavosť deti overovali,
- *závislou premennou* (to, čo deti pozorovali) množstvo vody, ktoré presiaklo cez materiál,
- *kontrolovanou premennou* veľkosť nádoby a množstvo vody, ktoré deti liali na materiál (podmienky, ktoré boli pri všetkých meraniach nezmenené).

Pri zázname údajov do tabuľky je dôležité uplatňovať taký grafický záznam, aby mu deti rozumeli. Napríklad možno nakresliť na výkres odmerku so stupnicou a rôznymi farbami značiť, aké množstvo vody presiaklo cez testovaný materiál (obr. 51).

Deti so zaujatím pozorovali, či voda prenikla do vnútra nádoby. Často vopred nedokázali správne odhadnúť, či je vybraný materiál premokavý, alebo nepremokavý (napr. o igelite si mysleli, že je premokavý). Po skončení aktivity dokázali správne vybrať materiál, z ktorého by mohol byť vyrobený dáždňik alebo ušitý pršíplášť. V priebehu tejto aktivity sa deti vlastnou skúsenosťou dozvedali, že niektoré materiály (napr. textil) majú veľa drobných otvorov, cez ktoré voda prenikne. V igelite nie sú žiadne otvory, preto voda cezeň neprenikne. Prítomnosť alebo neprítomnosť týchto otvorov v materiáloch mohli pozorovať aj pomocou lupy alebo digitálneho mikroskopu.

Obr. 51 Symbolický záznam experimentu

3.5 Projektová metóda

Názov projektu: *V KRAJINE MOTÝĽOV*

Cieľ projektu: Stvárniť proces vývinové štádia motýľa.

Metóda: Projektová metóda.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: CD Klavírne skladby majstrov: Pre Elišku (Ivan Gajan), CD prehrávač, výkresy, pastelky, baliaci papier, dáždňiky, modelovacia hmota, pexeso, encyklopédia o prírode, temperové farby, štetce, kefy, špongie, nožnice, plachty, rôznofarebné textílie, stužky, digitálny fotoaparát, diktafón, klavír, pracovné listy.

1. deň

Názov aktivity: *Môj motýlik*

Cieľ aktivity: Vymyslieť názov vypočutej hudobnej skladby. Maľovať let motýľa. Improvizovať let motýľa.

Opis aktivity: Pred aktivitou si deti počas hier a hrových činností prezerali encyklopédie, v ktorých vyhľadávali obrázky motýľov. Potom si každé dieťa nakreslilo vybraného motýľa. Učiteľka vystrihla kresby detí podľa obrysu, aby vznikli pasparty. Potom sedeli v kruhu na vankúšoch, v strede mali rozložené vystrihnuté motýle (obr. 52).

Obr. 52 Vystrihnuté motýle

Obr. 53 Reagovanie pohybom na skladbu Motýlik

Učiteľka zadala deťom hudobnú hádanku: O čom bude hudobná skladba? Deti počúvali hudobnú skladbu *Edvard Hagerup Grieg: Motýlik* – počúvanie hudby a pohybom na ňu reagovali (obr. 53). Po vypočutí nasledoval rozhovor o tejto skladbe (oboznámenie s menom hudobného skladateľa, vysvetlenie tohto pojmu, navodenie detí na názov skladby, určenie hudobného nástroja, ktorý znel...). Ďalšou činnosťou bolo maľovanie na baliaci papier v skupinách pri stolíkoch na hudbu – znázorňovanie letu motýlika (obr. 54). Deti mali voľný výber farieb, výtvarných pomôcok na maľovanie (štetcov, špongií, kefiek a pod.). Učiteľka im vysvetlila, že počas maľovania budú počúvať hudobnú skladbu o motýlikovi. Podľa situácie skladba môže znieť aj druhýkrát.

Obr. 54 Maľovanie na hudbu

Obr. 55 Výtvarná práca deti

Po aktivite sa deti opäť posadili do kruhu, nasledovala reflexia, v ktorej vyjadrovali svoje názory na maľovanie aj na vypočutú hudobnú skladbu. V závere učiteľka rozložila do stredu triedy ich výtvarné produkty. Deti kládli šablóny motýľov na farebnú plochu, čím sa vytvoril priestor pôsobiaci ako lúka plná kvetov a motýľov (obr. 55). Nasledoval pobyt vonku so zameraním na pozorovanie motýľov a kvetov.

Reflexia aktivity: Počas hrových činností si všetky deti chceli nakresliť svojho motýlika. Hudobnú skladbu aktívne počúvali a primerane na ňu reagovali pohybom. Potešením pre ne bolo maľovanie letu motýľa netradičnými pomôckami a vytvorenie lúky plnej kvetov a motýľov. Deti s nadšením improvizovali let motýľa počas počúvania hudobnej skladby.

2. deň

Názov aktivity: Zrod motýľa

Cieľ aktivity: Dramaticky stvárniť vývojové štádiá motýľa. Improvizovať let motýľa podľa hudobnej skladby.

Opis aktivity: Počas hier a hrových činností si deti prezerali v encyklopédiách obrázky motýľov, modelovali motýle a dotvárali výstavku o motýľoch. Na začiatku aktivity sedeli v kruhu na vankúšoch, učiteľka zisťovala prekoncepty detí o zrode motýľa. Postupne rozprávala o jednotlivých vývojových štádiách a používala obrazový materiál k téme. Nasledovalo pohybové stvárnienie vývojových štádií motýľa deťmi – vajíčko (obr. 56), larva (obr. 57), kukla (obr. 58), dospelý jedinec – motýľ (obr. 59 – 61). Učiteľka mala pripravené pomôcky a materiál na pohybové stvárnienie jednotlivých štádií.

Deti sa nakoniec premenili na motýle, ktorým sa usušili krídla (obr. 59) a ktoré môžu lietať (obr. 60, 61). Uplatnili pohybovú improvizáciu letu motýľa podľa hudobnej skladby I. Gajana Valčík. Po skončení skladby vyleteli všetky motýle do areálu školy (obr. 61), šantili na tráve, poletovali okolo stromov, sadali na kvety. Po návrate do triedy nasledovala reflexia.

Reflexia aktivity: Do dramatického stvárnienia vývojových štádií motýľa sa zapojili všetky deti. Pri dramatickom stvárnení kukly učiteľka pomaly odrátavala dni, počas ktorých trvalo toto vývojové štádium (napr. prvý deň ráno, obed, večer, noc, druhý deň ráno, obed, večer, noc, tretí deň... desiaty deň...). Deti prežívali pri jednotlivých stvárnieniach vývojových štádií motýľa veľkú radosť, čo vyjadrili aj v sebareflexii.

Obr. 56 Dramatické stvárnienie vajíčka

Obr. 57 Dramatické stvárnienie larvy

Obr. 58 Dramatické stvárnienie kukly

Obr. 59 Dramatické stvárnienie dospelého jedinca – motýľa

Obr. 60 Tanec na hudbu

Obr. 61 Motýle v exteriéri školy

3. deň

Názov aktivity: *Motýlikov príbeh*

Cieľ aktivity: Zapojiť sa do vytvorenia príbehu o motýlikovi. Dramatizovať vytvorený príbeh.

Opis aktivity: Počas hier a hrových činností deti riešili pracovné listy s tematikou motýľov (zamerané na rozvíjanie grafomotorických zručností a matematickej gramotnosti), hrali pexeso s ich obrázkami. V aktivite učiteľka motivovala deti, aby vytvorili príbeh o motýlikovi. Rozprávanie detí nahrávala diktafónom a zároveň si vytvorený príbeh zapisovala. Snažila sa minimalizovať usmerňovanie detských výpovedí. Po vytvorení príbehu si ho deti vypočuli z nahrávky a učiteľka ich motivovala, aby ho dramaticky stvárnil. Po rozdelení úloh (motýlik, lienka, pavúk...) nasledovala voľná dramatizácia, pri ktorej učiteľka čítala vytvorený príbeh.

Motýlikov príbeh

Lietal po zemi motýľ krásny farebný, vôňu rozdával z kvetov. Bol taký farebný ako celá zem. Motýlik bol farebný ako celá naša zemeguľa. Zaletel do Bystrice, do Kanady, do Južnej Austrálie, do Ondrejska (také mesto neexistuje – ohradili sa deti na kamaráta). Stretol lienku. Rozprávali sa, aj pavúka stretol. Išli lietať s lienkou a stretli morského koníka aj kobyľku. Hrali sa spolu na skrývačku. Motýlik sa skryl do lesa a do veľkej trávy, do stromov. V studni by sa mu zamočili krídla a utopil by sa. Lienka ho našla v poli, potom hľadal lienku a kobyľku pod listom. Koníka našiel v strome. Išli do svojho domu a tam sa najedli púpavy, pili vodu. Jedli aj mäso a hod-dog (smiech). Išli sa pozrieť ku mravcom, ako stavali dom. Motýlik našiel pekný kvietok a zaspal. Keď sa zobudil, našiel veľa krásnych priateľov, a tak sa skončil príbeh.

Reflexia aktivity: Nakoľko deti majú skúsenosti s tvorbou príbehov aj s dramatizáciou, potrebovali minimálne usmernenie učiteľkou. V sebareflexii vyjadrovali radosť z realizovaných činností.

4. deň

Názov aktivity: *Čarovné motýliky*

Cieľ aktivity: Pokryť celú plochu dáždника rozmanitými farbami.

Opis aktivity: V hrách a hrových činnostiach deti vytvárali motýle z Lego Dacta podľa predlohy, vyfarbovali motýlie krídla, riešili sudoku o motýľoch, pričom dopĺňali chýbajúce motýle do riadkov a stĺpcov podľa farby.

V aktivite si deti opäť vypočuli celý príbeh vytvorený predošlý deň. Učiteľka jeho dej posunula ďalej: *Keď sa motýlik zobudil, mal okolo seba toľko kamarátov motýlikov, že nebolo vidno nič, len samé*

motýle. Zrazu začalo pršať. Všetky motýliky sa schovali pod dáždniky. Učiteľka usmerňovala deti, že pod dáždnikom je skrytých mnoho motýľov, a preto vznikla z motýľích krídel veľká farebná plocha. Úlohou detí bolo túto farebnú plochu namaľovať na jednofarebné dáždniky (obr. 62, 63).

Reflexia aktivity: Na činnosť bolo potrebné vopred pripraviť triedu a pomôcky, aby malo každé dieťa svoj pracovný priestor. Podľa počtu detí je možné jeden dáždnik poskytnúť na maľovanie aj dvom deťom. Z aktivity mali deti nevšedné zážitky a samotný proces maľovania bol pre ne radostný. Našli sa aj nesmelé deti, ktoré potrebovali povzbudenie učiteľky.

Obr. 62 Maľovanie dáždnikov

Obr. 63 Maľované dáždniky ako výzdoba interiéru materskej školy

5. deň

Názov aktivity: Turistická vychádzka do prírody

Cieľ aktivity: Zvládnuť trasu z materskej školy na Makovisko a späť. Dodržať pravidlá slušného správania v prírode. Povedať aspoň jeden poznatok o motýľoch.

Opis aktivity: Pred odchodom na turistickú vychádzku si deti najprv v triede prezerali časopisy, v ktorých hľadali obrázky o prírode, a nájdené obrázky si vystrihovali. S pomocou učiteľky si každé dieťa vytvorilo turistickú medailu. Bola vytvorená laminovaním vystrihnutého obrázku a prevlečením stužky cez urobenú dierku.

Deti boli na vychádzku primerane vystrojené. Pred ňou sa s učiteľkou rozprávali o tom, čo budú v prírode pozorovať a ako sa majú správať. Na vychádzke detailne pozorovali stromy, kríky, kvety, oblohu, drobné živočích. Učiteľka upriamila ich pozornosť na motýle. Pozorovali ich let a sfarbenie.

Obr. 64 Turistická vychádzka I

Obr. 65 Turistická vychádzka II

Reflexia aktivity: Turistická vychádzka sa každoročne spája s pozitívnym ohlasom detí. Deti nemali problém prejsť pešo vytýčenú trasu (približne 3 km), dodržiavali pravidlá slušného správania a na základe realizácie predchádzajúcich aktivít vedeli povedať aspoň jeden poznatok o motýľoch.

Názov projektu: *INTERPRETÁCIA VIZUÁLNEHO UMENIA V DIELACH DOMINIKA SKUTECKÉHO*

Cieľ projektu: Poznať meno výtvarného umelca nášho regiónu – Dominika Skuteckého – a interpretovať jeho obrazy.

Metóda: Projektová metóda.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Katalóg Štátnej galérie v Banskej Bystrici (2005), kniha N. Nosova Nevedkove dobrodružstvá, šaty, klobúk, závesy, pomaranč, digitálny fotoaparát, výkresy, pastelky, stolík, karty, dáždniky, rám obrazu, pohľadnice s dielami Dominika Skuteckého.

1. deň

Názov aktivity: *Podobizeň dcéry Karoly*

Cieľ aktivity: Slovnou vyjadriť rozdiel medzi maliarom-umelcom a maliarom-remeselníkom. Povedať meno maliara Dominika Skuteckého.

Opis aktivity: V úvode projektu sa deti prostredníctvom čítania príbehu Ako bol Nevedko maliarom spontánne oboznamovali s pojmami maliar, maliarstvo, portrét. Zároveň si v katalógu pozerali portréty, ktoré namaloval Dominik Skutecký. Učiteľka ich upriamila na obraz Podobizeň dcéry Karoly a porozprávala im, kto bol Dominik Skutecký. Nasledoval rozhovor o tom, čo by sme potrebovali, ak by sme chceli vytvoriť podobný obraz z predmetov (obr. 66). Deti spontánne reagovali na zadanú úlohu a hľadali v triede (vopred pripravené) veci, ktoré by potrebovali na vytvorenie živého obrazu. Úlohou detí bolo nakresliť portrét pre dievča, ktoré malo v ten deň narodeniny, pričom dievča spolu s učiteľkou interpretovali obraz (obr. 67, 68). Potom na oslave narodenín každé dieťa obdarovalo oslávenkyňu, prezlečenú za dcéru Dominika Skuteckého z obrazu, nakresleným portrétom. Interpretácia obrazu bola dokumentovaná digitálnym fotoaparátom.

Reflexia aktivity: Učiteľka pri príprave projektu využila oslavu narodenín v materskej

Obr. 66 Príprava rekvizít na interpretáciu obrazu

Obr. 67 Obraz Podobizeň dcéry Karoly (z katalógu)

Obr. 68 Interpretácia obrazu Podobizeň dcéry Karoly

škole. Na základe osobnostných vlastností oslávenkyne vopred správne odhadla, že dieťa bude súhlasiť s vytvorením interpretácie obrazu, že bude rada v centre pozornosti. Ostatné deti akceptovali návrh učiteľky nakresliť jej portrét a blahoželat' jej preoblečenej za dcéru maliara Dominika Skuteckého. Aktivity bola pre deti netradičná, zaujala ich a učiteľka mohla pre deti pripravovať ďalšie aktivity zamerané na interpretáciu jeho obrazov.

2. deň

Názov aktivity: *Zámok z karát*

Cieľ aktivity: Interpretovať obraz Dominika Skuteckého Zámok z karát.

Opis aktivity: Pred príchodom detí do triedy učiteľka pripravila prostredie na interpretáciu obrazu (tmavý záves, stolík, karty). Deti mali nájsť v katalógu medzi reprodukciami obrazov prostredie podobajúce sa tomu, ktoré bolo vytvorené v triede (obr. 69). Potom sa rozprávali o tom, ako sa cítia deti na obraze, a zdôvodňovali ich pocity. Nasledovalo vytváranie živého obrazu (obr. 70, 71).

Obr. 69 Obraz Zámok z karát

Obr. 70 Interpretácia obrazu I

Obr. 71 Interpretácia obrazu II

Reflexia aktivity: Dôležitý bol rozhovor učiteľky s deťmi o obraze, jeho slovná interpretácia a nasledujúca interpretácia pohybom. Táto aktivita opäť deti zaujala a po predchádzajúcom dni boli rady, že aj ony sa môžu zahrať na obraz tak, ako dieťa, ktoré interpretovalo obraz Podobizeň dcéry Karoly predošlý deň. Niektoré deti si vyskúšali interpretáciu oboch postáv na obraze.

3. deň

Názov aktivity: *Trh v Banskej Bystrici*

Cieľ aktivity: Aktívne sa zapojiť do vytvorenia interpretácie obrazu Trh v Banskej Bystrici.

Opis aktivity: Deti mali na základe pozorovania obrazu Trh v Banskej Bystrici (obr. 72) porozprávať príbeh, ktorý je na ňom znázornený. Podľa pomocných otázok učiteľky analyzovali obsahovú stránku diela (napr. *Čo je na obraze? Kto je na obraze? Čo robia ľudia na obraze? Prečo ujo maliar namaľoval týchto ľudí? Kto je podľa vás najdôležitejší? Ako sa podľa vás cítia ľudia na obraze?...*). Deti najprv odpovedali na otázky učiteľky, neskôr mohli vymýšľať ďalšie otázky týkajúce sa deja na obraze. Nakoniec vymýšľali názov, ktorým by pomenovali obraz. Vyvrcholením interpretácie bolo vytvorenie živého obrazu na námestí obce. Deti spoločne pohybom znázorňovali atmosféru obrazu (obr. 73).

Reflexia aktivity: Deti videli daný obraz v katalógu už predošlý deň, učiteľka zámerne upriamila pozornosť detí práve naň a vopred im prezradila, že sa všetci môžu zahrať na obraz, ak si donesú do materskej školy dáždny, aký má na obraze pani Skutecká – maliarova manželka. Učiteľka bola prekvapená, že dáždny si doniesli do školy všetky deti, čo svedčilo o ich motivácii k danej aktivite.

Obr. 72 Obraz Trh v Banskej Bystrici

Obr. 73 Interpretácia obrazu

4. deň

Názov aktivity: Hra na obraz

Cieľ aktivity: Slovné vyjadriť, čo je portrét a autoportrét. Interpretovať autoportrét Dominika Skuteckého.

Opis aktivity: Učiteľka zisťovala prekoncepty detí na tému portrét a autoportrét. Potom im tieto pojmy vysvetlila a ukázala ich v katalógu Dominika Skuteckého (obr. 74). Deti postupne hovorili, ako na ne tieto obrazy pôsobia, snažili sa pomenovať náladu, ktorú obraz vyjadruje. Nasledovala hra „na obraz“. Deti si v kruhu podávali prázdny rám obrazu a mali znázorniť najprv mimikou, neskôr aj využitím rekvizít, rôzne nálady a pocity (obr. 75, 76). Úlohou ostatných detí bolo pomenovať náladu alebo pocit, ktorý dieťa v obraze vyjadrovalo.

Obr. 74 Autoportrét D. Skuteckého

Obr. 75 Interpretácia obrazu I.

Obr. 76 Interpretácia obrazu II.

Reflexia aktivity: Prázdny rám bol pre deti veľmi pútavou motiváciou. Dokázali vymyslieť rôzne výrazy, pričom sa dobre zabávali. Vyjadrovali nielen vonkajšie prejavy správania (usmieva sa, mračí sa...), ale pomenúvali aj emocionálne stavy osoby na obraze, prípadne vlastnom autoportréte. Deti si samotné navrhovali rekvizity. Pri zisťovaní prekonceptov niektoré deti vyjadrili pojem autoportrét slovami: „...oni nakreslia auto, potom ho vymaľujú a presne také isté spravia.“

Deti sa aj nasledujúci deň v hrách a hrových činnostiach dožadovali opakovania danej aktivity. Preto učiteľka vytvorila prostredie z tmavého závesu, aby sa deti mohli ďalej hrať na obrazy. Najväčšou motiváciou bolo pre ne fotografovanie a prezeranie vytvorených autoportrétov na počítači.

5. deň

Názov aktivity: *Pexeso z obrazov Dominika Skuteckého*

Cieľ aktivity: Vymyslieť názov obrazu.

Opis aktivity: Učiteľka mala na koberci pripravené pomôcky – pohľadnice, na ktorých boli reprodukcie diel Dominika Skuteckého (v pároch). Deti sa s ňou najprv voľne rozprávali o tom, čo na nich vidia. Ich úlohou bolo vymyslieť názov každého obrazu. Potom im učiteľka z pohľadnice prečítala skutočné názvy obrazov a porovnávali ich s názvami, ktoré vymysleli. Nasledovala tradičná hra pexeso (obr. 77).

Obr. 77 Hra pexeso

Reflexia aktivity: Deti reagovali na reprodukcie obrazov na pohľadniciach rôznymi, často netradičnými komentármi. Pri reprodukcii obrazu Pani Schwarzová sa vadí so slúžkou deti nesúhlasili: „To zle podpísala, lebo to nie je dievka. To sa vadí so sluhom.“ Učiteľka sa pýtala na detské chápanie deja obrazu: „Prečo sa vadí?“ Deti: „Lebo ujo jej dal ťažkú prácu, musí umývať.“ Učiteľka vysvetľovala deťom: „...toto je slúžka.“ Dieťa na to reagovalo: „Asi si prehodili mozgy, čo máme v hlave asi si premenili.“ Nasledujúci deň prišlo dieťa do materskej školy a videlo v šatni na nástenke reprodukcie diel (z pexesa). Povedalo učiteľke: „Škoda, že si dala na nástenku obrazy, mohli sme sa hrať pexeso.“

Záver projektu

Každý rodič dieťaťa dostal CD s fotodokumentáciou z realizovaných interpretačných aktivít, ktoré malo zároveň slúžiť ako motivačný a propagačný materiál k pripravovanej exkurzii. So súhlasom rodičov sa na záver projektu uskutočnila návšteva stálej expozície Dominika Skuteckého v Banskej Bystrici a absolvovanie edukačného programu s názvom Dominikov zábavný kufrík.

Návšteva galérie bola organizovaná formou celodennej exkurzie detí s rodičmi. Pre takmer všetky deti to bola prvá návšteva galérie v živote. Privítala ich galerijná pedagogička a uviedla ich do života tohto maliara (obr. 78). Jednou z viacerých aktivít bolo skladanie puzzle – podoby obrazu Trh v Banskej Bystrici a súčasnej podoby toho istého miesta. Hotové obrazy deti porovnávali, ich úlohou bolo povedať, čo ostalo nezmenené a čo sa zmenilo (obr. 79). V ďalšej úlohe deti s jej pomocou analyzovali obraz, na ktorom dcéra Dominika Skuteckého – Karola – maľuje zátišie s kvetmi. Deti sa tiež mohli oboznámiť s pomôckami maliarov (obr. 80) – k dispozícii mali detský maliarsky stojan, skutočné olejové farby a drevenú paletu – edukačnú pomôcku určenú na poznávanie farieb.

Obr. 78 Rozhovor detí s galerijnou pedagogičkou

Obr. 79 Hľadanie podobností a rozdielov

Obr. 80 Oboznamovanie s pomôckami maliarov

Obr. 81 Vytváranie portrétov

Obr. 82 Prezentovanie portrétov

Obr. 83 Dcéra Karola na fašiangovej veselici

V galérii mohli deti pozorovať portréty rôznych ľudí. Zaujímavou aktivitou bolo vytváranie portrétov z pripravených pomôcok (obr. 81) a ich neskoršie prezentovanie (obr. 82). Deti rozprávali, aký portrét vytvorili, ako sa ten človek cíti, ako sa tvári a pod.

Návšteva Stálej expozície Dominika Skuteckého a zapojenie do edukačného programu „Dominikov zábavný kufřík“ sa stretla a pozitívnym ohlasom nielen u detí, ale aj u rodičov. Tu mohli deti pozorovať originály umeleckých diel, s ktorými sa oboznamovali prostredníctvom interpretačných aktivít v priebehu predchádzajúcich dní v materskej škole.

Projekt bol realizovaný v mesiaci január, preto učiteľka využila fašiangové obdobie a na školskej fašiangovej veselici sa preobliekla za dcéru Dominika Skuteckého – Karolu (obr. 83). Deti nemali problém s identifikáciou masky a spontánne vyjadrili, že pani učiteľka je dcéra Karola.

Názov projektu: LUDSKÉ TELO

Cieľ projektu: Pomenovať a ukázať časti ľudského tela. Zapojiť sa do spoločnej hry.

Metóda: Projektová metóda.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Literárno-dramaticko-hudobné pásmo o ľudskom tele (spracované podľa Lysákovej, Kopinovej, Podhornej, 1989; Ondrejku, 1965; Rusnáčikovej, 1981), CD Škola hrou 4.

Opis projektu: Učiteľka zavolala k sebe všetky deti a motivovala ich hrou na slniečko. Pochytali sa za ruky, vytvorili kruh, pomaly sa spúšťali do drepu a učiteľka hovorila: „*Slniečko večer zapadá za hory, prichádza noc.*“ (Drep, spojené dlane pri líci.) Potom spolu vyjadrovali text riekanky pohybom:

Keď slniečko ráno vstalo, dobré ráno povedalo.

Nazrelo do okienka, kde spí malá Marienka.

Dobré ráno, už je dniček, umy očka, umy krček.

Do šatočiek šup-šup-šup, do školičky cup-cup-cup.

Nasledovala chôdza v kruhu a súčasne spievanie piesne:

Vedie, vedie cesta nová, do mestečka, do Smieškova,

kto chce s nami cestovať, vie sa pekne usmievať.

Ťapi, ťapi, ťapi, ťap, vie sa pekne usmievať.

Pri opakovaní textu *Ťapi, ťapi, ťapi, ťap, vie sa pekne usmievať* deti v stojí vytlieskávali text. Potom ostali stáť v kruhu, učiteľka kráčala po jeho vnútornom obvode okolo všetkých detí a spievala, pohladiac každé dieťa (pieseň opakovala, kým nepohladila všetky deti):

Ja som tvoja kamarátka a ty si môj kamarát,

ja dám rúčku, ty sa usmej, budeme sa spolu hrať...

Učiteľka povedala: „*Deti, nakreslime si Kuba, aby sa s nami hral.*“ Deti už boli s touto aktivitou oboznámené, pretože Kuba kreslili na baliaci papier podľa básne a mali ho umiestneného na viditeľnom mieste v triede.

Kreslím kolo gul'até a v ňom oči okaté.

Čiarka nadol, nos je to, ústa vedú tadeto.

Kreslím, kreslím na hlave, vlasy dlhé belavé. (Deti počas prednesu básne vykonávali sprievodné pohyby rukami na hlave a na tvári.)

Tri čiaračky, to je krk, (Deti ukazovákom prechádzajú po krku.)

čiry-čiary, škrky-škrk. (Deti ukazujú na plecيا, hrudník.)

Čiry-čiary, čiry-čaj, (Deti vykonávajú pohyby prstami od pliec po pás hore-dolu striedavo.)

to sú prsia s bruchom aj. (Deti ukazujú na prsia a brucho.)

Kreslím čiaru dvojité z hora nadol, tu i tu, (Nohy.)

k týmto čiaram takto tak, spravím ešte hák a hák. (Pohyby okolo chodidiel.)

Ešte čiry-čiary z pliec (Deti vykonávajú pohyby od pliec k prstom, striedavo pravou a ľavou rukou.)

a päť prstov nakoniec. (Deti ukazujú prsty striedavo na pravej a ľavej ruke.)

To je Kubo okatý, neumytý, strapatý. (Deti môžu znázorňovať pehy na tvári.)

Učiteľka povedala: „*Deti, ukážme Kubovi, ako sa o seba staráme, aby sme boli krásne, čistučké.*“ Tie kráčali v kruhu podľa rytmu piesne a spievali:

My sme deti krásnučké, rúčky (očka, vlásky, zúbky) máme čistučké.

Tralalala každý vie, mydlo (voda, šampón, kefka) nám ich umyje.

Tralalala každý vie, mydlo (voda šampón, keška) nám ich umyje. (Deti napodobňovali v stoji činnosť a vytlieskávali text piesne.)

Učiteľka povedala: „*Deti aj Kubo je už čistučký. Nakreslime mu kamarátku Marienku.*“ Deti vykonávali sprievodné pohyby podľa textu básne.

*Z malých jamôk pod obočím, dívajú sa moje oči.
Keby sa mi zachcelo, môžem žmurkať veselo.
Moja tvár už nie je pustá, pod nosom mám ešte ústa.
A v tých ústach jazyk, zuby, d'asná mám, spievam, kričím, rozprávam.
Mám aj ruky, nechty, prsty, malú lienku držím v hrsti.
Vypustím ju ale hneď, leť lienocka k nebu, leť.
Mám aj nohy, milé deti, tu mám špičky, tu mám päty.
Cupkať, dupkať, skákať viem, chodiť, behať celý deň.*

Učiteľka povedala: „*Kubo s Marienkou tancujú. Poďme si zatancovať s nimi.*“ Deti stoja v kruhu s rukami vbok, napodobňujú text piesne:

Pravá nôžka, ľavá nôžka, zatancujeme si troška, hlboko sa pokloníme a veselo zatočíme.

Potom deti kráčali vo dvojiciach v kruhu a spievali pieseň:

Ty a ja, my dvaja prechádzame sa.

Prechádzame sa cha-cha,

prechádzame sa cha-cha.

Ty a ja, my dvaja prechádzame sa.

Ty a ja, my dvaja priateľíme sa. (Deti stáli oproti sebe a ukazovákmi striedavo ukazovali na seba a na kamaráta.)

Ty mi daj pravú ruku, ty mi daj ľavú ruku. (Deti si vzájomne podávali pravú, ľavú ruku.)

Ty a ja, my dvaja priateľíme sa. (Deti sa vo dvojici zatočili s prekříženými rukami.)

Potom napodobňovali text piesne, ktorú počúvali z nahrávky CD Škola hrou 4: *Hlava, ramená, kolená, palce, kolená, palce, kolená, palce, hlava ramená, kolená, palce, oči, uši, ústa, nos* (tempo piesne sa postupne zrýchľovalo).

Nasledovala relaxácia v ľahu alebo sede podľa výberu detí. Po nej vytvorili kruh sediac na koberci a učiteľka kráčala vnútri kruhu (prípadne po jeho vonkajšom obvode) okolo nich a pomaly povedala: „*Chodím, hľadám, čo mám znať, pod' mi Janko (Marienka...) pomáhať. Do kruhu ty zájdi, svoju bradu nájdi.*“

Ak dieťa ukázalo správne na príslušnú časť tela, ostatné deti ho odmenili potleskom. Janko: „*Chodím hľadám...*“ Hra pokračovala podľa situácie, deti vymýšľali rôzne časti tela. Naďalej sedeli v kruhu a sprievodnými pohybmi znázorňovali text riekaniiek a piesne:

Ruky, ruky, ručičky, máte pekné prstičky. Máte pekné dlane, zatlieskame na ne.

Nasledovala pieseň (hra s prstami):

Každá rúčka má prstičky, zovrieme ich do pästičky,

bum, bum na vrátka, to je rozprávka krátka.

Bum, bum na vrátka, to je rozprávka krátka.

Ručičky sa spolu hrajú, roboty sa neľakajú,

bum, bum na vrátka, to je rozprávka krátka.

Bum, bum na vrátka, to je rozprávka krátka.

Báseň:

*Raz sa prsty hádali, akú prácu konali.
Palec, ten je silný. Ukazovák, ten je pilný.
Prostredníčak najdlhší, prsteniček najkrajší
a malíček najmenší.*

Učiteľka povedala: „Raz sa prsty takto zhovárali.“

Prvé dieťa vstúpilo do kruhu a povedalo: „Ja som malíček.“

Deti: „A prečo si malíček?“

Prvé dieťa: „Lebo som najmenší.“ (Potom sa v kruhu postupne striedali ostatné deti, každé ukazovalo príslušný prst na ruke.)

Druhé dieťa vstúpilo do kruhu a povedalo: „Ja som prsteniček.“

Deti: „A prečo si prsteniček?“

Druhé dieťa: „Pretože nosím prsteň.“

Tretie dieťa vstúpilo do kruhu a povedalo: „Ja som prostredníčok.“

Deti: „A prečo si prostredníčok?“

Tretie dieťa: „Pretože som v prostriedku.“

Štvrté dieťa vstúpilo do kruhu a povedalo: „Ja som ukazovák.“

Deti: „A prečo si ukazovák?“

Štvrté dieťa: „Pretože na všetko ukazujem.“

Piate dieťa vstúpilo do kruhu a povedalo: „Ja som palec.“

Deti: „A prečo si palec?“

Piate dieťa: „Neviem.“

Deti: „Keď nevieš, tak chod' od nás ďalej.“

Učiteľka rozprávala: „Palec odišiel ďalej a už to tak aj ostalo.“

Potom deti stáli v kruhu a vyjadrovali pieseň Hoky-koky pohybom:

Spravíme si hoky-koky okienko a je nám veselo.

Dám ruku sem (Smerom dovnútra kruhu.)

Dám ruku tam (To isté opačnou rukou.)

Dám ruku sem a ňou zatrasiem.

Spravíme si hoky-koky okienko a je nám veselo. (Deti tleskajú do rytmu.)

Dám nohu sem... (Krk, lakeť, zuby, nos, ucho, oko...)

V závere počúvali pieseň „Keď si šťastný“ (CD Škola hrou 4) a pohybom znázorňovali text.

Keď si šťastný, tleskaj rukami. Tlesk, tlesk. Keď si šťastný, tleskaj rukami. Tlesk, tlesk.

Keď si šťastný, tleskaj, keď si šťastný, tleskaj, keď si šťastný, tleskaj rukami. Tlesk, tlesk.

Keď si šťastný, lúskaj prstami. Lúsk, lúsk... Keď si šťastný, zadup nohami. Dup, dup...

Keď si šťastný, zakrič hola hou! ...

Keď si šťastný, všetko opakuj – tlesk, tlesk, lúsk, lúsk, dup, dup, hola-hou, hola-hou!

Na záver pásma deti spievali pieseň „Zodvihnite ruky hore“ a vytvorením vláčika symbolicky odišli zo školy, v ktorej bol Kubo a Marienka:

Zodvihnite ruky hore, zadupocme nôžkami, zakrúžme si ako vtáci, čo lietajú nad nami.

Pochytajme sa za bôčky, urobme si dlhý vlak, už nás vezie zo školičky, dovidenia zajtra zas.

Už nás vezie zo školičky, dovidenia zajtra zas.

Ahoouoooooooooj!!!!!!!

Reflexia projektu: Uvedené literárno-dramaticko-hudobné pásmo bolo vyvrcholením projektu Ľudské telo. Projekt sa realizoval v materskej škole počas štyroch týždňov a deti sa hrou postupne oboznamovali s jednotlivými časťami tohto pásma v priebehu niekoľkých týždňov. Súčasťou projektu boli rôzne výtvarné aktivity na rozvíjanie grafomotorických zručností, napr. obkresľovanie tela dieťaťa na baliaci papier, dokresľovanie vonkajších znakov tela aj vnútorných orgánov, skladanie ľudského tela z Lego Dacta podľa predlohy, kresba postavy, portrétu, autoportrétu, modelovanie ľudského tela aj vnútorných orgánov z plastelíny atď. V projekte boli uplatnené aj aktivity na predčitateľskú gramotnosť, (napr. pojmová mapa), literárnu gramotnosť (napr. prezeranie encyklopédií o ľudskom tele, leporela *Nebojíme sa doktora, Ľudské telo*), matematickú gramotnosť (napr. riešenie sudoku – dopĺňanie chýbajúcich častí zmyslových orgánov do stĺpcov a do riadkov).

Uvádzame jednu netradičnú aktivitu realizovanú v rámci projektu. Deti pozorovali obrazy G. Arcimbolda a mali povedať, čo na nich vidia. Ďalej mali vymyslieť, z čoho by vytvorili podobný obraz. Učiteľka doniesla do triedy celé aj nakrájané kúsky rôznych druhov ovocia a zeleniny. Ako inšpiráciu im ukázala portréty, ktoré vytvorila z ovocia a zeleniny (obr. 84, 85). Deti mali pomenovať ovocie a zeleninu, z ktorých boli vytvorené učiteľkine obrazy. Mali prísť na to, ktoré druhy ovocia a zeleniny sú nakrájané v miskách. Potom samy vytvárali portréty (obr. 86). Deti o aktivitu prejavili veľký záujem.

Obr. 84 Portrét z ovocia a zeleniny vytvorený učiteľkou I

Obr. 85 Portrét z ovocia a zeleniny vytvorený učiteľkou II

Obr. 86 Tvorba portrétov deťmi

Názov projektu: *KNIŽKA PRIATEĽSTVA*

Cieľ projektu: Vytvoriť knižku priateľstva.

Metóda: Projektová metóda.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Digitálny fotoaparát, počítač, tlačiareň, fotografický papier, výtvarný materiál (výkresy, pastelky), nožnice, farebná stužka, dierovač.

1. deň

Názov aktivity: *Moji kamaráti*

Cieľ aktivity: Vybrať si kamaráta/kamarátov na spoločnú fotografiu.

Opis aktivity: Ráno učiteľka navodila v komunikatívnom kruhu tému priateľstva piesňou:

Ja som tvoja kamarátka a ty si môj kamarát.

Ja dám rúčku, ty sa usmej, budeme sa spolu hrať.

Deti sa zahrali pohybovú hru so spevom „Ty a ja“ (pozri projekt Ľudské telo), v ktorej sa spieva o priateľstve. Po hre sa v kruhu rozprávali, prečo rady chodia do materskej školy a ako sa v nej cítia. Učiteľka im vysvetlila, že si zhotovia knižku, v ktorej bude každý odfotený s kamarátmi a kamarátkami, s ktorými sa v škole rád hráva. Deti si postupne vyberali kamarátov, s ktorými chceli mať spoločnú fotografiu (obr. 87, 88). Učiteľka im dala možnosť vybrať si miesto fotografovania. Po jeho skončení deti spievali a pohybom stvárňovali pieseň „Keď si šťastný“. V závere nasledovala reflexia detí na činnosť.

Reflexia aktivity: Na deťoch bolo vidno, že ich aktivita prekvapila a žiadne neodmietlo fotografovanie. Počas neho prevládala pokojná atmosféra. Deti si naň volili prevažne rovnaké miesto v triede. Boli zaujaté výberom kamarátov. Učiteľka si priebežne zapisovala ich výber a sledovala, či všetky deti prežívajú aktivitu pozitívne. Počas fotografovania sa nevyskytol žiaden problém. Učiteľka im vysvetlila, že nasledujúci deň im prinesie fotografie a porozprávajú sa o kamarátoch, s ktorými sa fotografovali.

Ak by sa stalo, že niektoré dieťa by nebolo vybrané iným dieťaťom ako najlepší kamarát, do hry by sa zapojila učiteľka, ktorá by si dané dieťa vybrala na spoločnú fotografiu.

Obr. 87 Fotografia s vybranými kamarátmi I

Obr. 88 Fotografia s vybranými kamarátmi II

2. deň

Názov aktivity: *Najlepší kamarát*

Cieľ aktivity: Vyjadriť slovné chápanie pojmov priateľstvo a kamarátstvo. Vybrať najlepšieho kamaráta a svoj výber zdôvodniť.

Opis aktivity: Na druhý deň projektu spolupracovali obidve učiteľky. Jedna viedla s deťmi rozhovor o priateľstve, ktorý prebiehal individuálne, v pokojnom, nerušenom prostredí. Podnecovala ich otázkami tak, aby ich čo najmenej ovplyvnila. Ukazovala im fotografie, na ktorých boli odfotené so svojimi kamarátmi, a zisťovala ich prekoncepty na tému kamarátstvo a priateľstvo. Po rozhovore si mali vybrať kamaráta, s ktorým sa najradšej hrávajú, a zdôvodniť svoj výber. V závere sa ich pýtala, či mu chcú spraviť prekvapenie a nakresliť ho. Navrhla im, že obrázok ich kamaráta bude tiež v knižke o kamarátoch. Všetky deti súhlasili. Ostatné deti boli zatiaľ s druhou učiteľkou pri hrách a hrových činnostiach.

Reflexia aktivity: Deti v podstate chápali význam pojmov kamarátstvo a priateľstvo, aj keď sa mnohé nevedeli hneď vyjadriť. Kresbu kamaráta slovné komentovali.

3. deň

Názov aktivity: *Knižka priateľstva*

Cieľ aktivity: Prezentovať svoju kresbu pred ostatnými deťmi.

Opis aktivity: Učiteľka v riadenej diskusii vo veľkej skupine pripomenula deťom aktivity oboch predošlých dní. Deti jej rozprávanie voľne dopĺňali. Pýtala sa ich, ako vyzerá kniha, a ukázala pripravené strany do knižky priateľstva. Každému dieťaťu rozdala jeho kresbu z predošlého dňa a postupne rozprávali, koho nakreslili a prečo. Učiteľka všetky kresby detí spolu s fotografiami dala do väzby, čím vytvorila knihu. Výsledný produkt, knihu o priateľstve, si deti priebežne prezerali. Veľmi pozorne a sústredene sledovali jednotlivé stránky. Každé dieťa znovu rozprávalo o svojej kresbe. Deti sa pýtali, čo je ešte v knihe napísané. Učiteľka im vysvetlila, že v knižke sú ich mená a že je tam napísané všetko, čo povedali o kamarátstve. Čítala im podľa záujmu ich výpovede.

Reflexia aktivity: Deti si rozšírili slovnú zásobu a vedeli pohotovejšie a súvislejšie rozprávať o tom, čo je kamarátstvo. Kniha – výsledný produkt projektu – bola vystavená v šatni, aby si ju mohli pozrieť aj rodičia.

Dieťa 1 (6 rokov):

Učiteľka (U): *Čo je kamarátstvo?*

Dieťa (D): *Neviem.*

U: *A prečo si si Maťka vybral za kamaráta?*

D: *Lebo sa pekne so mnou hrá.*

U: *A Tomáška si si prečo vybral?*

D: *Lebo ma púšťa do skrýše.*

U: *A Janíka?*

D: *Lebo sa hráme v legu.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Nakreslím Maťka. S Maťkom sa hrávam aj doma.*

Dieťa 2 (6 rokov):

U: *Čo je kamarátstvo?*

D: *Kamarátstvo, to je podľa mňa to, že človek má rád niekoho tak ako kámoša.*

U: *A čo je priateľstvo?*

D: *To je to isté skoro, len ináč povedané.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Teraz mám aj Ad'ku kamarátku, vybrala by som si Tomáška aj Ad'ku nakresliť. Jeho obľúbených farieb som mu dala opasok aj tričko. Tomáško má rád fialovú a modrú. Adrianka má také pekné žlté vlásy. Tomáškovu ústa sa mi až tak nepodarili. Iba fialovú a modrú má rád Tomáško. Ja mám rada všetky farby, zelenú, modrú, fialovú, čiernu, aj hnedú, červenú. Mne sa páčia všetky farby čo sú na tomto svete. Adriančina obľúbená farba je zelená, červená, fialová tiež. Akú ešte má rada? Svetlomodrú. No nič, nakreslím jej len tie farby, ktoré si pamätám.*

U: *Prečo si si vybrala Tomáška a Ad'ku?*

D: *Tomáško ma stále bozkáva, ale iba v spálni, lebo si rozpustím vlasy.*

U: *Je ti to príjemné?*

D: *Je mi to príjemné.*

U: *S Ad'kou sa striedame, ku sebe chodíme. Ja som prišla ku nej, ona prišla ku mne, ja som zasa prišla ku nej, ale neviem, kedy to bude, lebo ma mama nechce ku nej zaviesť.*

Dieťa 3 (4 roky):

U: *Čo je kamarátstvo?*

D: *Že má niekto kamaráta.*

U: *Čo môžu robiť kamaráti?*

D: *Hrať sa môže s druhými kamarátmi.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Viktorku nakreslím. Ako skala viem hlavu. Akože má schovaté uši. Viediem len takýto krk, akože bola smiešna. Teraz modré niečo. Čo by tak mohlo byť modré? Modré nebo, už to viem. Modré ako modré niečo chcem nakresliť. Ešte žltú potrebujem, slniečko žlté. Neviem ako sa iné telo kreslí. Ruky už neviem. Ruka, potom ďalšia čiarka.*

Dieťa 4 (6 rokov):

U: *Čo je kamarátstvo?*

D: *To je dobrá vec.*

U: *Prečo?*

D: *Lebo rady sa kamarátíme, lebo chceme byť kamaráti.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Iba Samka chcem nakresliť, lebo je môj kamarát.*

U: *Prečo?*

D: *Dáva mi veci, sladkosti.*

U: *Odkiaľ má sladkosti?*

D: *Kupujeme si z obchodu.*

Dieťa 5 (4 roky):

U: *Čo je kamarátstvo?*

D: *Že sa spolu hrajú, že si pomáhajú.*

U: *Čo je priateľstvo?*

D: *Že sa spolu priatelia kamarátia.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Dominika nakreslím fialovou. Však je to už dobre?*

U: *Čo si nakreslil?*

D: *Brucho, nohy, hlavu, ústa, oči, nos... Trávičku, on bude stáť vonku a bude sa hrať s pieskom... Doma tiež máme takéto farbičky... Najradšej mám Tomáša rozprávku... CD doktora máme, mi ho napálili... Bazén mu nakreslím, aby sa mohol kúpať.*

Dieťa 6 (4 roky):

U: *Čo je kamarátstvo?*

D: *Že sú všetci kamaráti, lebo sa majú radi. ...slušne správať ...že nemajú búchať kamarátov.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Maťka nakreslím.*

U: *Prečo?*

D: *Lebo som s ním aj išla. Videla som ho.*

U: *Čo si mu nakreslila?*

D: *Všetko, ruky. Ja som ho takého nakreslila, lebo ja ho neviem iného. Dva prsty spojené...*

Dieťa 7 (5 rokov):

U: *Čo je kamarátstvo?*

D: *Že to je veľká radosť.*

U: *Prečo?*

D: *Veľmi sa majú radi.*

U: *Ktorého kamaráta chceš nakresliť?*

D: *Dávidka nakreslím. Je najväčší kamarát, stále chodí za mnou.*

Názov aktivity: JARNÉ KVETY

Cieľ aktivity: S pomocou učiteľky vytvoriť pojmovú mapu na danú tému.

Metóda: Metóda konceptuálneho mapovania.

Učebné zdroje, pomôcky a materiál: Baliaci papier, obrázky jarných kvetov, nápisy názvov jarných kvetov, fixka, symboly miesta rastu a účinku rastliny.

Opis aktivity: Učiteľka priniesla do triedy baliaci papier s obrázkami jarných kvetov, čím deti zaujala. Do stredu baliaceho papiera umiestnila centrálny názov témy – JARNÉ KVETY. Deti s jej pomocou prečítali nápis a vybrali obrázky kvetov, ktoré rozmiestňovali okolo ústredného názvu. Ďalej vyberali spomedzi kartičiek s názvami postupne jednotlivé kartičky a s pomocou učiteľky ich čítali. Po prečítaní umiestnili kartičku s názvom kvetu pod obrázok na pojmovej mape. Potom priradzovali k jednotlivým kvetom obrázok so symbolom miesta rastu (lúka, potok, záhrada) alebo užitočnosti rastliny (čaj, med). Na záver spoločne vyznačili čiarami tematickú spojitosť jednotlivých pojmov.

Reflexia aktivity: Pojmovú mapu je vhodné uplatňovať ako vyvrcholenie projektu, keď sa už deti orientujú v danej téme. Pri téme jarné kvety je efektívne, ak si obrázky kvetov samy vytvoria – odfotia digitálnym fotoaparátom a v materskej škole vytlačia. Vytvorenú pojmovú mapu je potrebné umiestniť v triede na viditeľné miesto, aby bola deťom čo najviac dostupná a mohli si v aktivitách individuálne alebo v skupinách overovať získané vedomosti z danej témy.

Obr. 89 Pojmová mapa „Jarné kvety“

ZÁVER

Dokázat' načúvať detskej duši je veľké umenie, ktoré nás robí šťastnými.

Prechod od informačno-receptívnych, reproduktívnych metód k produktívnym sa už v súčasnosti stal nevyhnutnosťou. Je dôležité, aby všetky činnosti, ktoré učiteľ zaraďuje v materskej škole, mali pre deti zmysel a účel. Deti musia mať možnosť naplno rozvíjať svoju fantáziu a predstavivosť v tvorivej činnosti, voľne vyjadrovať svoje myšlienky, samostatne objavovať a vytvárať poznatky. Vystríhajte sa obviňovania detí z chýb a prihliadajte na to, aby boli neustále obklopené učiteľom, ktorý vytvára prostredie plné istoty, bezpečia, lásky.

V publikácii sme sa snažili spracovať prehľadnú klasifikáciu a následnú charakteristiku produktívnych didaktických metód. Tejto problematike sa doteraz venovalo viacero autorov a existuje množstvo publikácií venovaných teórii didaktických metód (napr. Doušková, Porubský, 2009; Knapíková, Kostrub, Miňová, 2002; Krajčíriková, 2010; László, Škvarková, 2009; Maňák, Švec, 2003; Mojžišek, 1975; Petlák, 2004; Podhájecká, 2008; Turek, 2008; Trubíniová, 2007; Zelina, 1994). Oproti tomu je na trhu menšie zastúpenie literatúry zameranej na praktické uplatňovanie jednotlivých metód v procese predprimárneho vzdelávania. Práve preto dúfame, že prehľad didaktických metód s praktickými ukázkami pomôže učiteľom a študentom ľahšie ujasniť si možnosti jednotlivých metód a inšpiruje ich to k tomu, aby pri výbere didaktických metód preferovali práve produktívne metódy.

Všetky produktívne metódy, ktoré uvádzame v publikácii, majú svoje zastrešenie v konštruktivizme. V súčasnom ponímaní vzdelávania sa zdôrazňuje aktívna úloha učiaceho sa jedinca, ktorý sám konštruje významy na základe kognitívnych štruktúr, ktoré už má vytvorené. V takto ponímanom vyučovaní ide o navodenie určitej nerovnováhy medzi tým, čo už dieťa vie, a tým, čo sa má naučiť. Učiteľ navodzuje problémové situácie, aby deti vyjadrovali vlastné predstavy, tvorili otázky, diskutovali, zhromažďovali materiály, stanovovali predpoklady a overovali ich, tvorili závery, argumentovali a pod. Nemenej dôležité je, aby výber produktívnych metód bol podriadený individuálnym osobitostiam detí. Učiteľ by mal vedieť diagnostikovať preferované učebné štýly dieťaťa a na tomto základe vyberať pre ne vhodné metódy.

Uvedené edukačné aktivity so zameraním na produktívne metódy boli realizované v Základnej škole s materskou školou Pohorelá, v ktorej učiteľky v oboch triedach s heterogénnym zložením detí realizujú výchovno-vzdelávaciu činnosť podľa vypracovaného školského vzdelávacieho programu zameraného na prosociálnu výchovu.

V materských školách nám rodičia dobrovoľne zverujú svoje najväčšie poklady. Vo všeobecnej rovine možno usudzovať, že ich práním je, aby boli deti oboznamované so životom v škole, aby si našli kamarátov, aby bol ich život pestrejší, a v neposlednom rade, aby sa aj niečo nové naučili. Budeme nesmierne rady, ak naša publikácia o využívaní produktívnych metód obohatí činnosť v materských školách, ak navrhované edukačné aktivity vyčaria úsmev na detskej tvári a umožnia im zažiť pocit radosť, ak sa do ich pamäte vryjú získané vedomosti, ak nadobudnuté schopnosti využijú v iných situáciách, a ak budú chcieť opäť zažívať pocit úspechu a šťastia pri pobyte vo svojej škole.

DOSLOV

Pracujem v dvojtriednej materskej škole, ktorú tvorí trojčlenný pedagogický kolektív. Už začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia sme začali do výchovy a vzdelávania detí zaraďovať alternatívne prvky výchovy. Najprv šlo o prvky waldorfskej pedagogiky a uplatňovanie alternatívnej učebnej pomôcky Lego Dacta. Program, ktorý v škole uplatňujeme, tvoríme už takmer dvadsať rokov. Neustále sa inšpirujeme novými nápismi, podnetmi, rozmýšľame, ako prácu s deťmi zefektívňovať. Na všetko sa pozeráme s odhodlaním, ako sa to dá, a nie ako sa nedá. Vybrali sme si povolanie, v ktorom platí „dáš = dostaneš“. Nejde o materiálne hodnoty, ale o hodnoty omnoho vyššie, o hodnoty lásky, empatie, porozumenia. V plnej miere si uvedomujeme, že rodičia nám zverili svoje najdrahšie poklady, svoje drahokamy, ktoré ak „obrusujeme“ s citom, láskou, zodpovednosťou, po rokoch sa rodičom dostáva priam krištáľový drahokam. V jeho lesku sa odráža naša práca, jeho čistota a priehľadnosť svedčia o tom, že každé dieťa prežilo nádherné obdobie svojho života.

V zápale práce si nemáme kedy uvedomiť, že čas rýchlo plynie, denne čelíme mnohým detským problémom, uvedomujúc si, že pre dieťa je všetko na svete to najdôležitejšie, že nikdy nie je vhodné odpovedať mu: „Potom, neskôr, nemám čas...“ A tak život akoby plynul mimo nás, akoby sme ani nežili v realite všedných dní. Nech to znie akokoľvek neuveriteľne, je to tak. Aj po ceste z práce si so sebou nesieme melódiu piesní, texty básní či rozprávok. Ešte len odchádzame od detí a už nám myšlienky opäť zaletujú k nim. Súkromie sa od práce nedá oddeliť, práve v tom je naša práca špecifická. Pred očami sa nám striedajú detské tváre ako živé obrazy, v srdci si nosíme ich milé slová, úsmevy. Možno si mnohé učiteľky položia otázku: „Je to tak správne?“ Čo odpovedať? Dá sa to vôbec zmeniť, ak sme srdcom i dušou učiteľky tých najmilších stvorení na svete? Kto cíti, že dostal do vienka dar stať sa učiteľkou, nepotrebuje otázky ani odpovede. Pre všetky učiteľky, ktoré sa s láskou k deťom plavia na pomyslenej lodi šťastia spolu s nimi, platia slová Boženy Němcovej z mojej obľúbenej knihy Babička: „Šťastná to žena.“

Úplne v závere pripájam list, ktorý deti venovali pani učiteľke chýbajúcej pre chorobu v materskej škole. Písala som ho presne tak, ako mi ho deti nadiktovali:

„Milá Števk,

prosíme, kedy prídeš do škôlky? Máme Ťa veľmi radi. Nám je za tebou smutno. Aj tebe? Sme smutní, že ešte neprídeš do škôlky, ale viem, že na budúci rok sa vrátiš. Kedy budeš vyliečená? Milujem Ťa krásne. Najviac ja za tebou smútim, ale aj Peťko. Aj ja..., aj ja..., aj ja... Nakreslíme ti výkres. Mi je za tebou smutno. Aj tebe Dáška (učiteľka), že je smutno? Napíš Dáši, že aj Hanke (učiteľka) je smutno, aj pani školníčke, aj pani kuchárke.

Nakresli srdiečko a napíš do srdiečka – Lúbime Ťa. Na budúci rok sa vrátiš alebo na budúci týždeň? Prídeme Ťa pozrieť, ak dlho neprídeš. Veľmi, veľmi smutno nám je!!!“ (mená detí)

Mgr. Dagmar Krupová
zástupkyňa riaditeľky ZŠ s MŠ Pohorelá pre materskú školu

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

PRAMENE

- MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2008. *Zákon č. 245/2008 Z. z. z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Dostupné na: http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/245_2008.pdf.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2009. *Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2009. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/ms/isced_0.pdf.
- GUZIOVÁ, K. 2009. Kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie – Európsky referenčný rámec. In: *Metodika na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2009. ISBN 978-80-8052-341-1, s. 38 – 48.
- HAJDÚKOVÁ, V. a kol. 2009. Štátny vzdelávací program. In: *Metodika na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2009. ISBN 978-80-8052-341-1, s. 20 – 37.
- PODHÁJECKÁ, M. 2008. Metódy a zásady predprimárneho vzdelávania. In: Hajdúková, V. a kol. *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2008. ISBN 978-80-8052-324-4, s. 52 – 55.
- ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV. 2011. *Metodika predprimárneho vzdelávania*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2011. 352 s. ISBN 978-80-968777-3-7.

LITERATÚRA

- AKIMJAKOVÁ, B. 2010. Education to culture and values in the context of regional education. In: *Edukacja elementarna w teorii i praktyce*, ISSN 1896-2327. 1 – 2/2010 (15 – 16). Częstochowa : Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM“, 2010, s. 133 – 139.
- BERNÁTOVÁ, R. 2001. *Prírodoveda s didaktikou. Rastliny*. Prešov : Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2001. 90 s. ISBN 80-8068-057-4.
- BLÁŠKO, M. *Úvod do modernej didaktiky I*. Aktualizované vydanie. Košice : KIP TU, 2012. Dostupné na: <http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>.
- BRUNER, J. S. 1965. *Vzdělávací proces*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1965. 518 s.
- DOUŠKOVÁ, A. – KRUŽLICOVÁ, M. 2011. *Edukačná aktivita a zážitkové učenie v materskej škole*. Banská Bystrica : PF UMB a OZ Pedagóg, 2011. 91 s. ISBN 978-80-557-0076-2.
- DOUŠKOVÁ, A. – PORUBSKÝ, Š. 2009. *Didaktický model materskej školy*. Banská Bystrica : PF UMB, 2009. 116 s. ISBN 978-80-8083-660-3.
- FABÍKOVÁ, A. – MIŇOVÁ, M. 2008. *Rozvíjajúci program emocionálnej inteligencie*. Prešov : Rokus, 2006. 128 s. ISBN 978-80-89055-84-5.
- FÜLÖPOVÁ, E. – ZELINOVÁ, M. 2003. *Hry v materskej škole na rozvoj osobnosti dieťaťa*. Bratislava : SPN – Mladé letá, 2003, 78 s. ISBN 80-10-00002-7.
- HELD, E. 2001. Príroda – deti – vedecké vzdelávanie. In: Kolláriková, Z. – Pupala, B. (eds.) *Predškolská a elementárna pedagogika*. Praha : Portál, 2001, s. 347 – 362. ISBN 80-7178-585-7.
- HLAVÁČOVÁ, Z. 2012. *Kompetenčný profil edukanta a edukátora v predprimárnom a primárnom vzdelávaní*. Ružomberok : VERBUM – vydavateľstvo KU, 2012. 118 s. ISBN 978-80-8084-825-5.

- HLAVÁČOVÁ, Z. – AKIMJAKOVÁ, B. 2012. Legislatívne podmienky rozvíjania nadania v základnej škole. In: Škrabánková, J. – Kovářová, R. (eds.) *Učíme nadané žáky*. Ostrava : Pedagogická fakulta Ostravskej univerzity. Zborník príspevkov z konferencie s medzinárodnou účasťou s CD-Rom (fulltexty príspevkov), 2012. ISBN 978-80-7464-104-6.
- HOCKICKO, P. 2009. Role of the Children's Universities in Innovative Learning Activities. In: *Moderní trendy v přípravě učitelů fyziky 4, Moderní prostředí a metody výuky fyziky*, zborník z konferencie. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2009, s. 111 – 113. ISBN 978-80-7043-785-8.
- KASÁČOVÁ, B. 2009. Prostriedky edukácie. In: Kosová, B. – Kasáčová, B. *Základné pojmy a vzťahy v edukácii*. Banská Bystrica : PF UMB, 2009, ISBN 978-80-8083-525-5, s. 91 – 108.
- KICZKO, L. a kol. 1997. *Slovník společenských věd*. Bratislava: SPN, 1997. ISBN 80-08-02665-0.
- KNAPÍKOVÁ, Z. – KOSTRUB, D. – MIŇOVÁ, M. 2002. *Aktivizující metody a formy v práci učitelky mateřské školy*. Prešov : Rokus, 2002. 40 s. ISBN 80-89055-18-4.
- KOPÁČOVÁ, J. 1999. Fyzikálna príprava učiteľov 1. stupňa ZŠ v kontexte zavádzania nových prístupov v prírodovednom vzdelávaní na Slovensku. In *Univerzitní vzdělávání učitelů primární školy na přelomu století*. Praha : Univerzita Karlova, 1999, s. 224 – 228. ISBN 80-86039-76-5.
- KOPÁČOVÁ, J. 2003. Bádateľské aktivity – nástroj rozvoja kompetencií žiaka. In *Cesty demokracie vo výchove a vzdelávaní*. Bratislava : PdF UK, 2003, s. 147 – 150. ISBN 80-88868-85-8.
- KOPÁČOVÁ, J. 2009. Prírodovedná edukácia učiteľov pre (pred)primárne vzdelávanie – 20-ročné skúsenosti. In: Krupová, I. – Akimjaková, B. (eds.) *Tradičie a inovácie vo výchove a vzdelávaní modernej generácie učiteľov I*. [elektronický zdroj] : predškolská a elementárna pedagogika. Levoča : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, Inštitút Juraja Páleša v Levoči, 2009, s. 13 – 19. ISBN 978-80-8084-514-8.
- KOPINOVÁ, E. 1989. Dedušková rukavička. In: Lysáková a kol. *Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989, s. 346.
- KOSOVÁ, B. – KASÁČOVÁ, B. 2009. *Základné pojmy a vzťahy v edukácii*. Banská Bystrica : PF UMB, 2007. 162 s. ISBN 978-80-8083-525-5.
- KOSTRUB, D. 2003. Oblasť detskej prírodovednej skúsenosti. In: *Predškolská výchova*, ISSN 0032-7220, 2002/2003, roč. 57, č. 6, s. 20 – 27.
- KOSTRUB, D. 2003. *Od pedagogiky k didaktike mateřské školy*. Prešov : Rokus, 2003. 120 s. ISBN 80-89055-35-4.
- KRAJČÍRIKOVÁ, E. 2010. Využívanie správnych metód a princípov pri výchove vo voľnom čase detí a mládeže. In *Tradičie a inovácie vo výchove a vzdelávaní modernej generácie učiteľov IV*. I. Rochovská, B. Akimjaková (eds.) Ružomberok : PF KU, 2010, s. 155 – 165. ISBN 978-80-8084-617-6.
- KRAJČÍRIKOVÁ, E., AKIMJAKOVÁ, B. 2011. Výchova a vzdelávanie detí a žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae – Vedecké štúdie Pedagogickej fakulty*. ISSN 1336-2232, č. 4 (2011), s. 119 – 125.
- KRUPOVÁ, D. 2009. Rozvíjanie reprodukčných a produkčných jazykových komunikátov v predprimárnej edukácii. In: *Naša škola*, ročník XIII, 2009/2010, č. 3, s. 20 – 22.
- KRUPOVÁ, D., ROCHOVSKÁ, I. 2012. Využívanie metód zážitkového učenia v materskej škole. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2012. 70 s. ISBN 978-80-8052-456-2.

- LÁSZLÓ, K. – ŠKVARKOVÁ, Z. 2009. *Didaktika*. Banská Bystrica : PF UMB, 2009. 83 s. ISBN 978-80-8083-715-0.
- LIPNICKÁ, M. – JAREŠOVÁ, A. 2008. *Teoretické základy predškolskej pedagogiky*. Banská Bystrica : PF UMB, 2008. 120 s. ISBN 978-80-8070-818-4.
- LIPNICKÁ, M. 2009. *Pedagogika materskej školy*. Banská Bystrica : PF UMB a OZ Pedagóg, 2009. 108 s. ISBN 978-80-8083-848-5.
- LIPNICKÁ, M. 2011. *Predškolská pedagogika*. Prešov : Rokus, s.r.o., 2011. 152 s. ISBN 978-80-89510-01-6.
- LOPUŠNÁ, A. – LIPNICKÁ, M. 2011. Rozvíjanie gramotnosti dieťaťa predškolského veku. In: *Metodika predprimárneho vzdelávania*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011. ISBN 978-80-968777-3-7, s. 73 – 89.
- LYSÁKOVÁ, M. – KOPINOVÁ, E. – PODHORNÁ, A. 1989. *Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989.
- MAJZLANOVÁ, K. 2004. *Dramatoterapia v liečebnej pedagogike*. Bratislava : Iris, 2004. 196 s. ISBN 80-89018-65-3.
- MAŇÁK, J. 1993. *Nárys didaktiky*. Brno : Pedagogická fakulta Masarykovskej univerzity, 1993. 113 s. ISBN 80-210-0210-7.
- MAŇÁK, J. – ŠVEC, V. 2003. *Výukové metódy*. Brno : Paido, 2003. 219 s. ISBN 807315-039-5.
- MELICHERČIKOVÁ, D. – MELICHERČÍK, M. 1997. *Prírodoveda a didaktika prírodovedy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 1997. ISBN 80-8055-068-9.
- MOJŽÍŠEK, L. 1975. *Vyučovacie metódy*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 324 s.
- ONDREJKA, K. 1965. *Hry so spevom pre materské školy*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1965. 174 s.
- PETLÁK, E. 2000. *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Bratislava : Iris, 2000. 124 s. ISBN 80-89018-05-X.
- PETLÁK, E. 2004. *Všeobecná didaktika*. Bratislava : Iris, 2004. 318 s. ISBN 80-89018-64-5.
- PRUŽINSKÁ, E. 2006. *Emocionálny svet detí predškolského veku*. Prešov : Rokus, 2006. 68 s. ISBN 80-89055-65-6.
- PUPALA, B. – KOLLÁRIKOVÁ, Z. 2001. *Predškolská a elementárna pedagogika*. Praha : Portál, 2001. 456 s. ISBN 80-7178-585-7.
- RUSNÁČIKOVÁ, M. 1981. *Naším deťom*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981. 347 s.
- SITNÁ, D. 2009. *Metódy aktívneho vyučovania*. Praha : Portál, 2009. 152 s. ISBN 978-80-7367-246-1.
- SKALKOVÁ, J. 2007. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. 317 s. ISBN 978-80-247-1821-1.
- ŠTÁTNA GALÉRIA V BANSKEJ BYSTRICI. 2005. *Dominik Skutecký (1849 – 1921)*. Banská Bystrica : Štátna galéria, 2005.
- ŠVÁBOVÁ, B. 2009a. Inovačné metódy aplikované v edukačnom procese u detí predprimárneho a primárneho vzdelávania. In: *Naša škola*, ISSN 1335-2733. Roč. XII, 2009, č. 10.
- ŠVÁBOVÁ, B. 2009b. Tvorivá dramatika ako prostriedok rozvoja osobnosti dieťaťa. In: Hanisko, P. – Krupová, I. (eds.) *Veda a výskum v zrkadle času*. Zborník referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej pri príležitosti založenia Inštitútu Juraja Páleša v Levoči. Ružomberok : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 2009, s. 95 – 107. ISBN 978-80-8084-417-2.

- ŠVEC, Š. 1995. K některým zdrojům inovací pedagogické přípravy budoucích učitelů. In: *Alma Mater*, 1995, č. 5 – 6. ISSN 0894-3796, s. 331 – 334.
- TUREK, I. 2003. *Klíčové kompetencie*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2003. ISBN 80-8052-174-3.
- TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Bratislava : Iura Edition, 2008. 598 s. ISBN 978-80-8078-198-9.
- UHRINOVÁ, M. 2011. *Vybrané didaktické aspekty prírodovedného vzdelávania v materskej škole*. Ružomberok : VERBUM – vydavateľstvo KU. 2011. 93 s. ISBN 978-80-8084-786-9.
- VYGOTSKÝ, L. S. 1976. *Vývoj vyšších psychických funkcií*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1976. 363 s.
- ZELINA, M. 1994. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava : Iris, 1994. 162 s. ISBN 80-967013-4-7.
- ZELINA, M. 2000. *Alternatívne školstvo*. Bratislava : Iris, 2000. 262 s. ISBN 80-88778-98-8.
- ZELINA, M. – ALBERTY, L. 2011. *Metodika tvorby učebných zdrojov pre žiakov v celodennom výchovnom systéme na základných školách*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2011. 83 s. Dostupné na: http://web.eduk.sk/stahovanie/Methodika_Zelina_Alberty.pdf.
- ŽOLDOŠOVÁ, K., 2010. *Implementácia konštruktivistických princípov prírodovedného vzdelávania do školských vzdelávacích programov MŠ a 1. stupňa ZŠ*. Trnava : Rokus, 2010. 263 s. ISBN 978-80-89510-00-9.

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Tento edukačný materiál vznikol ako súčasť národného projektu **Vzdelávanie pedagogických zamestnancov materských škôl ako súčasť reformy vzdelávania**.

Autorky: Mgr. Dagmar Krupová
PaedDr. Ivana Rochovská, PhD.
Názov: Produktívne metódy a ich využitie v materskej škole
Recenzenti: PhDr. Ľudmila Krajčíriková, PhD.
PaedDr. Božena Švábová, PhD.

Vydalo Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850 05 Bratislava. Všetky práva vyhradené.
Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovať bez súhlasu majiteľa práv.

Prvé vydanie, Bratislava 2013

ISBN 978-80-8052-503-3